

**YÜKSEKÖĞRETİMDE
NE YAPILMALI
NE YAPILMAK İSTENİYOR**

**Prof. Dr. İsmail Tosun
Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Kimya Mühendisliği Bölümü**

(itosun@metu.edu.tr)

Kasım 2003

Bölüm 1

Giriş

Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) Hükümetlerinin yükseköğretim kanununda değişiklik yapılması konusundaki girişimleriyle alevlenen tartışmalarda genellikle sergilenen sloganvari yaklaşımlar sonucunda, bilerek veya bilmeyerek bir kavram kargaşası yaratılmaktadır.

Yükseköğretim kanununun yeniden hazırlanması ile ilgili olarak yapılan ilk yanlışlık, işin yapılış yöntemi üzerinedir. Bir önceki Milli Eğitim Bakanı Erkan Mumcu, değişik kurum ve kuruluşlara göndermiş olduğu yazıda, yükseköğretimin yeniden yapılanmasını "**bilgi ve ehliyet sahibi toplum kesimleriyle**" birlikte oluşturmak amacıyla bir iletişim süreci başlatmak amacıyla olduğunu belirtmiş ise de, konu Milli Eğitim Bakanlığı'nın web sayfasında "**Milli Eğitim Bakanı Erkan Mumcu'dan Reform İçin Çağrı**" başlığı altında toplumun tüm kesimlerine açılmıştır. Bazı çevrelerce "demokratik", "katılımcı" ve "şeffaf" bir yaklaşım olarak algılsa da, dünyanın hiçbir çağdaş ülkesinde yükseköğretim kanunu böyle bir yöntemle hazırlanmamıştır. Bunun nedeni, yükseköğretim sevk ve idaresinin bir uzmanlık dalı olmasıdır. Çağdaş ülkelerde yükseköğretimle ilgili yapılacak değişiklikler, dünyaca tanınmış bilim insanları, deneyimli ve bilgili üniversite yöneticileri, dünyayı bilen sanayici ve iş insanları tarafından oluşturulan komisyonlar tarafından ele alınmakta, sorunlar belirlenmekte, değişen dünya koşullarında çözüm önerilerinin neler olacağı tartışılmakta, değişik ülkelerin bu sorunlara yaklaşım yöntemleri irdelenerek sonuca ulaşılmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından oluşturulan söz konusu siteye gönderildiği söylenen yüzlerce e-mail mesajının, yükseköğretim konusunda **bilgi ve ehliyet sahibi** kişiler tarafından gönderilip gönderilmediği, bu görüş ve önerilerin çağdaş ülkelerdeki yükseköğretim sistemlerine uygun olup olmadığı tartışma konusudur.

Yükseköğretimin sevk ve idaresi konusunda uluslararası düzeyde yayınlanan çok sayıda sürekli dergi (Higher Education Policy, European Journal of Education, Studies in Higher Education, Journal of Higher Education, vb.) ve kitap bulunmaktadır. Ülkemizde sürekli olarak yükseköğretim sistemi hakkında fikir yürütenlerden kaçının bu dergilerde makale yayınlamış olduğu ve çağdaş ülkelerdeki yükseköğretim sistemleriyle ülkemizdeki yükseköğretim sistemini karşılaştırdığı araştırılmalıdır. **Eğitim, ne yazık ki hemen hemen tüm az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, futbol gibi herkesin kendini uzman sandığı bir alandır!** Kişisel, siyasal ve benzeri nedenlerle herkesin farklı fikir ileri sürmesi, yükseköğretimin yeniden yapılanması çalışmalarını olumsuz etkilemekte ve bir kaos ortamı yaratmaktadır.

Yükseköğretim Kurulu (YÖK), 1980 ihtilali sonrasında kurulmuş olması nedeniyle bazı çevrelerce askeri rejim dönemi "kalıntısı" bir kuruluş olarak sürekli eleştirilmektedir. Anayasa Mahkemesi tarafından kılık-kıyafet ile ilgili olarak alınan kararların yükseköğretim kurumlarımızda uygulanması sonucunda da bazı çevrelerin okları YÖK üzerine çevrilmiştir. Ayrıca, medya tarafından üniversitelerdeki olumlu gelişmelerin üniversitelere maledilmesi, olumsuz gelişmelerin faturasının ise YÖK'e çıkartılmasıyla adeta bir günah keçisi haline getirilen bu kurum hakkında vatandaşların zihninde, "acaba bu kurum hiçbir olumlu iş yapmıyor mu?" düşüncesi oluşmuştur. Boğaziçi Üniversitesi eski rektörlerinden Prof. Dr. Üstün Ergüder¹, YÖK sistemi altında yükseköğretim hayatımızda çok önemli değişiklikler yaşandığını, sistemin homojen olmaktan çıkıp çeşitlilik kazanmaya başladığını vurgulayarak, YÖK'ün kuruluşundan sonra yükseköğretim sistemimizde nelerin değiştiğini kısaca şöyle sıralamıştır:

¹ Radikal Gazetesi, 27 Ağustos 2003.

- Okullaşma oranı olumlu yönde değişmiştir,
- Uluslararası bilimsel yayın indekslerinde Türkiye'nin performansı yükselmiştir,
- Devlet üniversitelerinin, gerek kendi aralarında gerekse vakıf üniversiteleriyle olan rekabet sonucunda, öğrenciye sundukları hizmetler ve ders programlarında iyileştirme ve yenilenme başlamıştır,
- Rekabet, bazı üniversiteleri uluslararası ölçeklere göre performanslarını tescil ettirmeye yöneltmiştir,
- Atama ve yükseltmelerde performans ölçeği olarak kullanılan uluslararası indeks ve kriterler, yükseköğretim hayatımızın gündemine girmiştir.
- Yeni kurulan üniversitelerin gelişiminde önemli yol alınmıştır,
- "Etkin yönetici modeli", bazı üniversitelerde etkin ve girişimci bir yönetim tarzının ortaya çıkması ve dolayısıyla bu üniversitelerin sorunlarına yaratıcı çözümler üretmeleri için yönetsel yapıyı sağlamıştır. Ancak, aynı yönetim modeli birçok üniversitede "otoriter" liderlere fırsat verdiği için Türk yükseköğretim kamuoyunda eleştirilere neden olmuştur.

YÖK'ü, "merkeziyetçi", "otoriter" ve "baskıcı" gibi sloganlarla eleştirenler, eleştiri nedenlerini genellikle somut olarak ortaya koyamamaktadır. Bazı eleştiri nedenlerinin ne kadar haklı olduğu ise tartışmalıdır. Örneğin, ATV'de yayınlanan ve zamanın Milli Eğitim Bakanı Erkan Mumcu'nun da katıldığı "Siyaset Meydanı" programında YÖK'e karşı olma gerekçelerini, **üniversitelerde "ideolojik halay çekememek"** ve **üniversitelerde kürtçe eğitim hakkı olmaması** olarak gösteren öğrenciler acaba ne kadar haklıdır? Öğretim üyeleri arasındaki kişisel menfaat veya siyasi görüş farklılıkları nedenleriyle yükseköğretim kurumlarımızda oluşabilen olumsuz ortamın suçunu bile YÖK'e yüklemeye çalışanlar vardır. 1997-2001 yılları arasında Başkan Vekili olarak görev yaptığım YÖK'ün, her kurumun yaptığı gibi, elbette bazı hataları olmuştur. **Ancak YÖK'ü yaptıklarından çok, yapmadıkları veya yapamadıkları nedeniyle eleştirmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır.**

Yükseköğretimle ilgili olarak Hükümetin siyasi açıdan yapmak istediklerini bir tarafa bırakırsak, geçmiş uygulamalar nedeniyle haklı veya haksız olarak kendini "mağdur" gören bir kesimin, "mağduriyetlerini" en aza indirecek bir yükseköğretim kanunu peşinde oldukları gözlenmektedir. Böyle bir yaklaşım ise son derece sakıncalıdır.

Dünyadaki hiçbir sistem veya karar %100 doğru veya yanlış değildir. Bu nedenle, yükseköğretimle ilgili tartışmalarda demogojiden kaçınılmalı, gerçekçi ve samimi olmalıyız. Önemli olan, üniversitemizi ileriye götürebilecek ve yararlarının zararlarından çok daha fazla olduğu bir sistemi benimsemektir. Yurtdışındaki başarılı bir sistemin olduğu gibi ülkemize uygulanması başarılı sonuç getirmeyebilir. Önemli olan, "işimize gelmeyen" başarılı sistemleri kötülemek yerine, bu sistemleri temel alıp sosyo-ekonomik koşullarımızı ve kültürel birikimimizi de göz önünde bulundurarak kendimize uyarlamaktır.

Bu raporda, yükseköğretim sistemimizin daha ileriye gidebilmesi için yapılmasını gerekli gördüğüm fikirler, bir sistematik içinde objektif olarak sunulmaya çalışılmıştır². Yükseköğretimle ilgili tartışmalarda sık sık kullanılan "demokratikleşme", "özerklik" ve "akademik özgürlük" kavramlarının evrensel tanımları Bölüm 2'de anlatılmıştır. Bölüm 3'ün konusu, çağdaş bir üniversitede izlenmesi gereken ilkelerin neler olduğudur. Yükseköğretim sistemimizdeki eksiklikleri gidermek amacıyla nelerin yapılması gerektiğine Bölüm 4'te değinilmiştir. Bölüm 5, üniversite giriş sistemini detaylı olarak incelemekte; Bölüm 6 ise, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Kanun Tasarısı Taslağı'nın gerekçesini tartışmaya açmaktadır. Her ne kadar bu tasarının geri çekildiği söylense de, yükseköğretim sistemimizde neler yapılmak istendiğinin kamuoyu tarafından bilinmesinde yarar vardır. Bu nedenle, Kanun Tasarısı Taslağı ile yapılmak istenen değişikliklerden bir kısmına Bölüm 7'de değinilmiştir.

² Raporun bazı bölümlerinde duygusal bir yaklaşım sergilediğim hissi uyandırırsam, bunu okuyucunun hoşgörüsüne bırakıyorum!

Bölüm 2

Tartışılan Kavramlar

Yükseköğretimle ilgili olarak ülkemizde yapılan tartışmaların odak noktasında “**demokratikleşme**”, “**özerklik**” ve “**akademik özgürlük**” kavramları bulunmaktadır. Ancak, sağlıklı bir tartışma ortamı yaratmak için öncelikle cevaplanması gereken sorular şunlardır:

- Üniversitelerde “**demokratikleşmeden**” ne anlıyoruz?
- “**Özerklik**” ve “**akademik özgürlük**” kavramları neleri ifade etmektedir?

Sözü edilen kavramların ne anlama geldiğini açıklığa kavuşturmadan yapılacak tartışmaların çözüm getirmesi mümkün değildir.

2.1 Demokratikleşme

Katılımcı demokrasilerde halkın iktidardan memnun olup olmadığı, yapılacak seçim sonucunda belirlenir. **Üniversiteler ise, çağdaş ülkelerde katılımcı demokrasi kurallarına göre yönetilmezler.** Bu durum özellikle Anglosakson sisteminde çok belirgindir ve ancak belirli bazı konularda seçime başvurulur. Günümüzde dünya üniversitelerinin sıralanmasında değişik kriterler uygulanmaktadır. Ancak, hangi kriter(ler) uygulanırsa uygulansın, dünyada alanlara göre yapılan “en iyi üniversiteler” sıralamasında hep Amerikan üniversiteleri başta yer almaktadır. Bunun en önemli nedeni, Amerikan üniversitelerinin yönetim şeklidir. Bu durum, uzun yıllar Harvard Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanlığı yapan Henry Rosovsky³ tarafından şu şekilde ifade edilmektedir:

Amerikan sistemi üniterdir: Tek kişi – rektör – işin başındadır. Normal olarak, eğitim politikasında, yani ders programları, verilen diplomaların niteliği, öğretim üyelerinin seçimi, kabul şartları vs. gibi konularda karar öğretim üyelerine bırakılır. Ancak, bütçe, bağışlara dayalı programların yönetimi, yeni programlar hakkında karar verme, uzun vadeli planlar ve benzeri konularda yetki, bir mütevellî heyetine karşı sorumlu, bir rektörün başkanlığını yaptığı, bir hiyerarşinin elindedir. Bu sistemin iki noktası üzerinde durmaya değer. **Birincisi, bölüm başkanları, dekanlar, rektör yardımcıları gibi üst ve orta düzey yöneticiler göreve seçimle gelmezler. Atamayla göreve başlarlar ve işlerine son verilebilir. Bu, işin püf noktasıdır, çünkü öğretim üyelerince yapılan seçimler genellikle zayıf liderlerin iş başına gelmesine yol açar.** Akli başında hangi profesör kendi dalında bütçe kesintileri yapılmasını öneren bir dekan adayına oy verir? İkincisi, hem özel üniversitelerin hem de kamu üniversitelerinin bağımsız denebilecek mütevellî heyetleri vardır. Böylece kurumlar devlete bağlı olsa bile, bunları siyasi etkilerden büyük ölçüde korurlar. **Bugünkü yönetim sistemimiz, uzlaşmaya dayanmayan ve popüler olmayan kararların gerektiğinde alınmasına olanak verir. Daha demokratik uygulamalarla herşeyin daha iyiye gitmeyeceğini artık biliyoruz. Ayrıca, üniversite yönetiminin en iyi şekilde işlemesi için çıkar çatışmalarının en alt düzeyde kalması gerektiğini de öğrenmiş bulunuyoruz.**

Çok fazla soyut olduğu için bir Avrupa modeli tanımlanamasa bile bu modelin genel olarak, eğitim bakanlığına, ya da devletten gelen paraları dağıtmakla sorumlu bir tür ulusal ödenek komitesine bağlı olarak yönetildiği söylenebilir. Profesörler, genellikle birçok bürokratik kurala uymak zorunda olan memurlar konumundadır. Gündelik kaygılar ve idare-i maslahatçılık, rekabetin yerini kolaylıkla alabilir. **Başka bir yaygın özellik ise, yöneticilerin göreve seçimle gelmesidir ki bu zayıf bir yönetime yol açar: Güçlü olanların ve değişikliği savunanların popüler olması olasılığı düşüktür.**

³ Rosovsky, H., *Üniversite – Bir Dekan Anlatıyor*, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, 1994.

Avrupa üniversiteleri, İngiliz üniversitelerinin bazıları hariç, genellikle Amerikan üniversitelerinin gerisinde kalmışlardır ve bu gerçek kendileri tarafından da dile getirilmektedir. Örneğin Almanya, 1998 yılında Yükseköğretim Kanunu'nda değişiklik yaparak geleneksel Alman üniversitelerinin yanında Amerikan sistemine benzer İngilizce lisans ve lisansüstü programların başlatılmasına da olanak sağlamıştır⁴. **Aslında, Sorbon ve Bolonya Deklarasyonlarının arkasındaki ana hedef, Avrupa yükseköğretim sistemini Amerikan sistemine yaklaştırmaktır.**

Yükseköğretim kurumlarında, her düzeydeki yöneticinin seçimle göreve gelmesi ve tüm kararların kurullar tarafından alınması demokratikleşme değildir. Böyle bir yaklaşım, kaos ortamı yaratmaktan ve sorumluluğun gizlenmesine yardımcı olmaktan öteye gidemez. Acaba yükseköğretimin sevk ve idaresi ile ilgili dünyadaki eğilimler hangi yöndedir? **OECD** tarafından yayımlanan **Eğitim Politikaları Analizi 2003**⁵ raporu, dünyadaki eğilimin Rosovsky tarafından **uzlaşmaya dayanmayan ve popüler olmayan kararların alınmasına olanak veren sistem** olarak tanımlanan Amerikan modeline doğru kaydığını açıkça ortaya koymaktadır. Rapor'un **The Internal Governance of Higher Education Institutions** (Yükseköğretim Kurumlarının Sevk ve İdaresi) başlıklı 5. Bölümünde aynen şu ifadeler yer almaktadır:

- In most countries there have been efforts to reinforce executive authority of institutional leaders. Key common elements have been a transfer of power to the Rector, Vice-Chancellor and other leading administrative figures, and a loss of authority and decision-making power on the part of traditional participatory and collegial bodies.
- Reinforcing the general loss of faculty power, the increased weighting of "external constituencies" and outside interests has contributed to the strength of executive authorities.
- Part of the aim of bringing external representatives into higher education governance has been to include more people with industrial or commercial experience and thereby hopefully strengthen links to the economy and improve internal efficiency. Other external members have been from local or regional government to reflect greater regional interests in funding, and in the contribution of the higher education institution to local economic and social development. While such representation tends to reduce the relative power of academic interests, the outside interests do not necessarily predominate since one consequence of this model can be a strengthened chief executive by virtue of their greater access to internal information and knowledge.

Yukarıda İngilizce olarak verilen metnin özeti şudur: "Yükseköğretim kurumlarının sevk ve idaresindeki eğilim, kararların akademik kurullar yerine güçlü yöneticiler tarafından alınması yönündedir. Yükseköğretim kurumlarının ekonomi ile ilişkilerini güçlendirmek ve verimliliğini artırmak amacıyla, iş dünyasından ve bölgesel kuruluşlardan daha fazla kişi üniversite yönetim kurullarında yer almaya başlamıştır." Ayrıca raporda, söz konusu eğilimlerin İngiltere'de 1988, Hollanda'da 1997, Avusturya ve Japonya'da ise 2002 yıllarında ne şekilde hayata geçirildikleri kısaca açıklanmaktadır.

İcranın güçlendirilmesi yerine "demokratikleşme" sloganı altında yetkinin tüm tabana yayılması, dünyadaki gelişmelerle tezat oluşturmaktadır. Yöneticilerin güçlü olması durumunda, sorumluluk ve hesap verme mekanizmaları elbette beraberinde getirilmelidir. Bu konuya gerek Bölüm 3, gerekse Bölüm 4.4'te değinilecektir.

2.2 Özerklik

Üniversite özerkliğinin ne olup ne olmadığı konusunda ülkemizde önemli yanlışlar yaşanmaktadır. Özerklik, Türk Dil Kurumu tarafından "Bir topluluğun, bir kuruluşun ayrı bir yasaya bağlı olarak kendi kendini yönetme hakkı, muhtariyet, otonomi" olarak tanımlanmıştır. Ancak, **Kosova Özerk Bölgesi** ifadesindeki **"özerk"** kelimesinin

⁴ Bazı çevreler tarafından sık sık dile getirilen, "Türkiye dışındaki hiçbir ülkede yükseköğretimin yabancı dilde yapılmadığı" iddiaları kesinlikle doğru değildir. Halen Alman üniversitelerinde yürütülen İngilizce programların neler olduğu, <http://www.daad.de/deutschland/en/2.2.4.html> adresinden öğrenilebilir. Aslında, İngilizce eğitim veren yükseköğretim programlarının sayısı tüm Avrupa ülkelerinde hızla artmaktadır.

⁵ OECD, "Changing Patterns of Governance in Higher Education", *Education Policy Analysis 2003*.

anlamından yola çıkarak "üniversite özerkliği" üzerinde tartışma yapmak son derece yanlıştır.

Üniversite özerkliği, klasik tanıma göre⁶

- Kimlerin öğrenim göreceği (öğrencisini seçmek),
- Kimlerin öğreteceği (öğretim üyelerini seçmek),
- Nelerin öğretilmesi (ders programını ve ders içeriklerini belirlemek),
- Kimlerin mezun olacağı (mezuniyet şartlarını belirlemek),
- Nelerin araştırılacağı

konularındaki kararların alınmasında, üniversitenin bir kurum olarak kendi başına yetki sahibi olma derecesidir. Buradan da açıkça görüldüğü gibi özerklik, öğretim üyelerine mahsus kişisel bir yetki değil, kurumsal bir niteliktir. **Özerkliğin, üniversite yöneticilerinin seçim veya atamayla belirlenmesiyle hiçbir ilişkisi yoktur.**

Aslında üniversiteler, dünyanın hiçbir ülkesinde yukarıdaki konuların tümünde kendi başlarına karar verebilme hakkına sahip değildir. Bu konuyla ilgili olarak Prof. Dr. İhsan Doğramacı⁷ tarafından belirtilen bazı gerçeklere de değinmekte yarar vardır:

Doğru olan, özerklik yerine, özerkliğin derecesinden veya **göreceli özerklikten** bahsetmektir. Nitekim, 1980'li yıllarda OECD tarafından yapılan ve 12 Avrupa ülkesindeki 52 yükseköğretim kurumunu kapsayan bir araştırmada, üniversite yönetimi ile ilgili 20 konuda nihai kararların hangi mercilerce alındığına dayanılarak **Göreceli Özerklik Endeksi** adı verilen bir gösterge geliştirilmiştir. Bu araştırmada ele alınan konulardan bazıları şunlardır:

- Üniversite yöneticisinin görevlendirilme yöntemi ve yetkileri,
- Profesörlerin ve diğer öğretim üyelerinin atanması,
- Öğretim üyelerinin bir üst maaş kademesine geçirilmesi,
- Yeni bir fakülte kurulması yetkisi,
- Öğretim üyesi kadrolarının fakülteler arasında dağıtılması,
- Öğretim üyesi kadrolarının diğer birimler arasında dağıtılması,
- Bir fakülte içindeki sarf malzemelerinin öğretim ve araştırma faaliyetlerine tahsisi yetkisi,
- Bir eğitim programında ders değişikliği yapılması,
- Bir fakültede yeni bir eğitim programının başlatılması,
- Bir araştırma projesinin kabulü.

Yukarıda sözü edilen OECD araştırması kapsamına giren ülkelerdeki üniversitelerin Göreceli Özerklik Endeksi'ne göre sıralamaları aşağıda gösterilmiştir.

Ülke	Göreceli Özerklik Endeksi
Birleşik Krallık (üniversiteler)	100
Belçika (özel üniversiteler)	93
İrlanda	87
İtalya (özel üniversiteler)	73
Birleşik Krallık (politeknikler)	60
İsveç	59
İtalya (devlet üniversiteleri)	46
Norveç	45
Danimarka	43
Hollanda	43
Fransa	42
Avusturya	32
Federal Almanya	29
İsviçre (kantonal üniversiteler)	29
İsviçre (federal üniversiteler)	20

⁶ Hetherington, H., "University Autonomy", *University Autonomy Today*, International Association of University Presidents, Report No: 7, (Paris 1965).

⁷ Doğramacı, İ., "Günümüzde Rektör Seçimi ve Atama Krizi" *Türkiye'de ve Dünyada Yükseköğretim Yönetimine Bir Bakış*, 2000 (<http://www.dogramaci.org>).

Tablodan görüldüğü gibi, kaynak tahsisi konusunda hükümetin belirlediği politikalar dahilinde güçlü yetkilere sahip bölgesel ara kuruluşların bulunduğu ve üyelerinin büyük çoğunluğunu üniversite mensubu olmayan kişilerin oluşturduğu Council'ler tarafından atanan rektörlerce (vice-chancellor) yönetilen Birleşik Krallık üniversiteleri, bu tür ara kuruluşlar bulunmayan ve rektörleri seçimle iş başına gelen Alman üniversitelerine kıyasla yaklaşık dört misli daha özerktir⁸.

OECD Eğitim Politikaları Analizi 2003 raporunda, üniversitelerin kendi gelişme stratejileri ile politikalarını oluşturmada ve önceliklerini belirlemede ne derece bağımsız oldukları, **başka bir deyişle özerklik dereceleri**, 8 alanda incelenmiştir. Bu alanlar şunlardır:

- Binalarının ve tüm araç-gereçlerinin mülkiyet hakkına sahip olmak,
- Kredi alabilme yetkisine sahip olmak,
- Bütçesini oluşturma ve öncelikleri doğrultusunda sarf edebilme,
- Akademik yapısını ve ders programlarını belirleme,
- Akademik personeli işe alma veya işine son verme,
- Maaşları belirleme,
- Üniversiteye alınacak yeni öğrenci sayısını saptama,
- Öğrenim ücretini belirleme.

Hal böyle iken, ülkemizdeki özerklik tartışmaları, yanlış bir şekilde, başta rektör olmak üzere yöneticilerin seçilme yöntemleri üzerinde odaklanmıştır. Ancak, daha önce de belirtildiği gibi, özerkliğin yöneticileri belirleme yöntemiyle herhangi bir ilişkisi bulunmamaktadır. Yanlış olan diğer bir yaklaşım ise, çağdaş üniversite yönetiminde **idari özerklik** diye bir kavramın olmamasına karşın, bu ifadenin "özerklik savunucuları" tarafından sık sık dile getirilmesidir.

Avrupa'daki özerklik tartışmaları ise, hükümet desteğinin kullanılmasındaki mali kısıtlamaların kaldırılması, öğrencilerin kabulü, öğrenim ücretlerinin belirlenmesi ve diplomaların verilmesinde üniversitelerin yetkili kılınması konularında yoğunlaşmaktadır. Örneğin, 1970'li yılların sonlarına kadar İsveç üniversitelerindeki programlarda okutulan dersler Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenmekteydi. 1993 yılındaki Yükseköğretim Reformu sonucunda üniversitelere kısmi özerklik verilerek akademik yükseltmelerde ve takip edilecek programların belirlenmesinde üniversitelerin yetkili kılınması kararlaştırılmıştır. Avrupa ülkelerinde son yıllarda izlenen diğer bir yaklaşım ise, kaynakların kullanımında üniversitelere sağlanan mali kolaylıklardır. **Bir önceki yıl rakamları üzerinde pazarlık edilerek hazırlanan, çok fasıl ve çok kalemlili bütçe sistemlerinin yerini, girdi ve çıktılara bağlı performans göstergelerine dayalı torba bütçe ve torba kadro sistemleri almaktadır.**

Avrupa ülkelerinde görülen diğer bir eğilim de, üniversitelere verilen özerklikle birlikte, kamu kaynaklarını kullanan bu kurumları denetleyecek mekanizmaların hayata geçirilmesidir. Buradan da anlaşılacağı gibi, yükseköğretim kurumlarına verilen özerklik, akademik değerlendirme sistemlerinin kurulmasıyla dengelenmeye çalışılmaktadır. Diğer bir deyişle, herhangi bir yükseköğretim kurumunun **özerklik** kavramı çerçevesinde bazı hakları elde edebilmesi, önceden tanımlanmış kriterleri (maliyet, çıktı, performans) yerine getirmesine bağlı kılınmaktadır. **Akademik değerlendirme** ise, ne yazık ki ülkemizde sık sık **demokratikleşme** ve **özerklikten** bahseden çevrelerin rağbet etmedikleri bir kavramdır⁹.

⁸ Gürüz, K., Şuhubi, E., Şengör, A.M.C., Türker, K. ve Yurtsever, E., *Türkiye'de ve Dünyada Yükseköğretim, Bilim ve Teknoloji*, TÜSİAD, 1994.

⁹ YÖK, akademik değerlendirme konusunda Dünya Bankası'ndan sağlanan destekle 1997 yılında bir ön çalışma yürütmüştür. Projedeki pilot bölümlerden biri, değerlendirme amacıyla bölümlerini ziyarete gelen uzman ekibi, "akademik değerlendirme özerkliğe aykırıdır" gerekçesiyle "kapıdan çevirmiştir". Tarafımdan hazırlanan, "Feasibility Study on the Establishment of an Academic Assessment Mechanism and Structure for Higher Education in Turkey" başlıklı bildiri, Dünya Bankası tarafından 1998 yılında düzenlenen **Mediterranean Development Forum II** (www.worldbank.org/mdf/mdf2/papers/humandev/education/tosun.pdf) toplantısında sunulmuştur.

Son yıllarda üniversite özerkliğine karşı yapılan en ciddi hareket, 22.6.2000 tarih ve 4584 No'lu **"Yükseköğretim Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi ile Bu Konuda Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun"**dur. Kanun'un Geçici 47. Madde'sine göre,

1996 yılından itibaren yüksek lisans ve doktora yabancı dil sınavında 100 puan üzerinden 50 ve daha yukarı, doçentlik yabancı dil sınavında ise 65 ve daha yukarı puan veya Üniversitelerarası Kurul tarafından kabul edilen ve Yükseköğretim Kurulu tarafından uluslararası alanda geçerli sayılan diğer yabancı dil sınavlarından bunlara denk puan alanlar başarılı sayılırlar.

Doktora derecesi ve doçent unvanı alınması için akademik çevreler tarafından belirlenen ölçütler, YÖK'ün karşı görüşüne rağmen bir kanun maddesi ile düşük düzeylere çekilirken, veya başka bir ifadeyle, akademik yükseltme koşulları siyasiler tarafından belirlenirken, "özerklik savunucularından" bu konuda hiçbir tepki gelmemiştir.

2.3 Akademik Özgürlük

Akademik özgürlük, mevcut kanunlar çerçevesi içinde kalmak ve evrensel akademik normlara uymak koşuluyla, işini kaybetme tehlikesine maruz kalmaksızın, bilinenleri sorgulama ve çelişkili görüşleri ortaya koyabilme hürriyetidir¹⁰. Bazı çevrelerce, **"gerçeğin herhangi bir kısıtlama, sansür ve müeyyideye tabi olmaksızın serbestçe araştırıldığı, özgür düşüncenin yeşerme ortamları olan üniversitelerde akademik özgürlüğün sağlanması ve güvence altına alınması"** şeklinde ifade edilen görüşler, akademik özgürlüğün çağdaş ülkelerdeki tanımıyla tam olarak örtüşmemektedir. Çünkü, öğretim üyelerine tanınan bir ayrıcalık olan akademik özgürlükteki iki anahtar sözcük, **"mevcut kanunlar çerçevesinde kalmak"** ve **"evrensel akademik normlara uymaktır."**

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nda, akademik özgürlüğü kısıtlayıcı bir hüküm bulunmamaktadır. **Ayrıca, akademik özgürlük halen anayasal teminat altındadır.** Bu konuyla ilgili olarak Anayasa'nın 130. Maddesi'nde şu ifadeler yer almaktadır:

Üniversiteler ile öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilirler. Ancak bu yetki, Devletin varlığı ve bağımsızlığı ve milletin ve ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği aleyhinde faaliyette bulunma serbestliği vermez.

Tüm YÖK kararlarının yargı denetimine açık olduğu göz önüne alındığında, akademik özgürlük üzerine yapılan tartışmaların nedenini anlamak zordur. **Üniversite içindeki kişisel çekişmeler nedeniyle oluşan birtakım olumsuzlukların faturasının YÖK'e çıkartılması gayretleri bir tarafa bırakılarak, Türk yükseköğretim sisteminde akademik özgürlüğün olmadığından şikayet edenlerin, yapmak istedikleri herhangi bir bilimsel çalışmanın YÖK tarafından nasıl engellendiğini ve/veya mevcut kanunlar çerçevesinde yapmış oldukları hangi bilimsel çalışma nedeniyle YÖK tarafından cezalandırıldıklarını somut olarak ortaya koymaları gerekmektedir.**

Bu konuyla ilgili somut açıklamalar yapan Prof. Dr. Türker Alkan'ın görüşleri aşağıda verilmiştir¹¹:

... Bütün bunlara karşın, öğretim üyelerinin üzerinde (en azından benim izlediğim kadarıyla) akademik bir baskı yok. Ben senelerdir öğretim üyesi olarak köşe yazarlığı da yapıyorum. Hükümetleri ve YÖK'ü eleştiren pek çok yazı yazdım. Bugüne kadar bir gün bile yazdıklarımın dolay sorgulanmadım, zor duruma düşmedim.

Öte yandan, Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik'in ifadeleri ise şunlardır¹²:

¹⁰ Birleşik Krallık 1988 Eğitim Reformu Kanunu (Education Reform Act 1988).

¹¹ Radikal Gazetesi, 9 Ocak 2003.

¹² Tempo Dergisi, 37-822, 2003.

Ben üniversitede başarılı bir öğretim üyesiydim. **Şahsımla ilgili de üniversitede çok ciddi bir problem olduğunu söyleyemem.** Ama odanın içindeki oksijen azalır, hepimiz bundan etkileniriz. Bireysel olarak birilerine oksijen maskesi takabilirsiniz ama odanın içindeki oksijeni artırmak zorundasınız. Üniversitelerin oksijenini artırmak için bu değişimi yapmak zorundayız.

Dikkat edilecek olursa, akademik özgürlüğün ihlal edilmesiyle ilgili şikayetler somut olarak ortaya konulamamakta, "oksijenin azalması" veya bazı çevrelerin deyimiyle "psikolojik baskı" gibi ne olduğu anlaşılamayan ama kulağa hoş gelen soyut ifadelerle eleştiri yapılmaktadır.

YÖK'ün, son 7-8 yıldır bölücü ve kökten dinci akımlara karşı etkin bir mücadele yürüttüğü doğrudur. Ancak, bunun akademik özgürlük ile hiçbir ilişkisi bulunmamaktadır. Yükseköğretim kurumlarımızda, bölücü veya kökten dinci akımları öven lisansüstü tezlerin "ısmarlama" bir jüriyle kabul edilmesi olasıdır. Böyle bir tezin kabul edilmesi, o tezin "bilimsel akademik bir çalışma" olduğu anlamına kesinlikle gelmediği gibi¹³, o kişinin "bilimsel özgürlük" semsiyesi altında öğretim üyesi olarak üniversitede görevine devam etmesine de hak kazandırmaz. Demokrasinin beşiği sayılan İngiltere'de, hazırlamış olduğu lisansüstü tezde IRA'nın faaliyetlerini öven bir kişinin, "akademik özgürlük" zırhının arkasına sığınması acaba mümkün müdür?

YÖK'ün, bilimsel özgürlüğün önündeki en büyük engel olduğu ile ilgili olarak gerek Gazeteci Taha Akyol gerekse Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik tarafından dile getirilen, "üniversiteden Humeyni'den alıntı yaptı diye atılan öğretim üyeleri var" ifadesi **doğru değildir.** Söz konusu kişiye "Kamu Görevinden Çıkarma" cezası, hem doktora tezinde hem de yazmış olduğu yazılardaki fikirlerinin "Yükseköğretim Kurumları Yönetici, Öğretim Elemanı ve Memurları Disiplin Yönetmeliği"nin aşağıda ifade edilen 11b/1 ve 11b/2 maddeleri kapsamına girdiği için verilmiştir:

11b/1: Cumhuriyetin niteliklerinden herhangi birini değiştirmeye veya ortadan kaldırmaya yönelik eylem yapmak; ideolojik, siyasi, yıkıcı ve bölücü amaçlarla eylemlerde bulunmak veya bu eylemleri desteklemek suretiyle kurumların huzur, sükun ve çalışma düzenini bozmak eğitim-öğretim ve araştırma faaliyetlerini engelleyen eylemlerde bulunmak; boykot, işgal, engelleme, işi yavaşlatma ve grev gibi eylemlere katılmak ya da bu amaçlarla toplu olarak göreve gelmemek, bunları tahrik ve teşvik etmek, yardımda bulunmak.

11b/2: Yasaklanmış her türlü yayını veya siyasi veya ideolojik amaçlı bildiri, afiş, pankart, bant ve benzerlerini basmak, çoğaltmak, dağıtmak, dağıttırmak veya bunları iş yerine veya iş yerindeki eşya üzerine yazmak, resmetmek ve asmak, teşhir etmek veya sözlü ideolojik propaganda yapmak.

Söz konusu kişi, hakkında verilen kararın iptali için Kırıkkale İdari Mahkemesi'nde YÖK aleyhine dava açmıştır. Mahkeme, 26.12.2001 tarih, e.n. 2001/292, k.n. 2001/608 sayılı karar ile davanın reddine karar vermiştir. Söz konusu kişi kararı temyiz etmiş, Danıştay 12. Dairesi'nin 25.11.2002 tarih ve e.n. 2002/2712, k.n. 2002/3685 sayılı kararı ile temyiz talebi reddedilmiş ve karar kesinleşmiştir. Hal böyleyken, YÖK'ü keyfi karar alıyormuş gibi göstermek, işimize gelen hukuki kararları överken işimize gelenleri yok veya "siyasi" saymak objektif bir yaklaşım değildir.

Yönetmeliklerde yer alması gereken disiplin hükümleri, Bölüm 7.11'de açıklandığı gibi, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Kanun Tasarısı Taslağında kanun maddeleri olarak yer almış ve bazı maddeler "cimbızla" ayıklanmıştır. Örneğin, yukarıda açıklanan 11b/1 maddesi aşağıdaki şekle dönüştürülmüştür:

66B-6/a: Cumhuriyetin niteliklerinden herhangi birini değiştirmeye veya ortadan kaldırmaya yönelik eylem yapmak; ~~ideolojik, siyasi, yıkıcı ve bölücü amaçlarla eylemlerde bulunmak veya bu eylemleri desteklemek suretiyle kurumların huzur, sükun ve çalışma düzenini bozmak~~ eğitim-öğretim ve araştırma faaliyetlerini engelleyen eylemlerde bulunmak; ~~boykot, işgal, engelleme, işi yavaşlatma ve grev gibi eylemlere katılmak ya da bu amaçlarla toplu olarak göreve gelmemek, bunları tahrik ve teşvik etmek, yardımda bulunmak.~~

¹³ Bilimin evrensel olduğu gerçeği hiçbir zaman unutulmamalıdır.

11b/2 maddesinde de "ayıklamalar" ve ilaveler yapılmış ve cezası indirilerek "Üniversite Öğretim Mesleğinden Çıkarma" olarak belirlenmiştir:

66B-5/b: ~~Yasaklanmış her türlü yayını veya siyasi veya ideolojik **Şiddet ve terör** amaçlı bildiri, afiş, pankart, bant ve benzerlerini basmak, çoğaltmak, dağıtmak, dağıtırmak veya bunları iş yerine veya iş yerindeki eşya üzerine yazmak, resmetmek ve asmak, teşhir etmek veya sözlü ideolojik propaganda yapmak.~~

Yapılan değişikliklerin yorumunu hukukçuların ve kamuoyunun takdirine bırakıyorum. Söz konusu kişiyle ilgili olarak Gazeteci Işık Kansu'nun "Hüseyin Çelik'in Özgürlük Simgesi" başlıklı yazısının¹⁴ okunması, olayı daha da açık bir hale getirecektir.

YÖK'ün kurulmasından bir süre sonra 1402 sayılı yasayla bazı öğretim üyelerinin görevlerine son verilmesi üzücü bir olaydır. Benzer olaylar, ne yazık ki YÖK öncesinde de olmuştur¹⁵. Askeri müdahale dönemlerinde olan bu olayları, üniversitelerimizde akademik özgürlüğün yokluğu olarak değerlendirmek doğru değildir.

¹⁴ Cumhuriyet Gazetesi, 8 Eylül 2003.

¹⁵ Örneğin 147 öğretim üyesi, 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesinden sonra Milli Birlik Komitesi tarafından üniversiteden uzaklaştırılmıştır.

Bölüm 3

Çağdaş Üniversite Oluşturmanın İlkeleri

Henry Rosovsky¹⁶, çağdaş bir yükseköğretim sisteminin oluşturulması için yedi temel ilkeyi zorunlu görmektedir. Benim de tamamen katıldığım bu temel özellikler konusunda anlayış birliğine varmadan, yükseköğretimle ilgili sorunları sloganvari yaklaşımlarla çözmek imkansızdır.

1. İlke: *Herşey daha demokratik davranmakla düzelmez.*

Doçentliğe ve profesörlüğe yükseltme koşullarını zorlaştırmak isteyen bir rektör adayına oy verecek yardımcı doçent veya doçent sayısı oldukça kısıtlıdır. Tıp Fakültelerinde görevli öğretim üyelerinin tam zamanlı statüde çalışması gerektiği sık sık dile getirilmesine karşın, birçok üniversitede uygulanamamasının nedeni çok açıktır. Tıp Fakültesi kadrolarının diğer fakülte kadrolarına göre çok fazla olması nedeniyle, tam zamanlı statüyü savunan bir rektör adayının seçimlerde kazanma şansı hemen hemen yok gibidir. Ziraat Fakültesi mezunlarının iş bulmada zorluk çektikleri sık sık dile getirilmektedir. Ziraat Fakültelerindeki öğretim üyelerinin sayıları, Tıp Fakülteleri kadar olmasa da, oldukça fazladır. Ziraat Fakültelerinin eğitim programlarında köklü değişikliklere gitmek ve öğretim üyesi sayısını azaltmak, acaba hangi **katılımcı yöntem anlayışıyla** gerçekleştirilebilir?

Üniversitelerimizde uygulanmakta olan her düzeydeki seçim sonucunda öğretim üyeleri arasında kırgınlıklar ve kavgalar giderek artmakta ve bundan en fazla üniversitelerimiz zarar görmektedir. **Demokrasiyi, üniversitede her konuda "parmak hesabı" ile karar vermek yerine, "ehil" kişilerin görüşlerini özgürce belirtmesi ve bu görüşlere öncelikle itibar edilmesi olarak algılamak gerekmektedir.** Buradaki "ehil" kişilerin kimler olduğu 4. İlke'de açıklanmıştır.

2. İlke: *Bir ülkenin vatandaşı olmak nedeniyle sahip olunan haklar ile gönüllü olarak bir kuruluşa katılmanın getirdiği haklar temelde farklıdır.*

Ulusal vatandaşlık, isteğimize bağlı elde edilen bir hak değildir. Bu nedenle, her Türk vatandaşı anayasal vatandaşlık haklarına sahiptir. Örneğin, 18 yaşını dolduran ve belirli suçları işlememiş Türk vatandaşları, aynı siyasi haklara sahiptir.

Üniversite "**vatandaşlığı**" ise istenerek elde edilir ve bu durum kısıtlamaları haklı kılar. Örneğin, Avrupa Birliği'ne üye olmak için Kopenhag Kriterlerine uymak zorunda olduğunuzu peşinen kabullenirsiniz. **Bu nedenle, üniversitede uygulanan demokrasinin gerek öğrencilerin, gerekse öğretim üyelerinin haklarına sınır getirmesi olağandır.** Yönetimle ilgili konularda veya eğitim politikasının belirlenmesinde, çıkar çatışması nedeniyle bazı öğretim üyelerinin fikirlerine (veya, oylarına) danışılmaması normal karşılanmalıdır. Senelerdir aynı dersi veren bir öğretim üyesinin, dersinin programdan kaldırılması veya içeriğinde köklü değişiklikler yapılması isteğine "evet" diyebilme olasılığı hemen hemen sıfırdır.

¹⁶ Rosovsky, H., *Üniversite – Bir Dekan Anlatıyor*, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, 1994.

3. İlke: Üniversitedeki haklar ve sorumluluklar, üniversiteye bağlı kalma süresini yansıtmalıdır.

Hizmet süresi, hem deneyim ve bağlılığın bir göstergesi, hem de **kişinin kısa vadeli bir yararlanmanın peşinde olmadığı** bir ifadesidir. Üniversitelerde, diğer kuruluşlardan farklı olarak bulunan özelliklerden bir tanesi, üniversitede kısa süre kalanların (öğrencilerin) sayısının, diğerlerinin toplamından fazla olmasıdır. Adam başına bir oy kuralı, üniversitede en az süreyle kalacak olanlara en fazla ağırlık verir ve üniversitede en fazla kalacak olanlar (öğretim üyeleri) ise alınan kararların sonuçlarına katlanmak zorunda kalırlar. Öğrenciler, elbette bilgili ve ehil oldukları konularda, özellikle kültürel faaliyetlerin düzenlenmesinde, mutlaka yönetime katılmalıdır. Öğrencilerin, üniversitenin işleyişi hakkında fikir sahibi olmak ve isteklerini dile getirmek için değişik düzeydeki kurul toplantılarına gözlemci olarak katılmaları da gereklidir. Ancak, öğrencilerin üniversite yönetimiyle ilgili her konuda söz sahibi olmaları kabul edilemez.

4. İlke: Bir üniversitede bilgili olanların söz hakkı daha fazladır.

Cüneyt Ülsever¹⁷, gerek YÖK gerekse rektörleri eleştirdiği **"YÖK Tartışmasına İlave Bir Katkı"** başlıklı köşe yazısında, öğretim üyelerinin uluslararası indeksler tarafından taranan dergilerde yayın yapmalarının önemi üzerinde durmakta ve "dünyaca kabul görmüş bilimsel bir geçmişi olmayan kişilere üniversiteler emanet edilemez" demektedir. Cüneyt Ülsever'in yazısındaki diğer ifadelere şahsen katılmasam bile, yukarıda alıntı yaptığım ifadeleri doğru ancak eksiktir. Doğru ifade, **"dünyaca kabul görmüş bilimsel bir geçmişi olmayan kişilerin üniversitelerde işi yoktur"** şeklinde olmalıdır¹⁸. **Bu nedenle, yükseköğretim sorunları üzerinde son sözü söyleme hakkı, bu konuda gerekli mesleki nitelikleri taşıyan ve uluslararası alanda akademik rüştünü ispat etmiş bilim insanlarına verilmelidir.** Medyamızın da, bilimsel yetersizliklerini kamufle etmek amacıyla sürekli olarak **kendi tanımladıkları** "demokratikleşme", "katılımcılık" ve "bilimsel özgürlük" sloganlarının arkasına sığınan "medyatik" öğretim üyelerinin sözlerine itibar etmemesinin zamanı gelmiş ve geçmektedir¹⁹.

5. İlke: Üniversitede kararların kalitesi, çıkar çatışmasını bilinçli olarak önlemek yoluyla artırılabilir.

İnsanlar, yapıları gereği kişisel çıkarlarını genellikle önde tutarlar. Bunun kınanacak bir yanı yoktur. Önemli olan, herhangi bir karar verme sürecinde, bundan etkilenebilecek kişilerin karara katılmalarına izin verilmemesidir. Örneğin, bir üniversitenin kısıtlı sayıda lojmanı olduğunu varsayalım. Lojmanlarda halen oturan öğretim üyelerinden oluşan bir komite, doğal olarak lojmanda kalma süresini artırmayı; sırada bekleyen öğretim üyelerinden oluşan bir komite ise, kendilerini biran önce lojmanlara taşıyacak düzenlemeleri savunacaktır. **"Demokratik"** yaklaşım ve **"katılımcılık"** gerekçeleriyle yetki ve karar verme sürecine tüm kesimlerin katılması, çıkar çatışmasını ister istemez gündeme getirecektir. **Bu nedenle, herkesin her karara katılma hakkı olmamalıdır.**

Öğrenciler, öğretim üyeleri, idari personel, mezunlar ve toplum, kendilerini ilgilendiren konulardaki görüşlerini elbette üniversite yönetimine ileterek katkıda bulunmalıdırlar.

¹⁷ Hürriyet Gazetesi, 29 Eylül 2003.

¹⁸ Bu raporun yazarının bilimsel olarak neler yaptığı, <http://www.che.metu.edu.tr/~itosun/> adresinde verilmiştir. Ayrıca, **Web of Science**'dan da araştırılabilir.

¹⁹ Söz konusu öğretim üyelerinin, katıldıkları TV programlarında veya yazdıkları gazete yazılarında "yeni iletişim teknolojilerinin dersleri daha verimli hale getirmek için nasıl kullanılması", "araştırmaların daha verimli yürütülebilmesi için nasıl bir organizasyon yapısı oluşturulması", "mezunların, piyasanın ihtiyaç duyduğu nitelikte yetiştirilmesi için ders programlarının nasıl değiştirilmesi" gerektiği konularına değindiklerine hiç şahit oldunuz mu?

Ancak, üniversite yönetiminin alacağı ve gerektiğinde popüler olmayan kararlarda, herkesin "oyuna" başvurulması söz konusu olmamalıdır.

6. İlke: Üniversitedeki örgütlenme yapısı, öğretim üyelerinin idari görevlere ayıracakları zamanı en düşük düzeye indirmelidir.

Yükseköğretim kurumlarımızdaki birçok öğretim üyesinin yönetici konumuna geçmek istemesi, gerek YÖK öncesinde gerekse YÖK zamanında gözlenen bir olaydır. Öğretim üyeleri arasında, en küçük birim olan Anabilim Dalı Başkanlığı için bile inanılmaz çekişmeler yaşanmakta, gruplaşmalar oluşmaktadır.

Öte yandan, üniversitenin temel görevleri olan eğitim-öğretim ve araştırma yapmanın en büyük düşmanı idari görevlerdir. **Birçok komitede saatler harcayarak verimsiz ve sonuç getirmeyen tartışmalar yapmak, araştırmacıların en çok gereksinim duyduğu kesintisiz çalışma zamanının önündeki en büyük engeldir.** Bu nedenle, öğretim üyelerinin esas görevlerini yapabilmelerine olanak sağlayan ve özellikle zamanlarını gerektiğinden fazla idari göreve ayırmalarını özendirmeyecek bir örgütlenme yapısı hedeflenmelidir. Ayrıca, fakülte sayıları minimum düzeye indirilmeli, lisansüstü düzeydeki çalışmaları düzenleyen fen, sosyal ve sağlık bilimleri enstitüleri birleştirilmeli, bölüm en küçük akademik birim olarak kabul edilmeli ve anabilim dalı başkanlıkları kaldırılmalıdır.

7. İlke: Hiyerarşik bir yönetim sisteminin iyi işleyebilmesi için, iyi tanımlanmış bir danışma ve sorumluluk mekanizması şarttır.

Finansmanını kamudan sağlayan yükseköğretim kurumlarının topluma karşı hesap verme sorumluluğu bulunmaktadır. Ayrıca, yükseköğretim kurumlarında görev yapanların, görevleri ve belirlenen hedeflere ulaşmak için izledikleri politikalarıyla ilgili olarak bir üst düzey yöneticiye düzenli bilgi vermeleri ve yaptıklarından sorumlu tutulmaları gerekir.

YÖK, iyi tanımlanmış bir sorumluluk mekanizmasını yükseköğretim kurumlarımızda hayata geçirememiş ve hesap verme (accountability) kavramını tam olarak yerleştirememiştir. Bu nedenle, gerek YÖK'ün gerekse yükseköğretim kurumlarımızın, topluma hesap verme konusunda başarılı olduğu söylenemez. Aslında, en üst düzey yöneticiden en alt düzeydeki öğretim elemanına kadar kişilerin görev, yetki ve sorumluluklarının tanımlandığı yeni bir düzene geçilmesi zorunludur. Öğrencilerin, öğretim üyelerinin verdiği derslerden; bölümdeki öğretim üyelerinin, bölüm başkanının yönetiminden; fakülte'deki öğretim üyelerinin, dekanın yönetiminden; üniversitedeki öğretim üyelerinin, rektörün yönetiminden memnun olup olmadığı periyodik anketlerle araştırılmalıdır. Toplumun her kesiminde olduğu gibi, yükseköğretim kurumlarımızdaki şikayetlerin önemli bir bölümü, menfaat çatışmasına ve siyasi görüş farklılıklarına dayanmaktadır. Bu nedenle, sadece anket sonuçlarına bakarak karar vermek elbette hatalıdır. Ayrıca, önceden belirlenen kilometre taşlarına ulaşıp ulaşılmadığı, ulaşılmadıysa nedenleri araştırılmalıdır. Başarısızlık durumunda, sorumlu kişiler hakkında en kısa zamanda gereğinin yapılacağı bir düzene geçilmeli, kişilerin "gri alanlarda" kanunun boşluklarından yararlanması önlenmelidir.

Bölüm 4

Yükseköğretimde Yapılması Gerekenler

Küreselleşen dünyamızda "çağdaş" bir Türk üniversitesinden beklenenler başlıca şunlar olmalıdır:

- Üniversite, toplumun ve iş piyasasının ihtiyaçlarına duyarlı olmalıdır.
- Üniversite yönetimi esnek ve verimli olmalıdır. Üniversite, kaynaklarına sahip çıkmalı ancak paylaşıma da açık olmalıdır.
- Sahip oldukları bilgi birikimi ve araştırma kapasiteleri ile ulusal gelişmenin kaynakları olan üniversiteler, bilgi tabanlı Türk toplumunun oluşturulmasına öncülük etmelidir.
- Üniversiteler, öğrencilerin eğitiminde toplumun ve pazarın isteklerini göz önüne alarak "yarın" endişesi taşımayan, hayata güvenle bakan, ülkemizin üretimine katkı yapmaya hazır ve istekli mezunlar yetiştirmelidir.
- Eğitimde disiplinlerarası alanlara önem verilmeli; "ne yapılacağından" çok, "nasıl yapılacağına" ve "neden yapılacağına" bilinmesinin daha önemli olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Öğrenciler, dünyamızdaki hızlı gelişmeleri takip edebilecek düzeyde "yeni iletişim teknolojileri" becerileriyle donatılmalıdır.

Ayrıca, üniversitelerimizin daha üretken hale getirilmeleri için yükseköğretim sistemimizde sağlıklı bir rekabet ortamı oluşturulması kaçınılmazdır. Devlet ve vakıf üniversitelerinin sadece birbirleriyle değil, aynı zamanda yurtdışındaki üniversitelerle de rekabet etmelerine olanak verecek düzenlemelere biran önce gidilmelidir. Böyle bir rekabet ortamının oluşturulması için gereken iki ön koşul ise şunlardır:

- Devlet üniversitelerinin, yurtdışı ve vakıf üniversitelerinin sahip olduğu idari ve mali esnekliğe sahip olmaları,
- Yükseköğretim kurumlarımızın kalitesini artırmak amacıyla akademik değerlendirme mekanizmalarının kurulması ve toplumun bu konularda sürekli olarak bilgilendirilmesi.

Yükseköğretim kurumlarımızın yukarıda söylenen idealleri yerine getirebilmesi için akılcı politikalar üretilmesi ve uygulanması gerekmektedir. Popülist yaklaşımlarla yükseköğretim sorunlarının çözülmesini beklemek gerçekçi değildir. Bu bölümde, Türk yükseköğretim sisteminde "reform" gerçekleştirebilmek için öncelikle ele alınması gereken konuların neler olduğu kısaca açıklanmıştır.

4.1 Lisans Diplomasının Sağladığı Otomatik Hakların Kaldırılması

Ortaöğretim kademesinden yükseköğretime geçişteki yığılmalar konusunda ülkemizde tam anlamıyla bir karmaşa yaşanmakta, dünyadaki gelişmeler, uygulamalar ve anlayışlar incelenmeden ve/veya anlaşılmadan, Türkiye'ye has çözümler kişiler tarafından kolaylıkla üretilmektedir. Bu yanlışların başında, yükseköğretimin **lisans diploması** ile eşanlamlı olarak algılanması yatmaktadır. Nedenlerine biraz sonra değinilecek bu anlayışın biran önce terkedilmesi için gerekli düzenlemeler acilen hayata geçirilmelidir.

Yükseköğretime olan talebin tüm dünyada artması, ülkeleri birim maliyeti düşük yükseköğretim kurumları oluşturmaya yöneltmiş ve bunun sonucunda da, yükseköğretim kurumları arasında işlevsel çeşitlilik oluşmuştur. Bir ülkenin yükseköğretim sistemi, günümüzde başlıca altı değişik kurumdan oluşmaktadır:

- Araştırma üniversiteleri,
- Kitlesele eğitim yapan üniversiteler,
- Kısa süreli mesleki eğitim yapan kuruluşlar,
- Uzaktan eğitim kurumları,
- Ticari amaçla uzaktan öğretim yapan kuruluşlar,
- Şirket bünyelerindeki eğitim kuruluşları.

Bu kurum ve kuruluşların amaç ve hedefleri birbirinden farklıdır. Bunlardan, ön lisans veya buna benzer eşdeğer düzeyde mesleki ve teknik eğitim yapan kısa süreli yükseköğretim kurumlarının, gelişmiş ülkelerin yükseköğretim sistemleri içindeki payları % 50'nin üzerindedir. **Çok genç bir nüfusa sahip ülkemizde yükseköğretimdeki okullaşma oranlarının artırılabilmesi, ancak birim maliyeti düşük meslek yüksekokullarına ağırlık verilerek sağlanabilir. Ayrıca, ülkemizin nitelikli ara insan gücüne ivedilikle ihtiyacı bulunmaktadır.**

Tüm bu gerçeklere karşın, meslek yüksekokullarının yükseköğretim sistemimiz içindeki önemi genellikle gözardı edilmekte ve ortaöğretime bitiren her öğrencinin amacı, **lisans programlarına yerleşmek** olmaktadır. Ülkemizde, lisans programlarına olan aşırı talebin başlıca iki nedeni vardır:

- Ülkemizde akademik ve mesleki unvan farklılığı olmaması nedeniyle, diplomanın aynı zamanda ehliyet olarak da kullanılması,
- Üzerinde **lisans diploması** yazılı belgeye bazı hakların otomatik olarak tanınması.

Bunlarla ilgili gözlem ve öneriler aşağıda sıralanmıştır:

- a)** Gelişmiş ülkelerde başta sağlık bilimleri, mühendislik, hukuk ve öğretmenlik olmak üzere birçok alanda "akademik unvan" ile "mesleki unvan" ayırımı bulunmakta iken, böyle bir ayırım ülkemizde yoktur. Bu ülkelerdeki üniversitelerin vermiş oldukları diploma, kesinlikle kişilere o mesleği icra etme hakkı vermemekte, mesleğin icrası için ilgili sivil toplum örgütleri tarafından yapılan sınavlardan başarılı olma koşulu aranmaktadır. **Buna benzer düzenlemeler ülkemizde de biran önce hayata geçirilmelidir.** Böyle bir uygulama, yükseköğretim kurumlarımızın da kendilerine çeki düzen vermelerine neden olacaktır.

Ayrıca, mesleki ehliyete bir defa sahip olunması, o mesleğin ömür boyu sürdürülebileceği anlamı da taşımamaktadır. Mesleki ehliyet ancak belirli bir süre için geçerli kılınmalı, ehliyetin sürdürülebilmesi için, belirlenen süre dilimi içinde öngörülen koşullar yerine getirilmelidir. Örneğin, mühendislik branşlarında bilginin yarı ömrü ortalama 6-7 yıl dolayındadır. Mühendislik yapma ehliyetine sahip kişilerin, yeni gelişen teknolojiye ayak uydurabilmek için bilgilerini 5-6 yılda bir düzenli olarak yenilemeleri gerekir. Bu amaçla hem kongrelere, hem de meslek odaları ve/veya üniversiteler tarafından açılan meslek içi kurslara devam zorunluluğu getirilmelidir.

Ülkemizde YÖK'le ilgili sürdürülen haksız tartışmalardan biri, kimlerin öğretmen olabileceği konusundadır. "Fen-Edebiyat Fakültesi mezunlarının öğretmenlik haklarının ellerinden alınarak mağdur edilmeleri" sloganıyla sürdürülen böylesi bir tartışma acaba hangi çağdaş ülkede mevcuttur²⁰? Çağdaş ülkelerde öğretmenlik yapabilmek için belirli bir fakülte mezunu olmak yeterli değildir. Bu hak, ancak öğretmenlik meslek sınavlarından başarılı olanlara verilmektedir.

Ülkemizde tıp fakültesini bitirip uzmanlık ihtisasını tamamlayan bir kişinin, 8 yıl milletvekilliği yaptıktan sonra, mevcut düzenlemeler çerçevesinde doktorluk yapabilme hakkına sahip olması, bu konuyla ilgili çarpıcı diğer bir örnektir. Böylesi bir hak hiçbir gelişmiş ülkede yoktur.

²⁰ Üniversitelerin, mezunlarına istihdam garantisi veren kurumlar olmadığı artık herkes tarafından anlaşılmalıdır.

b) Lisans derecesine sahip olanlara verilen otomatik hakların başında, bu kişilere askerlik hizmetini yedeksubay veya kısa süreli er olarak yapma hakkının tanınması gelmektedir. Özellikle yurtdışında lisans öğrenimi gören öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun öncelikli amacı budur. Yurtdışında, birçoğunun kalitesi tartışmalı okullara bu amaçla ödenen para miktarı azımsanmayacak düzeydedir.

c) Ülkemizde fakülte mezunlarına verilen otomatik haklar, lisans derecesine sahip kişilere toplumda statü sağlamaktadır. Kişilerin, bilgi düzeylerine, becerilerine, almış oldukları derslerin niteliği ile bu derslerden almış oldukları notlara bakılmaksızın, sadece diplomaları üzerinde yazılı unvana göre haklar elde edebilmesi son derece yanlıştır ve ülkemiz bunun zararını sürekli olarak görmektedir. Bununla ilgili bazı çarpıcı örnekler şunlardır:

- 4 yıllık Sigortacılık ve Bankacılık Yüksekokulu mezunları, **fakülte mezunu** olmadıkları gerekçesiyle Merkez Bankası'nın sınavına dahi alınmamaktadır. Aslında buna benzer uygulamalara, kamu kurum ve kuruluşlarında genellikle rastlanmaktadır. **Sınavla işe alımlarda, sınava girecek kişilere, diplomaları üzerinde yazan unvana göre sınırlamalar koyulması, olsa olsa yapılan sınavın kalitesine güvenilmediğini ortaya koymaktadır.**
- 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na göre mühendislerin bir üst düzeyden maaş almaları nedeniyle Matematik Mühendisliği ve Fizik Mühendisliği gibi bölümler "icat" olmuştur. Teknik elemanlara sağlanan ayrıcalıklar nedeniyle, Üniversitelerarası Kurul kararıyla Sanat Tarihi ve Sümeroloji mezunları teknik hizmetler sınıfına dahil edilmiştir²¹.

Başta mühendislik olmak üzere, teknik branşlara bir üst dereceden maaş verilmesinin gerekçesini günümüzde açıklamak hemen hemen imkansızdır. Özellikle son 20-30 yıldır ülkemizin karşılaştığı sorunların çoğunluğunun sosyal nitelikli olduğu göz önüne alındığında, en başarılı öğrencilerin sosyal branşlara yönlendirilmesinin gerekliliği açıkça ortaya çıkmaktadır.

Şu andaki düzen, kişilerin sahip oldukları yetenek ve becerilere göre eğitim görmelerine engel olmakta, herkes ne pahasına olursa olsun lisans diplomasına ve bu diplomanın getirdiği otomatik haklara sahip olmak istemektedir. Yukarıda belirtilen değişikliklerin yapılması, hem yükseköğretim sistemimizde taşların doğru yere oturmasını sağlayacak, hem de üniversitelerde otokontrol sisteminin yerleşmesini hızlandıracaktır.

4.2 Unvanların Üniversite Dışında Kullanılmaması

Yükseköğretimde ülkemizde yaşanan çelişkilere biri de unvanların verilmiş şeklidir. Yardımcı doçent ve profesör kadrolarına atamaların üniversiteler tarafından yapılmasına karşın, doçentlik kadrosuna atanmak için sahip olunması gereken "doçent unvanı" Üniversitelerarası Kurul tarafından yapılan merkezi sınavla verilmektedir²². **Burada yapılması gereken değişiklik, tüm unvanların üniversiteler tarafından verilmesi ancak, bu unvanların kullanımının sadece o üniversite sınırları içinde geçerli kılınmasıdır.**

Kişilerin hayat boyu taşıyabilecekleri en yüksek akademik unvan "doktor" unvanıdır. Yardımcı doçent, doçent ve profesörlük unvanları ise, herhangi bir yükseköğretim kurumunda çalışılması sonucunda elde edilen görev unvanlarıdır. Üniversitelerin farklılaşması sık sık dile getirilen doğru bir kavramdır. Ancak unutulmaması gereken nokta, kitlesel eğitim yapılan bir üniversitedeki profesör ile araştırmaya ağırlık veren bir

²¹ 25 Eylül 1989 tarihli 53 No'lu toplantı (Karar No: 28).

²² Fransa dışındaki hiçbir "çağdaş" ülkede doçent unvanı sınavla verilmemektedir.

üniversitedeki profesörün eşit olmadığıdır. Aynı durum, yardımcı doçent ve doçent unvanına sahip öğretim üyeleri için de geçerlidir.

Doçent ve profesör unvanlarının, özellikle tıp ve hukuk alanlarında serbest meslek icrasında kazanç sağlamak amacıyla kullanıldığı açık bir gerçektir ve üniversitemizi olumsuz etkilemektedir.

Hukuk sistemizde de değişiklik yapılarak, aynı unvana sahip ancak değişik üniversitelerde görev yapan öğretim üyelerinin "bilim insanı" olarak eşit düzeyde olmadığı ve otomatik olarak "bilirkişi" olarak görevlendirilemeyeceği anlayışının yerleşmesi gerekmektedir.

Aynı akademik derecelerin tüm alanlar için geçerli olmadığına da artık anlaşılması gerekmektedir. Örneğin, güzel sanatlar alanında ABD'de alınabilecek en yüksek akademik derece, **Master of Fine Arts (MFA)** derecesidir. Ülkemizde ise tüm alanlarda gereksiz yere doktora veya sanatta yeterlik dereceleri verilmektedir.

4.3 Öğretim Üyeliği Statüsünün Yeniden Belirlenmesi

Üniversite dışında çalışan herkesin bir amire bağlı olarak çalışmasına karşın öğretim üyeliğinin en büyük avantajı, görev yaparken bir amire bağlı kalınmamasıdır. Örneğin, profesörlerin resmi sorumluluğu, haftada 10 saat ders vermekle sınırlıdır. Öğretim üyeleri, zamanlarının büyük bir kısmını araştırma yapmak, öğrencilerle ve meslektaşlarla akademik tartışmalar yapmak, onlara öneride bulunmak ve üniversite içinde akademik görevler almak gibi işlere ayırmalıdır. Şu andaki uygulamada, hizmet süreleri aynı olan ve 1. derecenin 4. kademesinden maaş alan profesörler, yapmış oldukları bilimsel çalışmaların etkinliğine bakılmaksızın aynı ücreti almaktadır. Ancak, araştırma ile ilgili olmayan bazı faaliyetlerden (bilirkişilik, danışmanlık, ek ders, ikinci öğretim) çok yüksek düzeylerde ek gelir elde edilebilmektedir. Bu durum, uluslararası düzeyde başarılı bilim insanlarının motivasyonunu azaltmaktadır.

Akademik özgürlük, bazı öğretim üyeleri tarafından ne yazık ki "kendi bildiğini okumak" olarak algılanmaktadır. Yapmış oldukları dönem içi sınavların değerlendirmesini dönem sonuna kadar yapmayan bir öğretim üyesine kimse birşey diyememektedir. Uluslararası düzeyde kullanılan ders kitaplarını öğrencilere referans kitap olarak tavsiye etmek yerine, yıllar önce hazırladıkları "ders notlarını" öğrencilere dağıtan bazı öğretim üyelerinin varlığını hepimiz biliyoruz. Bu nedenle öğretim üyelerinin, bölüm başkanına, dekana veya rektöre karşı sorumluluklarının ne anlama geldiğinin yeniden belirlenmesi ve çağdaş ülkelerde uygulanan düzenlemelere (performansa dayalı maaş) gidilmesi kaçınılmazdır.

"Liyakat", son aylarda yükseköğretim kanunuyla ilgili tartışmalarda çeşitli çevrelerin sık sık dile getirdiği bir sözcüktür. Kanımca bu tartışmada samimi davranılması gerekmekte ve **devlet memurluğu statüsü** ile bugüne kadar doğru dürüst işletilemeyen akademik liyakat sisteminin, aynı statü devam ettiği sürece, hangi kanun yürürlükte olursa olsun bugünden sonra da kesinlikle işletilemeyeceği peşinen kabul edilmelidir. **Rekabet ortamının ve teşvik mekanizmalarının oluşmadığı bir ortamda liyakat sisteminden bahsetmek gerçekçi olmamaktadır.**

Öğretim üyeliği mesleğinin cazip hale getirilmesi de sık sık gündeme gelmekte ancak bunun nasıl gerçekleştirileceği konusunda somut öneriler sunulmamaktadır. **Öğretim üyeliği mesleğini, piyasada tatminkar iş bulamayan kişilerin başvuracakları son adres olmaktan çıkarmanın yolu, öğretim üyeleri için devlet memurluğu yerine başka bir statü getirilerek performansa dayalı ücret ödenmesidir²³.**

²³ Öğretim üyelerine performansa dayalı maaş verilmesi, Avrupa ülkelerinin de gündemindedir. Almanya'da bu konuyla ilgili çalışmalar "länder"lar düzeyinde sürmekte olup, uygulamanın 2004 yılında başlaması öngörülmektedir. Bu uygulama, Pekin Politeknik Enstitüsü'nde de vardır.

Tartışılması gereken diğer bir konu da, devlet üniversitelerindeki kadroların şişkinliğidir. Bunu önlemenin tek yolu, öğretim üyesi maaşlarının devlet yerine üniversiteler tarafından ödenmesidir. Üniversitelerin, kendilerine ayrılan bütçeden performansa dayalı maaş ödemeleri durumunda, fazla eleman çalıştırılması ve yeterli performansı göstermeyen kişilerin gereksiz yere üniversitelerde kadro işgal etmesi otomatik olarak önlenecektir.

4.4 Rektör Nasıl Belirlenmeli?

OECD Eğitim Politikaları Analizi 2003 raporuna göre, dünyadaki eğilimin güçlü yöneticiler tarafından idare edilen yükseköğretim kurumları olduğu Bölüm 2.1’de açıklanmıştı. Buradaki sorun, rektörlerin göreve nasıl getirilip görevden nasıl alınacağı ve sahip olmaları gereken özelliklerdir. Yükseköğretim kurumlarına son yıllarda yüklenen başlıca sorumluluklar şunlardır:

- Yapılan eğitim-öğretim ve araştırmanın hesabını verme,
- Toplumun daha geniş kesimleriyle ilişki kurma,
- Kaynağın bir kısmını kendi yaratma.

Bu durum, rektörlerin sadece üst-düzey akademisyen olmalarını yetersiz kılmaktadır. Bunun en başarılı örneği, Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nin bugünkü konumuna gelmesinde büyük rol oynayan eski rektör Sayın Kemal Kurdaş’tır.

Rektör, kurumu temsil etmesi nedeniyle, birçok ülkede geleneksel olarak akademisyenler arasından seçimle başa getirilmektedir. Ancak, aşağıdaki tablodan görüleceği gibi, seçimin bazı ülkelerde hala devam etmesiyle birlikte, rektör belirlenmesindeki eğilim, çoğunluğunu üniversite dışından gelen kişilerin oluşturduğu kurullar tarafından atama yapılmasıdır. Avusturya, Danimarka ve Norveç yükseköğretim sistemlerinde yapılan son değişiklikler, bu eğilimin en somut örnekleridir.

Rektörün seçimle belirlendiği ülkeler	Finlandiya, Fransa, Japonya, Kore, İsviçre, Türkiye
Rektörün atamayla belirlendiği ülkeler	Avustralya, Hollanda, İsveç, İngiltere, ABD
Rektörü seçimle belirlerken atama yöntemine geçen ülkeler	Avusturya, Danimarka, Norveç

“Yöneticilerin seçimle gelmesi ve bu şekilde demokratik yaklaşımların ağırlık kazanacağı” felsefesinin doğru olmadığı artık anlaşılmalı ve bu konu Türk yükseköğretim sistemi ile ilgili yapılan tartışma gündeminden çıkarılmalıdır. Prof. Dr. İhsan Doğramacı’nın başkanlığı sırasında YÖK tarafından atamayla getirilen rektörlerin bazıları başarılı, bazıları ise başarısız olmuştur. “İnsan faktörü” nedeniyle, çok iyi hazırlanmış yasalarda bile kötü uygulamalar olması olasıdır. Prof. Doğramacı zamanında atanan rektörlerden başarısız örnekler seçilerek sistemin kötülenmesi yerine, tüm dünyada ağırlık kazanan atama sisteminin nasıl başarılı olacağı konusunda tartışma ortamı yaratmak daha akılcı bir yaklaşım olacaktır.

Rektör belirleme için uygulanabilecek bir sistem şöyle olabilir: Üniversite, rektör seçiminden önce ilk iş olarak ne yapmak istediğini, halen nerede olduğunu ve nereye ulaşmak istediğini (misyon ve vizyon) belirlemelidir. Ayrıca, amaçlanan bu hedeflere ulaşabilmede önderlik yapacak kişinin niteliklerinin ne olması gerektiği ortaya konmalıdır. Tüm bu işlerin belirlenip ilan edilmesinden sonra, “Rektör Arama Komitesi” tarafından adaylar incelenmeli ve rektör ataması gerçekleştirilmelidir. Rektörün icraatı sürekli denetlenebilmeli ve belirlenen kilometre taşlarına öngörülen sürede ulaşamaması

durumunda görevle ilişiği kesilebilmelidir. "Rektör Arama Komitesi"ndeki kişilerin kimler olacağı ve bu Komite'nin kimler tarafından belirleneceği ayrı bir tartişma konusudur. Bu yöntemin benimsenmesi durumunda süreçle ilgili akılcı çözümler geliştirilebilir.

4.5 Akademik Değerlendirme

Akademik değerlendirme mekanizmasının oluşturulması derhal hayata geçirilmelidir. Böyle bir uygulama ile, vergi mükelleflerinden sağlanan kaynaklarla finanse edilen yükseköğretim kurumlarının, çağdaş ülkelerdeki gibi hesap verme sorumluluğu oluşturulacaktır.

Ülkemizde, akademik değerlendirme amacıyla küçük de olsa bazı adımlar atılmaya başlanmış ve Üniversitelerarası Kurul tarafından hazırlanan "**Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Kontrol Yönetmeliği**", geçen yıl yürürlüğe konmuştur. Ancak bu yönetmeliğin uygulanması, AKP Hükümeti tarafından Acil Eylem Planı'nın açıklanmasından sonra yükseköğretim kanunu üzerinde yaratılan tartişmalar nedeniyle ne yazık ki başlatılamamıştır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Kanun Tasarısı Taslağında "öz değerlendirme" ve "dış değerlendirme (akreditasyon)" kavramlarının yer alması, kanımca tasarının az sayıdaki olumlu değişikliklerinden biridir.

Ancak, gerek halen mevcut yönetmelik çerçevesinde, gerekse önerilen Taslak çerçevesinde yapılacak akademik değerlendirmeden çok olumlu sonuçlar beklemek gerçekçi değildir. Akademik değerlendirmenin ciddi bir mali boyutu vardır. Bütçede, bununla ilgili gerekli kaynağı ayırmadan yapılacak bir değerlendirme, "yasak savma" niteliğinde olacaktır. Değerlendirme oldukça pahalı bir süreç olduğu için, değerlendirme sonucunda yapılacak iyileştirmelerin getirisinin, harcanan miktardan daha fazla olması gerekmektedir. Mevcut devlet üniversitesi yapısı çerçevesinde ise, akademik değerlendirme sonuçlarının yaptırımını uygulamak imkansızdır.

Akademik değerlendirmenin "göstermelik" bir uygulama olmaması samimi olarak isteniyorsa, değerlendirme sonuçlarının uygulanabileceği bir idari düzenleme yapılması gerekmektedir.

4.6 Yükseköğretim Kurumlarının Finansmanı

Halen Türk yükseköğretiminin karşılaştığı en büyük iki sorun, mali kaynakların yeterli olmaması ile kaynakların dağıtımında uygulanan aşırı merkezizetçi ve bürokratik yaklaşımdır.

Tüm dünyada, eğitime yapılan yatırımların büyük bir çoğunluğu kamu kaynaklarından karşılanmaktadır. Yükseköğretime yapılan kamu harcamalarının Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'ya (GSYİH) oranı Türkiye'de %0,8 dolayında iken bu oran gelişmiş ülkelerde %1'in üzerindedir²⁴. Öğrenci başına bütçe ödenekleri de dünya standartlarının çok gerisindedir. Yükseköğretim kurumlarımızı çağdaş ülkelerdeki üniversiteler düzeyine getirmenin ön koşulu, yükseköğretime yapılacak yatırımların bu ülkeler düzeyine çıkartılmasıdır.

Üniversite finansmanı, **OECD Eğitim Politikaları Analizi 2003** raporuna göre OECD ülkelerinin büyük çoğunluğuunda değişiklik göstermiş ve çok kalemlili bütçe yerine torba bütçe kullanımı ağırlık kazanmıştır. Bu yönlerdeki değişiklikler, örneğin Avrupa ülkelerinden Avusturya, Çek Cumhuriyeti, Finlandiya ve İrlanda'da son birkaç yılda gerçekteşmiştir. Ayrıca, öğrenim ücreti alınmaya başlanması veya ücretlerin artırılması, kaynakların

²⁴ OECD Indicators 1998.

dağıtımında çıktı (mezun sayısı, mezunların niteliği, yayımlanan bilimsel makale, vb.) göstergelerinin kullanımı ve öğretim üyelerine performansa dayalı maaş ödenmesi, birçok ülkede başlatılan yeni uygulamalardır.

Finansman modellerinde görülen başka bir eğilim ise, araştırma için verilecek paranın, üniversitenin diğer giderlerinden ayrı olarak performansa dayalı olarak verilmesidir. Örneğin, Birleşik Krallık ile Hollanda'daki üniversitelere araştırma için verilen mali destek, akademik değerlendirme sonucuna göre belirlenmektedir²⁵.

Ülkemizde, devlet katkısının tek kalem olarak verildiği, yükseköğretim kurumlarının piyasaya hizmet satarak elde ettikleri gelirleri (öğrenim ücreti dahil) devlet katkısı ile birleştirerek, faaliyetlerinin kapsam ve niteliğine uygun harcama kalemlerinin kendileri tarafından belirlendiği bütçe modeli uygulamasına geçilmesi zorunlu hale gelmiştir.

Yükseköğretime olan talep sadece ülkemizde değil, tüm dünyada artmaktadır. Öğrenci sayılarındaki artış, yükseköğretim için gerekli kaynak sorununu da beraberinde getirmektedir. Yükseköğretimin biri toplumsal, diğeri ise kişisel olmak üzere iki tür getirisi vardır ve yarı kamusal bir hizmet olarak kabul edilmektedir²⁶. Bu nedenle, öğrenci ve aileleri ile devlet arasında maliyetin adil paylaşımı söz konusudur. Öğrencilerden öğrenim ücreti alınması Avrupa'nın birçok ülkesinde uygulanmaktadır. Öğrenim ücretini 1980 yılından beri sürekli olarak artıran Avrupa ülkelerinin başında, Avusturya, Birleşik Krallık, Hollanda, İtalya ve Portekiz gelmektedir.

Öğrenim ücreti konusunda da ülkemizde polemikler yapılmakta ve "parasız üniversite" sloganları sık sık gündeme gelmektedir. Böyle bir şeyin, ülkemiz gibi dış borçların oldukça fazla olduğu, ihracatın ithalatı karşılama oranının giderek azaldığı, yükseköğretim çağ nüfusunun giderek arttığı bir ülkede uygulanması zordur. Hele hele, herkesin dilinden düşürmediği "kaliteli yükseköğretim" için kesinlikle söz konusu değildir. Bu nedenle devlet üniversiteleri, kendi öğrenim harçlarını kendileri belirleyebilmeli ancak bu ücretin fırsat eşitliğini zedelememesi için, başarılı ve muhtaç öğrenciler için karşılıksız burs, diğer öğrenciler için ise öğrenim kredisi alabilme imkanları yaratılmalıdır²⁷.

Yükseköğretim kurumlarımıza verilen yıllık bütçe, rektörlerin Maliye Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı bürokratları ile yaptıkları karşılıklı görüşmeler sonucunda belirlenmektedir. Rektörün beceri ve ikna kabiliyetine dayalı bu sistemin sağlıklı olmadığı konusunda herkes hemfikirdir ancak değiştirilmesi yönünde hiçbir adım atılmamaktadır. **Bütçe dağıtımının, akademik değerlendirme sonucunun içinde ağırlıklı olarak yer aldığı bir dizi şeffaf kriterlere bağlı olarak Yükseköğretim Kurulu tarafından yapılması, yükseköğretim sistemimizde gerçek bir reform olacaktır.** Bütçe, üniversitedeki tüm akademik ve idari personele verilecek ücretleri de içermeli, "ek ders" uygulaması ise derhal kaldırılmalıdır.

4.7 Lisans Programlarının Esnek Hale Getirilmesi

Yükseköğretim kurumlarımızda yürütülen programların gözden geçirilip yeniden düzenlenmesinde yarar vardır. Üniversitelerimiz, bu değişiklikleri kendi inisiyatifleriyle yaparken dünyadaki şu gelişmelere dikkat etmelidirler:

²⁵ İngiltere'de 135 yükseköğretim kurumu olmasına karşın, 2002-2003 döneminde Higher Education Funding Council for England (HEFCE) tarafından dağıtılan araştırma bütçesinin %75'ini 25 üniversite almıştır.

²⁶ Örneğin, yükseköğretimin kişisel getirilerinden biri, mezunlarının yüksek maaşla iş bulma şansına sahip olmalarıdır. Öte yandan, üniversite mezunlarının yüksek gelir düzeyine sahip olmaları nedeniyle daha fazla vergi vermeleri ve bundan tüm vatandaşların yararlanmaları, yükseköğretimin toplumsal getirilerinden biridir.

²⁷ Öğrenim ücreti ile ilgili olarak gerek devlet gerekse vakıf üniversitelerimizdeki yanlış uygulama, öğrenim ücretinin "kredi" yerine "dönem" başına alınmasıdır. Bir dönemde 20 kredilik ders alan bir öğrenci ile 10 kredilik ders alan bir öğrenciden aynı öğrenim ücretinin talep edilmesinin gerekçesini anlamak zordur.

- Dünyada, yükseköğretimin lokomotifi sayılan ABD’de son 15-20 yıldır gözlenen gelişmeye göre, 4 yıllık lisans eğitimi sırasında öğrencilere alanlarındaki tüm bilgiyi öğretebilmek hem imkansızdır hem de gerekli değildir. Önemli olan, kendi alanındaki **temel kavramları** iyi bilen, bilgi kaynaklarına ulaşabilen, analitik düşünme yeteneği gelişmiş, hem ana dilinde hem de en az bir yabancı dilde kendini iyi ifade edebilen ve takım çalışması yapabilen mezunlar yetiştirmektir. Kendi alanında derinleme bilgi sahibi olma yerine, yukarıdaki özelliklere sahip olması gereken bir öğrencinin alacağı derslerin çok geniş bir yelpazeyi kapsamaması gerekmektedir. Bu nedenle, ABD’nin iyi üniversitelerindeki²⁸ öğrencilerin 4 yıllık lisans eğitimi sırasında almış oldukları yaklaşık 40 dersin yarısından fazlasını, takip ettikleri program dışından aldıkları dersler oluşturmaktadır.
- Yapılan tahminler, üniversite mezunlarının 21. yüzyılda hayatları boyunca yaklaşık 4 farklı işte çalışacaklarını işaret etmektedir. Bilimin disiplinlerarası hale geldiği dünyamızda, hangi programdan mezun olanların nerede çalışacağıının önceden bilinmesi söz konusu değildir.

Tüm bu gelişmeler, programların esnek yapıda olmasını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle, eski Sovyet bloğu ülkelerde gözlenen “ihtisas üniversiteleri kurulması²⁹” tartışması doğru değildir.

Tüm üniversitelerimiz, anadal-yandal uygulamasını mutlaka hayata geçirmelidir. Örneğin, İşletme bölümünde öğrenim gören ve ileride Fransız firmaları ile ticaret yapmayı hedefleyen bir öğrenci, Fransız Dili ve Edebiyatı konusunda da uzmanlaşmak isteyebilir.

Dersin, ait olduğu bölüm tarafından verilmesi ilkesi, üniversitelerimizde genellikle ihlal edilmektedir. Örneğin, istatistik dersinin sahibi İstatistik Bölümü’dür ve bu bölüm tarafından verilmelidir. **Önemli olan temel kavramların bilinmesidir.** Uygulama farklılıkları gerekçe gösterilerek, bir bölümdeki derslerin büyük çoğunluğunun aynı bölüm öğretim üyeleri tarafından verilmesi yanlıştır. Üniversitenin bir bütün olduğu, fakülteler veya bölümler konfederasyonu olmadığı gözden kaçırılmamalıdır.

Hayatın “açık kitap” olduğu göz önüne alınarak, mümkün olan tüm derslerde sınavlar “açık kitap” olarak yapılmalıdır. Böyle bir uygulama, sürekli şikayet ettiğimiz “ezbercilikten” öğrencileri uzaklaştıracak ve onların analitik düşünme becerilerinin gelişmesine neden olacaktır. “Açık kitap” sınav için hem soru hazırlamak, hem de sınav kağıtlarını değerlendirmek daha zordur. Bu nedenle, öğretim üyelerinin bazıları tarafından böyle bir uygulamaya değişik gerekçelerle karşı çıkılması normal karşılanmalıdır.

Öğrenci başarısı, bazı programlarda yıl bazında, bazılarında ise dönem bazında değerlendirilmektedir. Yıl bazına göre yapılan değerlendirmelerde başarısız öğrencinin maliyeti, hem kendisine ve ailesine, hem de ekonomimize daha fazla olmaktadır. Bu nedenle, tüm derslerin dönem bazında verilmesinde büyük yarar vardır.

4.8 Aynı Üniversite İçindeki Yatay Geçişlerin Esnek Hale Getirilmesi

Üniversite giriş sınavına katılan öğrencilerin yaklaşık 1/5’i, daha önceki yıllarda sınavı kazanıp bir yükseköğretim programına yerleşenlerdir. Yerleşmiş oldukları programlarından ve/veya üniversitelerinden memnun olmayan bu öğrenciler, kaynak israfına neden olmaktadır. Ayrıca birçok öğrenci de, açıkta kalmamak için istemediği bir

²⁸ ABD’de akredite edilmiş 3600 ile 3800 dolayında yükseköğretim kurumu bulunmaktadır. Bunların tümünün kalitesinin çok iyi olduğu elbette söylenemez.

²⁹ Bu konuyla ilgili ABD’deki tıp ve hukuk programlarının örnek gösterilmesi doğru değildir. Çünkü, ABD’de bu alanlarda eğitime başlayabilmek için önce başka bir lisans programından mezun olmak gerekmektedir. Ülkemizdeki tıp fakültelerine bağlı hastaneler, “araştırma hastanesi” yerine “devlet hastanesi” şeklinde çalışmaktadır. Aslında bu durum, ülkemiz gerçeklerinden kaynaklanmaktadır. Üniversite ve hastane işleyişleri tam örtüşmediği için, tıp fakültesine sahip üniversitelerde farklı sorunlar olabilmektedir. Bu nedenle, tıp fakültelerine sahip üniversiteler için farklı yönetim modelleri gündeme getirilmelidir.

programa kayıt yaptırmak zorunda kalmaktadır³⁰. Tüm bu gerçekler göz önüne alınarak, aynı yükseköğretim kurumu içinde bir programdan diğerine geçişin esnek hale getirilmesi, öğrenci memnuniyetsizliğini azaltacaktır.

Belki de burada izlenmesi gereken uygun yaklaşım, üniversite giriş sınavı sonucunda öğrencileri belirli bir program yerine fakültelere yerleştirmektir. İlk iki yılda genel dersler olarak temel kavramları öğrenen öğrenci, tercihini 3. sınıfta yapmalıdır³¹.

4.9 Öğretim Üyelerinin Dolaşımı

Günümüzde bilgi aktarımının en etkili yolu, araştırmacıların dolaşımıdır. Öğretim üyelerinin dolaşımını teşvik amacıyla yapılabilecek bazı düzenlemeler şunlardır:

- Genellikle söylemde kalan üniversite-sanayi işbirliğini teşvik amacıyla her iki sektör arasında kısa süreli (2 ay – 1 yıl) eleman değişimine olanak sağlamak,
- Gelişmekte olan üniversitelerdeki genç yardımcı doçentlere, gelişmiş üniversitelerde 1 ile 2 yıl süreyle doktora sonrası araştırma yapma olanağı sağlamak,
- Bilimsel açıdan başarılı öğretim üyelerinin, ders vermek ve araştırmaya katkıda bulunmak için gelişmekte olan üniversitelerde en az 1 dönem kalmalarını sağlayacak teşvik mekanizmaları geliştirmek,
- Benzer konularda çalışan tanınmış öğretim üyeleri tarafından (gerektiği takdirde yurtdışından da takviye olarak) birkaç haftalık çalıştayların (workshop) düzenlenmesine olanak sağlamak. Çalıştayların, mümkün olduğu takdirde gelişmekte olan üniversitelerde düzenlenmesi daha da yararlı olacaktır.

4.10 Akademik Başarısızlık Nedeniyle “Af Kanunu” Gerektirmeyen Düzenlemeye Gidilmesi

Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından çıkarılan “af kanunları”, yükseköğretim sistemini alt üst etmektedir. “Af kanunu”, akademik başarısızlık nedeniyle üniversiteden ilişkisi kesilen “mağdur” öğrencilere bir kez daha öğrenim hakkı verilmesi gerekçesiyle çıkartılmaktaysa da, “**her ne nedenle olursa olsun**” ilişkisi kesilen veya kesilme durumuna gelen tüm öğrencileri kapsamaktadır. Üniversitelerden disiplin suçları ile uzaklaştırılan öğrencilere de tekrar öğrenim hakkı verilmesi sıkıntı yaratmaktadır. Ayrıca, affın çok eski yıllara kadar uzaması, pratik birçok sorunu da beraberinde getirmekte, başta tıp ve diş hekimliği fakülteleri olmak üzere üniversitelerin tüm birimlerde ciddi problemler yaşanmaktadır.

“Öğrenci affı” ile ilgili olarak çıkarılan kanunlar aşağıda gösterilmiştir:

Tarih	Kanun No
17 Mart 1983	2880
29 Şubat 1984	2984
25 Aralık 1985	3248
10 Aralık 1988	3511
29 Mayıs 1991	3747
21 Mayıs 1992	3804
6 Mayıs 1993	3908
7 Haziran 1995	4111
14 Ağustos 1997	4305
22 Haziran 2000	4584

³⁰ Bu durum, üniversite giriş sınavının özelliğinden kaynaklanmaktadır. Ancak, İngiltere’de yapılan bir araştırma, tercihlerin genellikle bilinçsiz yapılması nedeniyle, öğrencilerin isteyerek başlamış oldukları programlardan bile memnun olmadıklarını ortaya koymuştur.

³¹ Bazı üniversitelerimizde buna benzer uygulamalar halen mevcuttur.

Geçmiş deneyimler, "öğrenci affı" konusunun ortalama iki yılda bir ülke gündemine geldiğini ve bundan sonra da geleceğini göstermektedir.

Kanun konusu "af" olduğu için, akademik özerkliği azaltıcı yöndeki diğer af konuları da kanun maddeleri arasında yer alabilmektedir. Bunun son örneği, 22.6.2000 tarih ve 4584 No'lu "**Yükseköğretim Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi ile Bu Konuda Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun**"dur.

"Af kanunu" gerektirmeyen bir düzenlemeye gidilebilmesi için, akademik başarısızlık nedeniyle üniversiteden ilişik kesilmesi kaldırılmalı ancak, başarısız derslerin tekrarı durumunda öğrencilerden alınacak öğrenim ücretlerinin miktarı sürekli artırılmalıdır. Bu nedenle, sınıf geçme yerine ders geçme esasına dayalı kredili sisteme geçilmelidir³². Kredili sisteme geçilerek akademik başarısızlık nedeniyle öğrencilerin ilişkilerinin kesilmesinin kaldırılması, özellikle erkek öğrencilerin askerlik tecillerinin nasıl yapılacağı konusunu gündeme getirecektir. Erkek öğrencilerden askerlik tecili yaptırmak isteyenlerin, her dönem belli sayıda ve/veya kredide ders almaları zorunlu kılınmalıdır. Ayrıca, belirli bir yaşın sonuna (örneğin, 26) kadar mezun olamayan erkek öğrencilerin kayıtları, askerlik görevini yerine getirmeleri için dondurulmalıdır.

4.11 Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Türkiye'de Öğrenimi

Yükseköğretim, başta ABD, İngiltere ve Avustralya olmak üzere birçok ülke ekonomisinin başta gelen girdisi haline gelmiştir. Ülkemiz ise bu konuda son derece tutucu bir yol izlemekte ve kendi imkanları ile Türkiye'de yükseköğrenim görmek isteyen yabancı uyruklu öğrencilerin de **Yabancı Öğrenci Sınavı**'nda (YÖS) başarılı olmaları koşulu aranmaktadır. Özellikle vakıf üniversitelerinin boş kalan kontenjanlarını yabancı uyruklu öğrencilerle doldurmaları için sınav zorunluluğu kaldırılmalıdır.

4.12 YÖK Ne Olmalı?

YÖK ile ilgili tartışmalarda, YÖK benzeri kuruluşların başka ülkelerde olup olmadığı "eğitim uzmanları" (!) tarafından sık sık sorulmaktadır. Siyasal erk ile üniversiteler arasındaki tampon kuruluşlara neden gereksinim duyulduğu ve değişik ülkelerde bu işlevi gören kurumların neler olduğu, YÖK Başkanı Prof. Dr. Kemal Gürüz tarafından detaylı olarak anlatılmıştır³³. Adı ne olursa olsun, üniversitelerin böyle bir kurum olmadan Milli Eğitim Bakanlığı'nın güdümünde yönetilmesi son derece sakıncalıdır. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 12 Eylül askeri müdahalesinden sonra çıkartılması, bu kurumun olumsuz bir imaja sahip olmasına neden olmuştur. YÖK, kuruluşundan sonraki yıllarda evrim geçirmişse de, bu olumsuz imajdan bir türlü kurtulamamıştır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. İlhan Tekeli³⁴, YÖK'de meydana gelen değişimi şu şekilde anlatmaktadır:

Her ne kadar kamuoyunda YÖK'ün değişmeyen merkezîyetçi ve denetimci bir imajı varsa da, YÖK gerçekte en azından, üç farklı dönem yaşamıştır. **Birinci** döneminde YÖK, askeri yönetimin kaygıları doğrultusunda uslandırıcı, homojenleştirici işlevler görmüş; **ikinci** döneminde, özellikle yeni açılan üniversitelerde dini cemaatlerin ve radikal siyasal grupların örgütlenmesine tolerans gösteren bir yapıda olmuş; **üçüncü** döneminde ise, üniversitelerde laiklik karşıtı kadrolaşmaya karşı çıkan, atama ve terfi standartlarının nesnelleştirilmesine ve yükseltilmesine önem veren bir nitelik kazanmıştır.

Bugüne kadar silinemeyen olumsuz imajın bundan sonra da silinmeyeceği açıkça görülmektedir. Bu nedenle, belki de **YÖK** adının değiştirilmesi psikolojik açıdan iyi olacaktır.

³² Kredili sistemin diğer bir avantajı, başarısızlık durumunda öğrencilerin zaman kayıplarını en düşük düzeyde tutmasıdır.

³³ Gürüz, K., *Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim*, ÖSYM Yayınları, 2001.

³⁴ Tekeli, İ., *Eğitim Üzerine Düşünmek*, Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, 2003.

YÖK’de edindiğim deneyim, gerek YÖK Genel Kurulu (Cumhurbaşkanı tarafından atanan 7 üye, Hükümet tarafından atanan 8 üye, Üniversitelerarası Kurul tarafından seçilen 7 üye) gerekse YÖK Yürütme Kurulu (Başkan, 2 başkan vekili, Cumhurbaşkanı tarafından atanan 2 üye, Hükümet tarafından atanan 2 üye, Üniversitelerarası Kurul tarafından seçilen 2 üye) kompozisyonlarının isabetli olduğunu göstermiştir. Üniversiteden gelen bir kişi olarak, sanayiden ve bürokrasiden gelen kişilerin görüşlerinden çok yararlandım; olaylara sadece akademisyen olarak değil, çok boyutlu olarak bakmak gerektiğini öğrendim. Kurul sayılarıyla oynamanın “reformla” bir ilgisi yoktur. Bu nedenle, aynı kompozisyonun korunmasında yarar görüyorum. Esas yapılması gereken iş, YÖK’de çalışan alt kadroların sayısının azaltılması ancak, yabancı dili iyi bilen uzmanların burada çalışabileceği bir sistemin kurulmasıdır. Devlet memurluğu statüsüyle bunu gerçekleştirmek söz konusu değildir.

Bölüm 5

Üniversite Giriş Sınavı

Yükseköğretim Kurulu'nun, Milli Eğitim Bakanlığı ve ÖSYM yetkilileriyle beraber yürüttükleri ortak çalışma sonucunda alınan karar gereğince, 1999 yılında yapılan üniversite giriş sınavı tek aşamalı olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca aynı sınavda, öğrencilerin ortaöğretimde göstermiş oldukları başarının sonuca katkısı artırılmış ve alan katsayıları uygulanarak ortaöğretim ile yükseköğretim arasındaki kopukluk giderilmiştir.

Yapılan bu değişikliğin yankısı elbette büyük olmuş ve gerek yazılı basında, gerekse TV açık oturumlarında konu detaylı olarak tartışılmıştır. **Ancak buradaki "çıkar çatışması", gözden kaçırılmaması gereken en önemli noktadır.** Üniversite giriş sınavları etrafında son 20-25 yılda büyük bir rant oluşmuştur. Dünya Gazetesi'nin 12 Ağustos 1999 tarihli sayısının Özel Eğitim Kurumları başlıklı ekinde yer alan yazılarda, ülkemizde kaydı bulunan 1800 dershaneye 400.000 civarında öğrencinin devam ettiği ve bu öğrencilerin yılda 450 trilyon TL (o zamanki karşılığı 1 milyar dolar) harcama yaptıklarına dair bilgi yer almıştır. Üniversite sınavlarına hazırlık amacıyla açılan dersane yetkililerinin bu tartışmalarda sürekli yer alması boşuna değildir!

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Kanun Tasarısı Taslağının yükseköğretimi düzenleyen 47. Maddesi, "iş sağlama almak" için sınavda sorulacak konuları ve ağırlık yüzdelerini detaylı olarak tanımlamıştır. Ayrıca, söz konusu Madde'deki,

İçeriği ortaöğretimde izlenen tüm müfredatı kapsayacak şekilde düzenlenen sınavın; sayısı, tarihi, ortaöğretimde bir mesleğe veya belli sanat dallarına yönelik programların yükseköğretimdeki devamı niteliğindeki programların belirlenmesi ve diğer hususlara ilişkin usul ve esaslar Milli Eğitim Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle belirlenir ve ilgili kurumlara bildirilir.

ifadesiyle, üniversite giriş sınavında hem YÖK hem de yükseköğretim kurumları devreden çıkarılmakta, tüm stratejik kararlar Milli Eğitim Bakanlığı tarafından alınmaktadır.

Bazı çevreler tarafından üniversite giriş sınavı etrafında "kopartılan fırtınanın" gerçek amacı nedir? Belirli bir öğrenci kesimine hakikaten haksızlık mı yapılmaktadır? Bu konuyla ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

5.1 Mesleki ve Teknik Liselere Giden Öğrenci Sayısı Azaldı mı?

Bazı çevrelerce, sınav sisteminde yapılan değişiklik sonucunda mesleki ve teknik liselere giden öğrenci sayılarında azalma olduğu iddia edilmektedir. Bu iddiaların doğru olup olmadığını istatistiksel verilerle araştırmak gerekir. Aşağıdaki rakamların tümü, Milli Eğitim Bakanlığı APK Kurulu tarafından hazırlanan verilerden alınmıştır.

Din eğitimi, büyük çoğunluğu İmam Hatip Liseleri olmak üzere, Anadolu İmam Hatip Liseleri ile Çok Programlı Liselerden oluşmaktadır. Bu liselerde öğrenim gören toplam öğrenci sayılarının yıllara göre değişimi Tablo 5.1'de gösterilmiştir.

Buradan görüldüğü gibi, üniversite giriş sınavında 1999 yılında yapılan değişiklik, din eğitimindeki toplam öğrenci sayısını önemli ölçüde etkilemiş ve son 5 yılda %63'lük bir azalma meydana gelmiştir.

Tablo 5.1 Din öğretiminde okuyan toplam öğrenci sayıları

Eğitim-Öğretim Yılı	Toplam Öğrenci sayısı
1998-1999	192.786
1999-2000	134.224
2000-2001	95.718
2001-2002	77.389
2002-2003	71.000

Din öğretimi dışındaki mesleki ve teknik ortaöğretim aşağıdaki liselerden oluşmaktadır:

- **Erkek Teknik Öğretim** (Endüstri Meslek Lisesi, Çok Programlı Lise, Teknik Lise, Anadolu Meslek Lisesi, Anadolu Teknik Lisesi)
- **Kız Teknik Öğretim** (Kız Meslek Lisesi, Çok Programlı Lise, Kız Teknik Lisesi, Anadolu Kız Meslek Lisesi, Anadolu Kız Teknik Lisesi)
- **Ticaret ve Turizm Öğretimi** (Ticaret Meslek Lisesi, Çok Programlı Lise, Anadolu Mahalli İdareler Meslek Lisesi, Anadolu Ticaret Meslek Lisesi, Anadolu Dış Ticaret Meslek Lisesi, Anadolu Sekreterlik Meslek Lisesi, Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi, Anadolu İletişim ve Basın Yayımcılık Meslek Lisesi, Anadolu Aşçılık Meslek Lisesi)
- **Özel Eğitim** (İşitme Engelliler Çok Programlı Lisesi, Ortopedik Engelliler Meslek Lisesi)
- **Anadolu Sağlık Meslek Lisesi**
- **Özel Mesleki Teknik Liseler** (Özel Mesleki Teknik Türk Lisesi, Özel Mesleki Teknik Azınlık Lisesi, Özel Mesleki Teknik Yabancı Lisesi)

Mesleki ve teknik ortaöğretimdeki (din öğretimi hariç) toplam öğrenci sayıları Tablo 5.2'de verilmiştir.

Tablo 5.2 Mesleki ve Teknik ortaöğretimde okuyan toplam öğrenci sayıları (Din öğretimi hariç)

Eğitim-Öğretim Yılı	Toplam Öğrenci sayısı
1998-1999	725.756
1999-2000	803.804
2000-2001	806.997
2001-2002	869.969
2002-2003	910.224

Görüldüğü gibi, din öğretimi dışındaki mesleki ve teknik ortaöğretimde öğrenim gören toplam öğrenci sayısı, son 5 yılda %25 artış göstermiştir.

Mesleki ve teknik ortaöğretim içindeki ağırlığı, "Erkek Teknik Öğretim", "Kız Teknik Öğretim" ve "Ticaret ve Turizm Öğretimi" çekmektedir. Bu liselerde okuyan toplam öğrenci sayılarının yıllara göre değişimi Tablo 5.3'te gösterilmiştir.

Tablo 5.3 Erkek teknik, kız teknik ve ticaret ve turizm öğretimlerinde okuyan öğrenci sayıları

Eğitim-Öğretim Yılı	Erkek Teknik Öğretim	Kız Teknik Öğretim	Ticaret ve Turizm Öğretimi
1998-1999	367.866	102.379	251.961
1999-2000	351.292	100.005	255.346
2000-2001	382.849	108.651	265.365
2001-2002	392.158	152.424	279.598
2002-2003	429.680	166.381	275.873

Son 5 yıl içinde öğrenci sayısındaki artış, Erkek Teknik Öğretimde yaklaşık %17, Kız Teknik Öğretimde ise %63'tür.

5.2 Demografik Yapı

Üniversite giriş sistemiyle ilgili tartışmaya başlamadan önce, ülkemizin demografik yapısını bilmemizde yarar vardır. Demografik göstergeler Tablo 5.4'te verilmiştir. 2000 yılı rakamları için Devlet İstatistik Enstitüsü verileri (<http://www.die.gov.tr>), 2005 yılı için ise Devlet Planlama Teşkilatı³⁵ (DPT) tahminleri kullanılmıştır.

Tablo 5.4 Demografik göstergeler

Yıl	Toplam Nüfus (Milyon Kişi)	Yıllık Nüfus Artış Hızı (%)
2000	67,804	1,83
2005	70,668	1,33

Okulöncesindeki çocukların 3-5 yaş grubunda, ilköğretimdeki öğrencilerin 6-13 yaş grubunda, ortaöğretimdeki öğrencilerin 14-16 yaş grubunda ve yükseköğretimdeki öğrencilerin ise 17-20 yaş grubunda olduğu göz önüne alınarak, nüfusun bu yaş gruplarına göre dağılımı Tablo 5.5'te gösterilmiştir³⁵:

Tablo 5.5 Nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı

Yaş Grubu	Yıllara Göre Dağılım Yüzdesi	
	2000	2005
3-5	5,89	5,89
6-13	15,85	14,63
14-16	6,29	5,53
17-20	8,28	7,68

Tablo 5.4 ve 5.5'te verilen veriler yardımıyla, 14-16 ve 17-20 yaş grubu arasındaki nüfusun hesaplanan sayıları Tablo 5.6'da verilmiştir.

Tablo 5.6 Ortaöğretim ve yükseköğretim yaş grupları nüfuslarının yıllara göre değişimi

Yaş Grubu	Nüfus	
	2000	2005
14-16	4.265.000	3.908.000
17-20	5.614.000	5.427.000

Gerek 14-16 yaş arası, gerekse 17-20 yaş arası nüfusun 2005 yılında azalması beklenmektedir. Ancak bu azalma, ortaöğretimdeki okullaşma oranının giderek artması nedeniyle, yükseköğretimdeki demografik baskıyı kesinlikle azaltmayacaktır. Halen %56 dolayında olan ortaöğretimdeki okullaşma oranının, 2004-2005 öğretim yılı sonunda %75'e ulaşması hedeflenmektedir. Bu durum, daha çok sayıdaki ortaöğretim mezununun üniversite kapısı önünde birikmesi anlamına gelmektedir.

³⁵ 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005, DPT.

YÖK tarafından 2005 yılı için hedeflenen yükseköğretimdeki okullaşma oranı %40'dır. Cumhuriyetimizin 100. kuruluş yıldönümü olan 2023 yılı için DPT tarafından hedeflenen okullaşma oranı ise %50'dir. Üniversitelerimizde, 2002-2003 akademik yılı itibarıyla, lisans ve ön lisans düzeyinde öğrenim gören toplam öğrenci sayısı (açıköğretim dahil) 1.779.731'dir. 2005-2006 akademik yılı için hedeflenen %40'lık okullaşma oranı ile yükseköğretimdeki öğrenci sayısı 2.170.800 olacaktır. Bu durumda, önümüzdeki 2 yıl içinde yaklaşık 390.000, 2023 yılına kadar ise çok daha fazla sayıda ek kapasite yaratılması gerekmektedir.

En başta ülkeyi yönetenler olmak üzere hepimizin, sayısı çok fazla olan bu genç nüfusu nasıl eğiteceğimize karar vermemiz gerekmektedir. Bu konuda sağlıklı bir tartışma yapmak için iki noktaya değinmekte yarar görüyorum:

- Raporun başında da belirtildiği gibi, dünyadaki hiçbir sistem %100 doğru veya yanlış değildir. Önemli olan, sistemin yararlarının zararlarından çok daha fazla olmasıdır. Başarılı bir sistemi, istisnai durumları örnek göstererek kötülemek doğru bir yaklaşım değildir.
- Doğru yönde alınmış bir kararın sonucunda oluşabilecek bazı olumsuzluklar, kararın yanlış olduğunu göstermez. Burada izlenmesi gereken yol, kararı eleştirmek yerine, ortaya çıkan olumsuzlukları gidermek olmalıdır. Bu durumu bir örnekle açıklamakta yarar görüyorum. Turizm potansiyeli yüksek bir deniz kasabasına ulaşımın, dağlık bir bölgeden çok dar bir yolla yapıldığını varsayalım. Otomobille yolculuğunun çok uzun ve sıkıntılı sürmesi nedeniyle kasabanın fazla turist çekemediğini düşünen Belediye Başkanı yolu, geliş-gidiş ayrı ve herbiri iki şeritli hale getirir. Gelen turist sayısında inanılmaz bir artış olur ve kasabanın ekonomisi canlanır. Ancak, eskiden yolun dar olduğunu bilen kasaba sakinleri, çok dikkatli olarak araba kullanıp hemen hemen hiç kaza yapmazken, iki şeritli yolda hızlı araba kullanmaya başlarlar ve ölümle sonuçlanan kazalar olmaya başlar. Burada, yolu genişlettiği için Belediye Başkanı'nı suçlamak ne kadar haklıdır? Doğru hareket, Belediye Başkanı'nın girişimine destek vermek ve kazaları azaltıcı yönde önlemler almaktır.

5.3 Ortaöğretimin Yeniden Yapılandırılması

Ortaöğretimi tamamlayan mesleki ve teknik lise mezunları, yükseköğretime başlayamamaları bile, elde etmiş oldukları becerilerle iş hayatına atılabilme şansına sahiptirler. Orta Doğu Teknik Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Aysit Tansel'in konuyla ilgili çalışması³⁶, mesleki ve teknik lise mezunlarının iş bulma oranlarının genel lise mezunlarına kıyasla çok daha yüksek olmasının yanında, mesleki ve teknik ortaöğretimin kişisel getirisinin de genel lise eğitime göre çok daha yüksek olduğunu açıkça ortaya koymuştur.

Öte yandan, yükseköğretime başlayamayan genel lise mezunları, hiçbir beceriye sahip olmamaları nedeniyle, adeta **"hayata küstürülmektedir"**. Bu öğrencilerin, yığınlığa sürüklenmemeleri veya karanlık niyetli kişilerin elinde oyuncak olmamaları için, hayatlarını kendi başlarına idare edebilmelerini sağlayacak bilgi ve beceriyle donatılmaları gerekmektedir.

Halen ortaöğretimdeki öğrencilerin %65'i genel liselerde, %35'i ise mesleki ve teknik liselerde öğrenim görmektedir. Yükseköğretimdeki okullaşma oranının %50 olarak varsayıldığı bir durumda bile, yükseköğretimdeki çağ nüfusunun yarısı (yaklaşık 2,7 milyon kişi) üniversite dışında kalacaktır. Burada sorulması gereken kritik soru şudur: "Yükseköğretim göremeyecek öğrencilerin çoğunluğunun genel lise mi, yoksa mesleki ve teknik lise mezunu mu olmasını tercih edersiniz?" Cevabınız "mesleki ve teknik lise mezunu" ise yapılacak iş, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, genel lise payının toplam

³⁶ Tansel, A., *General Versus Vocational High Schools and Labour Market Outcomes in Turkey*, Ankara, 1999.

içindeki ağırlığını %30-35 düzeyine indirmektir. **Aslında ülkemiz, genel liselerin ağırlıklı olduğu bir ortaöğretim sistemi ile yükseköğretimde karşılaşılan sorunları kesinlikle çözemeyeceği gibi, sanayinin şiddetle ihtiyaç duyduğu çok sayıdaki kaliteli ara insan gücü yetiştirilmesi de hayal olacaktır.** Bu gerçek çeşitli kesimlerce sık sık dile getirilmesine karşın, bu konuda hiçbir ilerleme sağlanamamıştır.

Mesleki ve teknik eğitim ağırlıklı bir ortaöğretim sistemi oluşturmak için yapılması gerekenler şunlardır:

1. Bölüm 4.1’de değinilen “lisans diplomasının sağladığı otomatik hakların kaldırılması”, halkımızın kafasında oluşmuş olan “statü” kavramının yavaş yavaş yıkılmasına neden olacaktır.
2. Mesleki ve teknik liselerin hem kapasitelerini hem de kalitelerini artırmak için gereken maddi destek acilen sağlanmalıdır. Bu okullar için gereken öğretmen yetiştirilmesine de ağırlık verilmelidir.
3. İlköğretimi tamamlayan öğrencilere, beceri ve yetenekleri doğrultusunda yönlendirme yapılması zorunludur. Yönlendirmenin fırsat eşitliğine aykırı olduğu veya çok küçük yaşlarda yapılacak yönlendirmenin hatalı sonuçlar doğuracağı iddiaları da geçerli değildir. Örneğin, ekonomik açıdan Avrupa Birliği’nin lokomotif konumundaki Almanya’da temel eğitimin 6. yılını tamamlayan öğrenciler, başarı durumuna göre zorunlu olarak **Gymnasium, Realschule veya Hauptschule**’ye yönlendirilmektedir. **Gymnasium**’a giden öğrenciler, 13. yılın sonunda **Abitur** yapmakta ve üniversitede öğrenim görme hakkını kazanmaktadır. **Realschule**’ye giden öğrenciler, 12. yılın sonunda ortaöğretim diploması (**Fachhochschulreife**) almakta ve ancak **Fachhochschule** adı verilen uygulamaya yönelik 3 veya 4 yıllık yükseköğretim kurumlarına devam edebilmektedir. **Hauptschule**’ye yönlendirilen öğrenciler ise, ara eleman olarak yetiştirilmekte ve 6 yıl mesleki eğitim aldıktan sonra iş piyasasına atılmaktadır. Çok özel durumlarda, yetenekli öğrencilerin eğitim kurumları arasında yatay geçiş yapmaları mümkün ise de, bunlar istisnai durumlardır. Kimsenin aklına, ülkemizde olduğu gibi, mesleki eğitim kulvarındaki öğrencileri üniversitelerin lisans programlarına kaydırmak için özel düzenlemeler yapmak gelmemektedir!

Ülkemizde gerek ilköğretim, gerekse ortaöğretimdeki başarı düzenlemesinin değiştirilmesi son derece yanlış olmuştur. Birçok dersden başarısız olan ancak, velilerinin isteklerine uyularak³⁷ bir üst sınıfa devam etmeye hak kazanan öğrenciler, temel bilgileri özümseyemedikleri için hem kendileri sürekli başarısız olmakta, hem de sınıf ortamını olumsuz etkilemektedir. Onbir yıl eğitim gören ancak, sürekli başarısız olmasına karşın hiç yıl kaybetmeyen bir lise mezunu, ailesinin de teşviki ile üniversite öğrenimi yaparak doktor, mühendis veya avukat olmayı hayal edebilmektedir. Evet, “insan hayal ettiği müddetçe yaşar” ancak; kişilerin bilgi, beceri, ve yetenek açılarından aynı kapasiteye sahip olmadıkları da unutulmamalıdır.

4. Yönlendirmenin yanı sıra, ilköğretim ve ortaöğretim sonunda eleme sınavlarının yapılması da gündeme getirilmelidir.

İleri sürdüğüm bu yaklaşımı “yönlendirme nasıl yapılacak?” veya “yönlendirmede kayırma olabilir mi?” gibi sorularla eleştirmek yerine yapılacak iş, bu gibi endişeleri en alt düzeye indirecek bir yönlendirme sistemi oluşturmaktır³⁸. Alman sisteminin detaylı incelenmesi bu konuda yol gösterici olacaktır.

Hazırlık kurslarından rant sağlayan çevrelerin gayretleriyle **araç olmaktan çıkıp amaç haline gelen** üniversiteye giriş sistemini tekrar rayına oturtabilmek için, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından lise son sınıfdaki devamsızlık konusunda ciddi önlemler alınmalı ve öğretmenler bu konuda uyarılmalıdır. Üniversite giriş sınavında lise son sınıf müfredatıyla

³⁷ Veliler, psikolojik olarak çocuklarının başarısız olduğunu kabul etmemektedir.

³⁸ Eleştiri yapacakların yaklaşımı, “Hayır, senin bu söylediklerin doğru değildir; yönlendirme yapılmamalı, onun yerine yapılmalıdır” şeklinde olmalıdır.

ilgili soru sorulmuyor bahanesiyle, lise son sınıfın ikinci dönemindeki konuların işlenmeyişi kabul edilemez bir durumdur.

Aslında üniversite giriş sınavı, öğrencilerden çok velilerin yarışması haline dönüştürülmüş; öğrencilerin özel becerilerini, sporla ve sanatla ilgilerini geliştirmelerinin önündeki en büyük engel haline gelmiştir³⁹. Bu nedenle, Bölüm 4.1’de değinilen “lisans diplomasına sağlanan otomatik hakların kaldırılması” ve üniversiteye yerleştirmede ağırlıklı olarak ortaöğretim başarısının göz önüne alınması gerekmektedir.

5.4 Üniversite Sınavını Kazanamayan Lise Birincileri

Sınav sisteminin iki aşamalı olduğu 1998 yılında, 1.093 lise birincisi herhangi bir yükseköğretim programına yerleşememiştir. Bu lise birincilerinden 822’si (%75), mesleki ve teknik lisedendir. Sınav sisteminin değiştirildiği 1999 yılında, sınavı kazanamayan 1.311 lise birincisinin 933’ü (%71), mesleki ve teknik lisedendir. 2003 yılında ise sınavı kazanamayan 2.157 lise birincisinin 1.603’ü (%74), mesleki ve teknik lisedendir.

Ağırlıklı olarak mesleki ve teknik lise birincilerinin oluşturduğu bu öğrencilerin sınavı kazanamamaları, sonuçların açıklandığı Ağustos ayından sonra, gazete haberlerinde ve köşe yazılarında “ortaöğretimin iflasi” benzeri başlıklarıyla her yıl yer almaktadır.

Mesleki ve teknik lise birincilerinin sınavlarda başarılı olamamaları aslında hiç de şaşırtıcı değildir. Çünkü üniversite giriş sınavı, kaçınılmaz bir şekilde ve işin doğrusu olarak, genel lise müfredatına göre yapılmaktadır. Mesleki ve teknik lise öğrencilerinin takip ettikleri müfredatın ancak %40’ı genel lise müfredatına eşittir. Bu öğrencilerin mesleki becerileri, üniversite giriş sınavında ölçülmemektedir. Mesleki becerilerin sorulmadığı bir sınavda bu öğrencilerden başarı beklemek gerçekçi değildir. Zaten sonuçlar da bunu göstermektedir.

5.5 Şu Anda Uygulanan Katsayı Farklılıkları Nedeniyle Meslek Liseliler “Mağdur” mu Ediliyor?

Bununla ilgili olarak bazı çevrelerce sürekli gündeme getirilen iki konu vardır. Bunlardan birincisi, meslek lisesi mezunlarının kendi alanlarıyla ilgili bölüme gidemedikleri için “mağdur” oldukları iddiasıdır. Aslında tartışma, “meslek liselilerin kendi alanlarıyla ilgili doğal bölümlerin hangileri olduğu” noktasında düğümlenmektedir. **İsimlerdeki benzerliklerden yola çıkarak**, motor teknikeri için doğal alanın makine mühendisliği, elektrik teknikeri için elektrik mühendisliği, inşaat teknikeri için inşaat mühendisliği olduğu iddiaları kesinlikle doğru değildir⁴⁰. Herhangi bir mühendislik alanında mühendis ile teknisyenin yaptığı işler birbirinden çok farklıdır. Meslek liselerinde alınan eğitim, lisans eğitiminin altyapısı değildir.

İkinci konu ise, sınavda sorulan tüm soruları cevaplayabilen bir meslek lisesi mezunu için, lisans programlarını tercih ettiğinde neden düşük katsayı uygulandığıdır. Aslında buradaki sorun, istisnai bir durumu ele alıp sanki tüm meslek lisesi mezunları sınavdaki soruların tümünü veya çoğunluğunu çözüyormuş gibi davranılmasından kaynaklanmaktadır.

Giriş sınavının mesleki becerileri ölçmemesi nedeniyle, meslek lisesi mezunlarının sınavdaki başarısı doğal olarak çok düşük olmaktadır. Başka bir deyişle,

MESLEK LİSESİ MEZUNLARI, GENEL LİSE MEZUNLARI İLE EŞİT ŞARTLARDA GİRDİKLERİ SINAVDA BAŞARILI OLAMAMAKTADIR.

³⁹ Tekeli, İ., *Eğitim Üzerine Düşünmek*, Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, 2003.

⁴⁰ Her nedense, sağlık teknikerliğinin doğal uzantısının da tıp fakültesi olması gerektiği genellikle ileri sürülmemektedir!

Bu gerçek, sayısal verilerle de desteklenmesine karşın, bazı çevreler tarafından istisnai durumlar örnek gösterilerek meslek lisesi mezunlarına haksızlık yapıldığı ileri sürülmektedir.

İki aşamalı giriş sınavının geçerli olduğu 1998 yılında, meslek lisesi ile genel lise mezunları arasında katsayı farkı yoktu. Meslek liselilerin "mağdur" edilmediği (!) bu sınavdaki sonuçlar şöyledir:

- Meslek liseleri içinde mühendislik programlarını kazanma şansı en yüksek olanlar, teknik liseler ile endüstri meslek liseleridir. Sınava giren 19.117 teknik lise mezunundan 345'i, 175.269 endüstri meslek lisesi mezunundan 658'i mühendislik programlarına yerleştirilmişlerdir. Diğer bir deyişle, bu liselerden mezun olup mühendislik programlarına yerleşenlerin oranı ancak %0,5'dir (binde 5).
- İletişim meslek lisesi çıkışlı 361 adaydan iletişim fakültelerine yerleşenlerin sayısı 6'dır. Buna göre, iletişim meslek lisesi mezunlarının yaklaşık %2'si iletişim fakültelerine gidebilmektedir.
- Sınava giren toplam 495.126 meslek lisesi çıkışlı adaydan 139.734'ü yeni mezundur. Yeni mezun adaylardan lisans programlarını kazananların sayısı 7.428'dir. Buna göre, meslek lisesini yeni bitiren adaylardan lisans programlarını kazananların oranı %5'dir.

Belki de psikolojik nedenlerle, "meslek liselilerin mühendislik programlarına gitmeleri neden engelleniyor, veya iletişim meslek lisesi öğrencisi neden iletişim fakültesine gidemiyor?" şeklinde iddiada bulunanların bu rakamları iyi analiz etmelerinde yarar vardır⁴¹. Son derece düşük kazanma oranları üzerinde spekülasyon yapmanın hiçbir anlamı yoktur.

Yukarıdaki sonuçlar, meslek lisesi çıkışlı öğrencilerin çok büyük bir çoğunluğunun lisans programlarını kazanamadıklarını açıkça ortaya koymaktadır. **Bunun sonucunda, meslek lisesi kökenli büyük bir kitle, akademik eksikliklerini giderebilmek ümidiyle dersanelere yönlendirilmekte ve ortaöğretimde kazanmış oldukları mesleki ve teknik becerilerini kaybetmekteydiler. Bu durumun, hem öğrenciler hem de ülke açısından boşa giden bir yatırım ve büyük bir israf olduğu apaçık ortadadır.**

Meslek lisesi mezunları, genel lise mezunları ile eşit şartlarda girdikleri bir sınavda lisans programları bir yana, meslek yüksekokulu programlarını dahi kazanamaz duruma gelmişlerdir⁴². Mesleki ve teknik lise çıkışlı adaylardan meslek yüksekokullarına (MYO) yerleşen öğrencilerin sayıları ile bu okullara yerleşen toplam öğrenci sayısı içindeki paylarının yıllara göre değişimi Tablo 5.7'de gösterilmiştir.

Tablo 5.7 Mesleki ve teknik lise çıkışlı adaylardan meslek yüksekokullarına yerleşenlerin sayıları ve yerleşenler içindeki payları

Yıl	Mesleki ve Teknik Lise Çıkışlı Adaylardan MYO'na	
	Yerleşenlerin Sayısı	Yerleşenler İçindeki %
1995	28.909	42,2
1996	32.784	41,3
1997	38.486	38,2
1998	32.922	37,2
1999	48.489	48,4
2000	56.674	53,6
2001	64.076	54,1

⁴¹ Bu sonuçlar sadece 1998 yılına özgü değildir. 1998 yılından önceki yıllarda yapılan giriş sınavlarında da benzer sonuçlar elde edilmiştir.

⁴² Meslek lisesi birincilerinden 2000 yılında 166'sı, 2001 yılında 458'i, 2002 yılında 554'ü ve 2003 yılında 497'si, meslek yüksekokullarına yerleşebilmek için gerekli 105 (yeni 160) puanı alamamıştır.

Dikkat edilecek olursa, 1995-1998 yılları arasında, yani eşit koşullardaki sınavda, meslek yüksekokullarına yerleşen öğrencilerin ortalama % 40'ı mesleki ve teknik lise çıkışlıydı. **Mesleki ve teknik liselere, mezunlarının biran önce meslek hayatına atılmaları veya meslek yüksekokullarına giderek ara insan gücüne katkıda bulunmaları amacıyla, genel liselere nazaran ortalama 5-6 kat daha fazla masraf yapılması; ancak, mesleki ve teknik liselerden mezun olanların meslek yüksekokullarına dahi yerleştirilememeleri, kaynak israfından başka birşey değildir.** Meslek yüksek okullarının, hiçbir formasyona sahip olmayan genel lise mezunları ile doldurulması da bu sistemin çarpıklıklarından bir tanesidir.

Sınav sisteminde 1999 yılında yapılan değişiklikler sonucunda, mesleki ve teknik lise çıkışlı öğrencilerin, mesleki becerilerin ölçülmediği üniversite giriş sınavındaki dezavantajları yeni düzenlemelerle telafi edilmiş ve bu tür öğrencilerin özellikle alanlarındaki meslek yüksekokullarına, mesleki ve teknik eğitim fakültelerine ve öğretmenlik programlarına girişlerindeki engeller kaldırılmıştır.

Tablo 5.7'den görüldüğü gibi, meslek lisesi çıkışlı adaylardan meslek yüksekokullarına yerleşenlerin oranı %50'yi geçmiştir. 2002 yılından sonra uygulamaya konulan "sınavsız geçiş" ile de bu oran günümüzde %100'e yaklaşmıştır.

Teknik lise ve endüstri meslek lisesi çıkışlı adaylardan teknik eğitim fakültelerine yerleşen öğrenci sayılarının ve bu fakültelere yerleşen toplam öğrenci sayıları içindeki paylarının yıllara göre değişimi Tablo 5.8'de gösterilmiştir:

Tablo 5.8 Teknik lise ve endüstri meslek lisesi çıkışlı adaylardan teknik eğitim fakültelerine yerleşen öğrenci sayıları ve yerleşenler içindeki payları

Yıl	Teknik Lise	End. Mes. Lisesi	Toplam	Pay (%)
1998	786	1.561	2.347	53,8
1999	969	2.629	3.598	79,9
2000	1.108	2.716	3.824	78,6
2001	1.261	3.618	4.879	77,3
2002	1.235	3.557	4.792	70,3

Öğretmen lisesi çıkışlı adaylardan öğretmenlik programlarına yerleşen öğrencilerin sayılarının ve bu programları kazanan toplam öğrenci sayıları içindeki paylarının yıllara göre değişimi Tablo 5.9'da gösterilmiştir.

Tablo 5.9 Öğretmen lisesi çıkışlı adaylardan öğretmenlik programlarına yerleşen öğrenci sayıları ve yerleşenler içindeki payları

Yıl	Sayı	Pay (%)
1998	2.956	8,8
1999	4.251	13,6
2000	4.462	13,6
2001	4.533	13,0
2002	5.338	14,8

Tüm sayısal veriler, sınav sisteminde yapılan değişikliklerin doğru yönde olduğunu açıkça göstermektedir.

Burada bir hususun bilinmesinde yarar vardır. Bazı çevreler, sınav sisteminin YÖK tarafından keyfi olarak değiştirildiğini sürekli olarak ima etmektedir. Kamuoyunun dikkatinden kaçırılmak istenen nokta, sınav sistemiyle ilgili tüm teknik düzenlemelerin Milli Eğitim Bakanlığı, YÖK ve ÖSYM ilgilileri ile birlikte yapıldığıdır. Yapılan katsayı

değişiklikleri, aslında ilköğretimin tamamlanmasından sonra uygulanması gereken yönlendirmeden başka birşey değildir. Bu şekildeki bir düzenlemeyle, ortaöğretim programları ile yükseköğretim programları arasındaki bağlantı, önemli ölçüde gerçekleştirilmiştir.

YÖK ile Milli Eğitim Bakanlığı'nın müşterek çalışmaları sonucunda 10 Temmuz 2001 tarihinde yürürlüğe giren 4702 sayılı Kanun, reform niteliğindedir. Bu Kanunla, mesleki ve teknik liselerden meslek yüksekokullarına "sınavsız geçiş" sağlanmıştır. Buna göre, Türkiye genelinde birçok Mesleki ve Teknik Eğitim Bölgesi (METEB) kurulmuştur. METEB, bir meslek yüksekokulu ile müfredat programları bütünlüğü içinde irtibatlandırılmış mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarından oluşmaktadır. Ortaöğretim öğrencileri, bitirdikleri programın niteliğinde veya buna en yakın programların uygulandığı, öncelikle kendi METEB içinde yer alan veya bölgesi dışındaki meslek yüksekokulları ile açıköğretim önlisans programlarına sınavsız yerleştirilmektedir.

İlk kez 2002 yılında uygulanan sınavsız geçiş projesi ile meslek lisesi mezunlarından yaklaşık 190.000 öğrenci örgün öğretimdeki meslek yüksekokulu programlarına, 100.000 öğrenci ise Açık Öğretim Fakültesi önlisans programlarına yerleştirilmiştir.

2003 yılındaki sınav sonucunda önlisans kontenjanlarının bir kısmının boş kalması, bazı çevrelerin belirttiği gibi "sınavsız geçiş" projesinin başarısız olduğu anlamına kesinlikle gelmemektedir. ÖSYM'nin 23 Ağustos 2003 tarihli Basın Bülteni'nde belirtildiği gibi, boş kalan önlisans programları genellikle Arıcılık, Bağcılık, Gıda Teknolojisi, Hasat Sonrası Teknolojisi, Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlığı, İpekböcekçiliği, Tıbbi ve Aromatik Bitkiler, Tohumculuk, Un Üretimi Teknolojisi gibi tarımla ilgili programlardır. Bazı METEB'lerin tarımla ilgili programlarda ortaöğretim ile yükseköğretim arasındaki bağlantının henüz kurulamaması, bunun başlıca nedenidir.

Türk yükseköğretiminin doğal genişleme alanı, **birim maliyeti düşük** iki yıllık meslek yüksekokullarıdır. Meslek yüksekokullarına ağırlık verilmesi amacıyla, YÖK ile Milli Eğitim Bakanlığı tarafından başlatılan "katsayı uygulaması" ve "sınavsız geçiş" girişimleri son derece olumludur. Sistem henüz tam olarak çalıştırılmadığı için meydana gelen bazı aksaklıkları bahane ederek sistemi "kötülemek" yerine, bu aksaklıkları ortadan kaldıracak yöntemleri önermek daha yapıcı bir yaklaşım olacaktır. Bu bağlamda, bundan sonra atılabilecek bazı adımlar şunlardır:

- Bölüm 4.1'de değinilen "lisans derecesine verilen otomatik hakların kaldırılması", meslek yüksekokulu mezunlarını psikolojik olarak etkileyen faktörlerin azalmasını sağlayacaktır.
- Meslek yüksekokullarının kalitelerini iyileştirmek için gereken maddi kaynağın acil olarak tahsis edilmesi ve burada görev yapacak öğretim elemanlarının yetiştirilmesi gerekmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, meslek yüksekokullarında görev yapacak öğretim elemanlarının tümünün doktora derecesine sahip olmalarının gerekmediğidir. Bu kurumların esas eksiği, uygulamayı iyi bilen eleman eksiğidir.
- Öğrenci sayıları az olan meslek yüksekokulları birleştirilmelidir.
- Üniversitelerin veya öğretim üyelerinin isteklerine göre program açılması yerine, piyasanın ihtiyaç duyduğu ve istihdam olanaklarının fazla olduğu programların açılması gerekmektedir. Örneğin, yeni açılan Cilt Bakımı ve Güzellik, Kuaförlük, Çocuk Gelişimi gibi programlara olan talep son derece fazladır.

Farklı katsayı uygulaması nedeniyle hiç kimsenin önüne set çekilmiş de değildir. Meslek yüksekokulu mezunlarından az sayıdaki öğrenci, lisans programlarına yerleşmektedir. Bu sayı, katsayı farkının olmadığı zamanda da az idi. Ayrıca, meslek yüksekokulu mezunları için **Dikey Geçiş Sınavı** (DGS) ile lisans programlarına dikey geçiş imkanı da vardır.

Bu bölüme, çarpıcı bir örnekle son vermek istiyorum. Öğretmen lisesi ve imam hatip liselerinden mezun olup öğretmenlik programlarına yerleşen öğrenci sayılarının yıllara göre değişimi Tablo 5.10'da verilmiştir.

Tablo 5.10 Öğretmen lisesi ve imam hatip lisesi çıkışlı adaylardan öğretmenlik programlarına yerleşenlerin sayıları

Yıl	Öğretmen Lisesi	İmam Hatip Lisesi
1998	2.956	3.285
1999	4.251	315
2000	4.462	639
2001	4.533	541
2002	5.338	374

Burada cevaplamamız gereken temel soru şudur: "Eğitim fakültelerine, ilköğretim ve ortaöğretimdeki öğretmen açığını kapatabilmek amacıyla açılan öğretmen lisesi mezunlarını mı yerleştirmek istiyoruz; yoksa, imam hatip lisesi mezunlarını mı yerleştirmek istiyoruz?" Bu sorunun cevabı, yükseköğretim kanununda yapılmak istenen değişikliklerle yakından alakalıdır⁴³.

5.6 Giriş Sınavının Bilgisayarla Yapılması

Üniversite sınavının yılda bir kez yapılmasının birçok mahsuru bulunmaktadır. Pratik zorlukların başında, sınava girecek öğrenciler için yakın bir gelecekte yeterli sayıda salon ve sınıf bulunamaması tehlikesi gelmektedir. Bu kadar büyük bir organizasyonda sınav sorularının çalınma tehlikesi her zaman ihtimal dahilindedir⁴⁴. Öte yandan, sınavdan kısa bir süre önce veya sınav günü oluşabilecek bir rahatsızlık nedeniyle başarısız olma endişesi, öğrencileri ve ailelerini sürekli tedirgin etmektedir.

ABD'deki üniversitelerin lisansüstü programlara öğrenci kabul ederken göz önüne aldıkları sınavlardan **TOEFL** ve **GRE**, ülkemiz dahil, dünyanın her tarafında bilgisayarlı sistemle yapılmaktadır. Öğrenciler sınav günü için önceden randevu almakta ve soruları bilgisayarın önünde cevaplamaktadır. Buna benzer bir sistemin üniversiteye giriş sınavı için de kullanılması, hem öğrencileri hem de ailelerini büyük ölçüde rahatlatacaktır.

Bilgisayarlı sistemin emniyeti, şu andaki sistemden çok daha fazladır. Soruların çalınma riski yoktur, sınav odaları sürekli olarak kameralarla gözetilmektedir. Böyle bir öneriye karşı çıkacakların başlıca iki itiraz noktası olacaktır:

- Sınavda herkese aynı soru sorulmayacağı için, "sınavın fırsat eşitliğine aykırı olduğu ve öğrencilerin eşit koşullarda yarışmadığı" söylenecektir.
- Bilgisayarlı sistem işin içinde olduğu için, "büyük şehirlerdeki çocukların bilgisayar kullanmasını bildiği, Anadolu'daki öğrencilerin bilgisayardan anlamadığı ve bu nedenle sınavda başarılı olamayacakları" iddia edilecektir.

Bilgisayarlı sistemin temeli, soruların zorluk derecesine göre tasnif edilmesidir. Sınavı alan öğrencilere, zorluk derecesi aynı olan farklı sorular sorulmaktadır. ABD'deki tüm üniversiteler, ölçme ve değerlendirme amacıyla bu sınav sonuçlarına güvenmektedir. Bilgisayar kullanmasını bilmeyen öğrenciler için ise önceden deneme yapma imkanı sağlanmaktadır.

⁴³ Bu konuyla ilgili olarak Özdemir İnce'nin, 11 Ekim 2003 tarihli Hürriyet Gazetesi'nde yayınlanan "Sabreden Derviş ..." başlıklı yazısının okunması yararlı olacaktır.

⁴⁴ 1999 yılında İstanbul'da meydana gelen sınav sorusu çalınma olayı hala hafızalardadır.

Bölüm 6

Yükseköğretim Kanunu Neden Değiştirilmek İsteniyor?

Yükseköğretim kanununu değiştirmek isteyen Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik, Tempo Dergisi muhabiri Okan Konuralp'le yapmış olduğu röportajda amaçlarını şu sözlerle açıklamaktadır⁴⁵:

Dünyada üniversite ne ise bizde de o olmalı. Medeni ülkeler bu işi nasıl yapıyorsa, biz de öyle yapmalıyız. Amerika'yı yeniden keşfetmeye gerek yok. Başarı esasına dayalı, özgürlüklerin tam olarak kullanıldığı, demokrasinin tam olarak hakim olduğu üniversiteler oluşturmaya çalışıyoruz. Bunu yaparken takıyıcılıkla suçlanıyoruz.

Çağdaş ülkelerin yükseköğretimde neler yaptıklarına, bu raporda ülke adı verilerek kısaca değinilmiştir. Eğer Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Kanun Tasarısı Taslağı ile ilgili sağlıklı bir tartışma ortamı yaratılmak isteniyorsa, Taslağın hangi "medenî ülkelerin" sistemlerinden yararlanılarak hazırlandığı, Bakan Çelik tarafından ülke adı verilerek açıklanmalıdır. Ayrıca, "özgürlüklerin tam olarak kullanıldığı" ve "demokrasinin tam olarak hakim olduğu" ifadelerinin neler olduğu; "özgürlüklerin tam olarak kullanılmaması" ve "demokrasinin tam olarak hakim olmaması" nedeniyle yükseköğretim sistemimizin nasıl zarar gördüğü somut olarak ortaya konmalıdır. Bakan Çelik'in kafasındaki bu kavramların uygulandığı "medenî ülkeler" acaba hangileridir?

Aslında Taslak Gerekçesi, ibretle okunması gereken temelsiz iddialarla doludur. Gerekçe'de, YÖK sistemi şu şekilde eleştirilmektedir:

Merkeziyetçi ve emredici bir niteliğe sahip olarak kurulan YÖK ve onun geliştirdiği sistem, kurumsal özerklikten uzak olmasına rağmen Devletin sağlamış olduğu büyük olanaklar sayesinde bazı kayda değer işler yapabilmıştır. ... Ancak, YÖK; 1990'lı yılların ortasından sonra hızla çoğalmış olan yükseköğretim kurumlarını yönetmekte, üniversiteler arasında koordinasyonu sağlamakta, Devlet ve millet ile yükseköğretim kurumlarını bütünleştirmede yetersiz kalmış ve kurulduğu zamanlardaki olumlu havasından uzaklaşarak aşağıda bir kısmı belirtilen sorunları doğuracak merkeziyetçi, otoriter, keyfiyetçi ve bilimsellikten uzak bir anlayışa bürünmüştür.

- Düşünce ve düşünceyi ifade etme özgürlüğü kısıtlanmış, çoğulculuk ve demokratik katılım sınırlanmış, öğretim elemanları küstürülmüştür.
- Yükseköğretim kurumlarını, çağdaş yöntemler yerine emirle yönetmeye kalkmış ve öğretim elemanları, personel ve öğrenciler üzerinde yoğun baskılar uygulayarak suçla mütenasip olmayan cezalar uygulamıştır. Böylece dünyadaki yegane, öğrenciler ve öğretim üyelerinin çoğu ile mahkemelik olmuş yükseköğretim üst kuruluşu haline gelmiştir.
- Öğretim elemanlarının; atanması, yükseltilmesi ve yönetim görevi verilmesi hususunda liyakat ve yeteneğe önem verilmemiş ve pek çok değer ülkeye kazandırılmamıştır.
- Anayasada kendisine verilen ağır görevlerin altından kalkamayan YÖK, en önemli kuruluş gerekçesi olan; ülke kalkınması doğrultusunda, yükseköğretimin kısa ve uzun vadeli planlamalar yapma görevini yapamaz duruma gelmiştir.

Prof. Dr. Kemal Gürüz'ün 1995 yılında YÖK Başkanı olarak atandığı göz önüne alındığında, bu ifadelerin Kemal Gürüz başkanlığındaki YÖK dönemini hedef aldığı açıkça görülmektedir. Gerekçe'deki eleştiriler hakkında getirilebilecek karşı eleştiriler şunlardır:

- YÖK, düşünce ve düşünceyi ifade etme özgürlüğünü kısıtlamak için hangi kanun veya yönetmelik maddesini yürürlüğe koymuştur? "Çoğulculuk ve demokratik katılımın

⁴⁵ Tempo Dergisi, 37-822, 2003.

kısıtlanması" ifadesiyle ne kastedilmektedir⁴⁶? Kısıtlamayla ilgili olarak, 1995'ten önce olmayıp da 1995 sonrasında yürürlüğe konulan kanun veya yönetmelik maddeleri nelerdir?

- **YÖK'ün tüm kararları yargı denetimine açıktır ve bu gerçek sürekli olarak kamuoyunun dikkatinden kaçırılmaya çalışılmaktadır.** YÖK'ün keyfi karar verebilmesi veya suçla mütenasip olmayan ceza verebilmesi hukuken imkansızdır. Hangi YÖK kararları keyfidir?
- Akademik yükseltmelerde bilimsel hakemli dergi, atıf gibi ölçütlerin uygulanması son 5-6 yılda gerçekleşmemiş midir?
- YÖK, kendisine verilen hangi görevin altından kalkmamıştır? Öğrenci başına verilen ödeneğin azalmasına karşın yükseköğretimdeki okullaşma oranını sürekli yükseltebilen YÖK'ün suçu nedir?
- Ülkeye kazandırılmayan değerler kimlerdir?
- "Devlet ve millet ile yükseköğretim kurumlarını bütünleştirmede yetersizlik" ne anlama gelmektedir?

Bu sorulara somut cevap vermeden yapılacak eleştirinin hiçbir değeri yoktur. YÖK'ü "bilimsellikten uzak" olduğu için eleştirenlerin, eleştiri konularını "dedikodu" olarak değil, "bilimsel" olarak ortaya koymaları gerekmektedir. Aslında siyasi iktidarın, aşağıdaki sorulara cevap araması daha uygun bir yaklaşım olurdu:

- YÖK tarafından "yükseköğretim kurumlarının akademik değerlendirmesi" konusunda 1997 yılında yapılan ön çalışma, pratiğe neden geçirilememiştir? Böyle bir uygulamanın derhal hayata geçirilebilmesi için nasıl bir düzenleme yapılması gerekmektedir?
- Yükseköğretim kurumlarının mali mevzuat konusunda dile getirdiği şikayetler ne kadar haklıdır? Haklıysa, nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?
- Genç nüfusumuzu daha iyi eğitebilmek için temel eğitimden yükseköğretime kadar nasıl bir düzenleme yapısı oluşturmamız?
- Yükseköğretimdeki okullaşma oranını sürekli artmasına karşın, bu artış oranı acaba yeterli midir? Yetersizse, YÖK'ün bunda bir kusuru var mıdır? Okullaşma oranını daha da yükseltebilmek için neler yapılması gerekmektedir?
- Yükseköğretim kurumlarımızın kaliteli öğretim üyesi sıkıntısı çektiği bir gerçektir. Hem başarılı kişileri öğretim üyesi olmaya teşvik etmek, hem de bazı üniversitelerin bazı bölümlerindeki aşırı kadro şişkinliklerini önlemek için nasıl bir yapısal değişikliğe gitmek gerekmektedir?
- Bazı rektörlerin "keyfi ve baskıcı" bir tutum içinde üniversiteleri yönettikleri iddiaları doğru mudur? Yükseköğretim kurumlarının ve yöneticilerin topluma karşı hesap verme sorumluluklarını hangi mekanizmalarla hayata geçirebiliriz?
- "Özerklik" ve "özgürlük" eksiklikleri nedeniyle hangi öğretim üyelerinin hangi "bilimsel" çalışmaları engellenmiştir?

AKP Hükümeti tarafından sergilenen yaklaşımdaki ortak özellik, iddiaların "kulağa hoş gelen" soyut ifadelerle dile getirilmesi ve sayısal verilerle desteklenmemesidir. Örneğin YÖK'ün, öğretim üyeleri ve öğrencilerin çoğu ile mahkemelik olan dünyadaki yegane yükseköğretim üst kuruluşu haline gelmiş olduğu iddiası doğru mudur?

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'na karşı 1998-2002 yılları arasında açılan davaların dökümü Tablo 6.1'de gösterilmiştir⁴⁷. Açılan toplam 2035 davadan sonuçlanan 1721 davanın sadece 136'sı YÖK aleyhine sonuçlanmıştır. Başka bir deyişle, YÖK işlemlerinin % 92'si yargı tarafından onaylanmıştır.

⁴⁶ Eğer burada kastedilen "seçim" ise, Prof. Dr. İhsan Doğramacı zamanında (yani, bazı kayda değer işlerin yapılabildiği zamanda) rektörlerin atamayla, 1990'lı yıllardan sonra ise seçimle geldiklerini hatırlamakta yarar vardır!

⁴⁷ YÖK Hukuk Müşavirliği İstatistikleri.

Tablo 6.1 1998-2002 yılları arasında YÖK'e karşı açılan davaların dökümü

Dava Nedeni	Red	Kabul	İşlemden Kaldırılan	Devam Eden	Toplam
7/l	10	4	1	7	22
Personel	12	25	3	4	44
Seçim-Yükseltme-Atama	15	5	2	11	33
ÖSYM	412	3	39	26	480
Eğitim-Öğretim	223	2	10	50	285
APK	37	16	8	34	95
Disiplin	139	62	23	64	288
Denklik	503	9	25	88	625
İdeolojik Disiplin	67	7	12	3	89
Diğer	24	3	20	27	74
TOPLAM	1442	136	143	314	2035

Almış olduğu kararların % 92'si yargı tarafından onaylanan YÖK'ün keyfi karar verdiğini iddia etmek ne kadar doğrudur?

Dikkat edilecek olursa, YÖK'e karşı açılan davalardaki birinci sırayı, yurtdışından alınan diplomaların tanınmaması nedeniyle "Denklik" davaları, ikinci sırayı ise üniversite giriş sistemi nedeniyle "ÖSYM" davaları almaktadır. Bu kişiler, Türk yükseköğretim sistemi içinde değillerdir. Bu durumda, yükseköğretim sistemindeki öğretim elemanları ve öğrenciler tarafından açılan dava toplamı $[2035 - (480 + 625)] = 930$ 'dur. 1998-2002 yılları arasında yükseköğretim sistemimizde yaklaşık 1,5 milyon öğrenci ve 60.000 öğretim elemanı olduğu göz önüne alındığında, öğretim elemanları ile öğrencilerin %0,06'sı (onbinde altı) YÖK aleyhine dava açmış ve bu davaların çok büyük bir çoğunluğu YÖK lehine sonuçlanmıştır⁴⁸. İhmal edilebilecek düzeydeki bu rakamlar göz önüne alındığında, "YÖK'ün, öğretim üyeleri ve öğrencilerin **çoğu** ile mahkemelik olduğu" iddiası inandırıcı mıdır?

Yeri gelmişken, önemli bir noktaya daha değinmekte yarar vardır. ABD'deki bir yükseköğretim kurumunda, kopya çeken bir öğrenci veya başka birisinin eserini kendi eseri gibi gösteren bir öğretim üyesi hakkındaki son kararı verme yetkisi, üniversite yönetimindedir. Her iki durumda da verilen karar, genellikle üniversiteden uzaklaştırmadır. Bu kişilerin, üniversitenin verdiği karar aleyhine dava açma hakları yoktur⁴⁹.

Taslak Gereke'sinde, ülkemizdeki çalışmalardan kaynaklanan yayın ve patent sayıları aşağıdaki şekilde eleştirilmektedir:

... Türkiye 2003 yılı itibarıyla yayın sayısı bakımından Dünya'da 22. sırada gözükmektedir. Ne yazık ki Türkiye'nin dünya ülkeleri arasında gerçek yeri ülke nüfusları dikkate alındığında 50. sıradadır. Makalelerin aldığı atıf sayısına göre yerimiz daha da geride patent sayısına göre yapılacak sıralamada ise en gerilerde olduğumuz bilinen bir gerçektir.

Eleştiri yapmak amacıyla, yayınlanan makale sayılarının yeterli olmadığı ve Türkiye gibi nüfusu çok fazla bir ülkenin daha fazla yayın yapması gerektiği her zaman ileri sürülebilir. Niyetinizin "üzüm yemek mi, yoksa bağcı dövmek mi" olduğuna bağlı olarak, değişik parametrelere göre sıralamalar da yapılabilir. Yapılan yayın sayısını, ülke nüfusunu göz önüne alarak kötümek mümkün olduğu gibi, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'dan araştırma ve geliştirme (AR-GE) faaliyetlerine ayrılan payı göz önüne alarak övmek de olasıdır. Önemli olan, sonuca bakıp eleştiri yapmak yerine, hangi başlangıç noktasından başlanarak nereye geldiğinin göz önüne alınması veya başka bir deyişle, önceden belirlenen kilometre taşlarına ulaşıp ulaşılmadığının saptanmasıdır.

⁴⁸ Hesaplamaya "denklik" ve "ÖSYM" davaları da dahil edilse, sonuç "onbinde 13" olmaktadır.

⁴⁹ Bununla ilgili Avrupa ülkelerindeki uygulamayı bilmiyorum.

Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu, Başbakan başkanlığında toplanan ve ülkemizin bilim ve teknoloji alanında ulaşması gereken hedefler ile uygulaması gereken politikaları belirleyen en üst kuruldur. 3 Şubat 1993 tarihinde toplanan bu Kurul'un, ülkemizi bilim ve teknolojide ileri ülkeler düzeyine getirmek amacıyla, 1993-2003 dönemi için öngördüğü **Bilim ve Teknoloji Politikası** hedefleri arasında, ülkemizin evrensel bilime katkı açısından **dünya sıralamasındaki yerinin otuzunculuğa çıkarılması** hedefi de yer almaktaydı. Ülkemizde ileriye yönelik olarak hazırlanan planların büyük çoğunluğunun gerçekleşmediği dikkate alındığında, 1993 yılında otuzunculuk olarak öngörülen hedefin çok üstüne çıkılarak 22. sıraya yükselmenin YÖK'ü karalama malzemesi olarak kullanılması en azından insafsız bir davranıştır.

Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan ve 2003 yılında yayınlanan "Bilim ve Teknoloji Göstergeleri" raporu⁵⁰, Avrupa'nın dünya bilimine yaptığı katkısı belirlemek için ülkelerin 1995-1999 yılları arasındaki bilimsel faaliyetlerini göz önüne almıştır. Türkiye'nin bu dönem içinde bilimsel yayın açısından dünyadaki payı %0,46 olup⁵¹, göstermiş olduğu büyüme hızı %13,8'dir. Türkiye, bilimsel yayınlardaki artış hızı açısından 1995-1999 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Güney Kore'den sonra 3. sıradadır. Aynı raporda, ülkelerin **bilimsel üretkenliğini** belirlemek için 1996-1999 yılları arasındaki bilimsel yayınların "**araştırma-geliştirme (AR-GE) personeli başına**" ve "**araştırmacı başına**" yapılan sıralamaları **Ek-A**'da verilmiştir. Türkiye, AR-GE personeli başına yapılan yayın sıralamasında 13., araştırmacı başına yapılan yayın sıralamasında ise 21. sıradadır. Söz konusu raporda, ülke nüfusları göz önüne alınarak yapılan bir sıralama bulunmamaktadır; aslında, böyle bir sıralamanın mantığı da yoktur. 1999-2002 yılları arasında yayın sayımızdaki artışın neredeyse 2 katına ulaştığı göz önüne alındığında, ülkemizin sıralamalardaki yerinin daha da yükseleceği açıkça gözükmemektedir.

Burada dikkat edilmesi gereken diğer bir nokta ise araştırmacı sayısının, OECD standartlarına göre üç araştırma sektöründeki, yani yükseköğretim, kamu ve özel sektördeki tam-gün statüyle çalışan araştırmacıların toplamı olduğudur. Kamu ve özel sektördeki araştırmacı sayısının artırılması, YÖK alanı dışındadır; üniversitelerdeki araştırmacı sayısını artırmak ise verilecek kadrolarla sınırlıdır. Türkiye'nin siyasi tercihlerini bütçeye yansıtmasından veya IMF ile yaptığı anlaşma nedeniyle bütçe kullanımının sınırlandırılmasından YÖK sorumlu tutulamaz. Ülkemizin AR-GE insangücü istatistiklerindeki en büyük pay yükseköğretimindedir. Halbuki, tüm gelişmiş ülkelerdeki en büyük pay özel sektöre aittir.

Yayın sayısındaki bu artışa bakarak herşeyi "toz pembe görmek" elbette doğru değildir. "Önemli olan sayı değil kalitedir, bu makaleleri yayınlayan dergilerin etki faktörü (impact factor) nedir ve makaleler ne kadar atıf almışlardır" şeklinde eleştiri de yapılabilir. Ancak, "hakemli bilimsel dergi" ve "atıf" kavramlarının ülkemizde son 5-10 yıl içinde gündeme gelerek akademik atamalarda göz önüne alınmaya başladığı dikkate alındığında, makale sayısındaki artış daha da önem kazanmaktadır. Örneğin, ülkemizde hukuk alanındaki ilk hakemli dergi 1998 yılında yayınlanmıştır.

Ülkemiz kaynaklı patent sayısının az olduğu bir gerçektir. Ancak, patent sayısının azlığını bahane ederek yükseköğretim kanununun değiştirilmek istenmesi, herhalde sadece Türkiye'ye has bir davranıştır. **Araştırma-geliştirme (AR-GE) çalışmalarının uygulamaya dönüştürülebilmesi için ülkelerin, sanayinin ağırlıklı olarak içinde yer aldığı etkin bir bilim ve teknoloji politikası izlemeleri gerekmektedir.** Üniversiteler, ulusal bilim ve teknoloji sistemleri içinde **temel bilgi** üreten ve aktaran kuruluşlardır. Uygulamaya yönelik teknoloji üretimi ise, sanayi içinde ve özel şirketler tarafından gerçekleştirilir. Şirketler, bu bilgiyi ya patentlemek veya "know-how" biçiminde patentlemeden saklamak tercihini yaparlar. Eğer bir sistemde patent sayısı az ise,

⁵⁰ *Third European Report on Science & Technology Indicators – 2003.*

⁵¹ Bu pay, 2002 yılında %0,86'ya yükselmiştir.

sorgulanması gereken sanayi kesimidir; sanayinin yerli patentle mi yoksa yabancı lisansla mı çalıştığının araştırılması gerekir.

Ülkemizde, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'dan (GSYİH) AR-GE'ye ayrılan pay %0,64 olup bu oran Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde %1,94, ABD'de %2,80, Japonya'da ise %2,98'dir. AB, bu payın 2010 yılına kadar %3'e yükseltmesini hedef olarak koymuştur⁵². AB ortalamasının 1/3'ü kadar olan AR-GE harcamaları göstergemizin artırılması gerektiği bugüne kadar çeşitli kalkınma plan ve programlarında yer almış olmasına karşın, bu konuda somut adımlar atılamamıştır. Dikkate alınması gereken diğer bir gösterge ise, özel sektörün AR-GE harcamalarındaki payıdır. Bu pay, AB ülkelerinde %56,3, ABD'de %66,2, Japonya'da %72,4 iken, ülkemizde %40 dolayındadır. Özel sektörün, ambargo ve benzeri kritik dönemlerin dışında, teknoloji transferiyle sınırlı ve genellikle iç pazara yönelik üretimle yetinmesi bunun başlıca nedenidir.

Ülke karşılaştırmaları yapılırken "**bilimsel performans**" başlığı altında göz önüne alınan başlıca ölçütler şunlardır: yayın yüzdesi, yayın sayısındaki büyüme hızı ve araştırmacı başına düşen yayın sayısı. Öte yandan, "**teknolojik performans**" başlığı altında dikkate alınan göstergeler ise milyon kişi başına düşen patent sayısı ve patent sayısındaki yıllık artıştır. Teknolojik performansın başlıca aktörü olan özel sektörün AR-GE'ye daha fazla yatırım yapması için devletin gerekli düzenlemeleri yapması ve teşvik mekanizmalarını harekete geçirmesi zorunludur.

Patent üretimi için öncelikle fikri mülkiyet haklarının etkin ve uluslararası standartlarda korunması zorunludur. Türk Patent Enstitüsü (TPE), bundan ancak 9 yıl önce, 24 Haziran 1994 tarihinde 544 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulmuştur. Yaklaşık bir yıl sonra, 27 Haziran 1995 tarihinde yürürlüğe giren 551 sayılı **Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname** ile de Avrupa Patent Hukuku'na uyum sağlanmıştır.

AR-GE etkinlikleri, doğası gereği, bazı risklerin göze alınmasını gerektirmektedir. Firmalar, AR-GE alanındaki atılımlarında, söz konusu riskleri tek başlarına göğüsleme konusunda yeterince istekli davranmamakta ve genellikle bu riski paylaşabilecekleri bir destek arayışına girmektedirler. İstenen, genellikle kamu desteği ve kamunun AR-GE finansmanına yönelik kolaylıklar sağlanması ve risk sermayesine ilişkin düzenlemeler yapılmasıdır. **Risk sermayesi ile ilgili düzenlemeler ise ülkemizde maalesef henüz yapılmamıştır.**

Teknoloji üretimine ağırlık verilip patent sayısının artırılması için yapılacak iş, ulusal bilim ve teknoloji sistemi içinde etkin bir koordinasyon, gerekli finansman desteği ve ilgili araçların⁵³ güçlü bir biçimde uygulanmasıdır. Burada, öncelikle anlaşılması gereken temel noktalar ise şunlardır:

- Temel araştırma, doğası gereği ağırlıklı olarak üniversitelerde yürütülür.
- Uygulamalı araştırma (yeni süreç ve ürün bazında), ya sanayinin sahip olduğu AR-GE birimlerinde, ya da sanayiden gelecek talep ve bu talebi destekleyici çabaları çerçevesinde üniversite-sanayi işbirliği ile yürütülür.
- Geliştirme (süreç ve ürün iyileştirmesi), genellikle sanayinin AR-GE birimlerinde yürütülür.

Tüm bu gerçekleri göz önüne almadan hazırlanan bir gerekçenin inandırıcı olmadığı açıkça ortadadır. Öte yandan, "Yükseköğretim Kanunu bugüne kadar birçok kez değişti ve yamalı bohçaya döndü. O zaman seslerini çıkarmayanlar şimdi değişiklik yapmak

⁵² Üye ve aday ülkelerin tümü bu konuyla ilgili politikalar geliştirirken, AKP Hükümeti tarafından hazırlanan "uyum paketlerinde" bilim ve teknoloji politikası ile hiçbir maddenin olmaması dikkat çekicidir. Aslında Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu, AKP Hükümeti zamanında ilgili Başbakan Yardımcısı'nın ancak **yarım saat** katılabildiği bir toplantı yapabilmiş ve hiçbir karar alamadan dağılmıştır.

⁵³ Bunların başında fikri mülkiyet hakkı ile ilgili düzenlemeler gelmektedir.

istediğimizde neden karşı çıkıyorlar?" mantığı ise kesinlikle bilimsel değildir. Yükseköğretimin niteliği tüm dünyada değişmektedir. Gerek değişime ayak uydurabilmek, gerekse uygulamalarda karşılaşılan zorlukları aşmak için yükseköğretim kanununda elbette değişiklik yapılabilir. Ancak sistemin, bu değişiklikler sonucunda doğru yörüngeye oturması gerekir.

Bölüm 7

Kanun Tasarısı Taslağı ile Yapılmak İstlenen Değişiklikler

Bazı çevreler, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Taslak hakkında olumsuz görüş bildirenleri "statükocu" olarak damgalamakta ve "reform" niteliğindeki bu kanuna "çıkarları zedelenenlerin" karşı çıktıklarını iddia etmektedir.

Yükseköğretim kurumlarımızın elbette birçok eksiklikleri vardır ve dünyada yaşanan hızlı değişime ayak uydurmaları gerekmektedir. Bu amaçla yapılması gereken öncelikli reformlar Bölüm 4'te verilmiştir. Öte yandan önerilen Taslak, Bölüm 4'te anlatılan konularla ilgili hiçbir temel değişiklik yapmamaktadır ve reformist bir niteliğe kesinlikle sahip değildir. Kanun Tasarısı Taslağı ile yapılmak istenen başlıca değişikliklere aşağıda değinilmiştir.

7.1 Kılık-Kıyafet Tartışmaları

Kız öğrencilerin kılık-kıyafeti ile ilgili tartışmalar doğru zemin üzerinde yapılmamaktadır. Kılık-kıyafet tartışmaları, "başörtüsü" veya Prof. Dr. İhsan Doğramacı'nın icadı olan "türban" kelimeleri üzerinde odaklanmakta, annelerimizin veya ninelerimizin de kullandığı başörtüsünün yükseköğretim kurumlarımızda yasaklanarak öğrenim hürriyetinin engellendiği ve çok sayıda kız öğrencinin mağdur edildiği belirli bir kesim tarafından sürekli gündemde tutulmaktadır.

Kız öğrencilerin yükseköğretim kurumlarında giymek istedikleri kıyafetin, anne veya ninelerimizin takmış olduğu "başörtüsü" ile yakından veya uzaktan hiçbir alakası yoktur. Üniformaya benzeyen ve **sıkmabaş** olarak adlandırabileceğimiz bu kıyafet, Müslüman Kardeşler örgütünün 1960'lı yıllarda yapmış olduğu bir dizi toplantı sonucunda alınan, "Müslüman kadınının Batı'ya karşı bir kimliği olmalıdır" kararından ve 1968'li yıllarda Şule Yüksel Şenler'in bu konuyu destekleyen gazete yazılarından sonra ülkemizde görülmeye başlanmıştır. 1970'li yıllardan önce ülkemizde kara çarşaf kullanan bayanlarımız vardı ancak, **sıkmabaş** kıyafeti yoktu. **Bugün giyilen sıkmabaş kıyafeti, ideolojik simgeden başka birşey değildir⁵⁴.**

Tartışılması gereken diğer bir nokta ise, kılık-kıyafetin yükseköğretimin en önemli sorunu olup olmadığıdır. 2002-2003 Eğitim-Öğretim Yılı itibarıyla örgün öğretimdeki toplam lisans öğrenci sayısı 793.906 olup bunun 342.432'si kız öğrencidir. Kılık-kıyafeti kendine sorun edinen kız öğrenci sayısınının 4 ile 8 bin kişi arasında olduğu varsayıldığında, bu konunun toplam kız öğrenci nüfusunun %1,2 ile 2,3'ünü ilgilendirdiği görülmektedir⁵⁵. Belirli çevreler, çok az bir kesimi ilgilendiren kılık-kıyafet konusunu, yükseköğretimin en

⁵⁴ Bu konu üzerinde serinkanlı düşünebilmek için olayların nasıl başlayıp geliştiğini hatırlamakta yarar vardır. **Sıkmabaş** kıyafeti, 1968 yılına kadar İlahiyat Fakültelerinde dahi yoktu. 1968 yılında Hatice Babacan isimli öğrenci, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesine bu kıyafetle girmeye kalkmış ve Doç. Dr. Bahriye Üçok tarafından sınıftan çıkartılmıştır.

⁵⁵ Kadıköy İmam Hatip Lisesinin önünde haftanın 5 günü protesto eylemi yapan ve hatta kendilerini okulun kapısına zincirleyen öğrenciler, nedense bir süredir hiçbir eylem yapmamaktadır. Üniversitelerimizde de kılık-kıyafet ile ilgili protestolara son zamanlarda raslanılmamaktadır. Halbuki, bundan birkaç yıl önce özellikle seçilmiş üniversitelerde bu tür gösterilere sık sık şahit olunurdu. Hatta konu, 28 Mayıs 1999 tarihinde yapılan Milli Güvenlik Kurulu toplantısının gündeminde de tartışılmıştı.

büyük sorunu olarak sürekli gündemde tutmaya çaba sarfetmekte ve ne yazık ki başarılı olmaktadır.

Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik'in, Derya Sazak ve Serdar Arseven'le ayrı ayrı yapmış olduğu mülakatlar basına şöyle yansımıştır:

Serdar Arseven, Bakan Çelik: Geri Adım Atmayız!, Tercüman Gazetesi, 11 Temmuz 2003

Başörtüsü meselesine gelince ...
O konuda yeni bir düzenlemelerinin olmayacağını söylüyor, Bakan ...

Derya Sazak, YÖK'te Son Tango, Milliyet Gazetesi, 8 Eylül 2003

Taslak, türban konusunda yeni bir düzenleme öngörüyor mu?
Bakan Çelik'in yanıtı: Hayır!

Kılık-kıyafetle ilgili olarak Taslak'ta değişiklik yapılmıştır. Ancak, bu değişiklikler hemen göze çarpmamaktadır.

Taslak'ta, kılık-kıyafetle ilgili 2 tane "açık" madde bulunmaktadır:

Madde 84: Yürürlükteki kanunlara aykırı olmamak kaydı ile; yükseköğretim kurumlarında kılık ve kıyafet serbesttir.

Madde 66B-1/e: Belirlenen kılık ve kıyafet hükümlerine aykırı davranmak.

Madde 66B-1/e'de yapılan ve sıradan bir vatandaş için hiçbir şey ifade etmeyen "belirlenen" kelimesi kaldırılarak yapılan bu değişikliğin anlamı, "hukukçu" gözüyle çok farklıdır. Bu kelimenin hangi "reformu" yapmak amacıyla kaldırıldığı açıklanmalıdır.

Ayrıca, Taslak'ta "yoruma açık" 4 madde bulunmaktadır:

Madde 4ç: Öğretim elemanı ve öğrencilerin eğitim-öğretim ile ilgili hak ve özgürlüklerini kullanmalarına olanak sağlamak, öğrencilerin potansiyellerini ortaya çıkararak bilgi edinme ve bilgi üretme kapasitelerini arttırmak ve yükseköğretimdeki fiziksel ve sosyal şartları geliştirmek.

Madde 5g: Her türlü eylem ve işlemde: herkesin eğitim-öğretim hakkını, sosyal devlet anlayışı çerçevesinde gözetererek fırsat eşitliğini sağlamak.

Madde 7b/3: Bireylerin eğitim haklarını korumak, geliştirmek ve fırsat eşitliğini sağlamak amacıyla uygulamaya yönelik kararlar almak.

Madde 47a (Son paragraf): Yükseköğretim programlarına yerleştirmede, bu maddede yer verilenler dışında herhangi bir ölçüt dikkate alınmaz.

Kılık-kıyafetle ilgili "yoruma gerek" olmayan diğer bir değişiklik ise, halen mevcut Yönetmelikteki "Kamu Görevinden Çıkarma" cezasıyla ilgili 11/b-1 Maddesi'nin, Taslak'ta 66B-6/a Maddesi'ne aşağıdaki şekilde dönüştürülmesidir:

66B-6/a: Cumhuriyetin niteliklerinden herhangi birini değiştirmeye veya ortadan kaldırmaya yönelik eylem yapmak; ~~ideolojik, siyasi, yıkıcı ve bölücü amaçlarla eylemlerde bulunmak veya bu eylemleri desteklemek suretiyle kurumların huzur, sükun ve çalışma düzenini bozmak~~ eğitim-öğretim ve araştırma faaliyetlerini engelleyen eylemlerde bulunmak; ~~boykot, işgal, engelleme, işi yavaşlatma ve grev gibi eylemlere katılmak ya da bu amaçlarla toplu olarak göreve gelmemek, bunları tahrik ve teşvik etmek, yardımda bulunmak.~~

Halen üniversite hastanelerine **sıkmabaş** kıyafetiyle gelmekte ısrar eden hemşireler, 11/b-1 maddesine göre kamu görevinden çıkarılmakta ve kararlar Danıştay tarafından da onaylanmaktadır. Yapılan bu değişiklikten sonra, **sıkmabaş** kıyafetinde ısrar eden hemşirelere nasıl bir ceza verilebileceğini hukukçuların yorumuna bırakıyorum.

7.2 YÖK ve Üniversitelerarası Kurul'un Yapılarının Değiştirilmesi

Kamuoyunda çok tartışıldığı için bu konuyu fazla irdellemek istemiyorum. Burada temelde yapılan değişiklikler şunlardır:

- YÖK üyelerinin sayısı ve kompozisyonu değiştirilmiş; hükümet tarafından atanan üyelerin sayısı artırılırken, Cumhurbaşkanı ve Üniversitelerarası Kurul tarafından seçilen üyelerin sayıları azaltılmıştır.
- YÖK'ün, "Yürütme Kurulu" ve "Genel Kurul" olarak yürütülen çalışma düzeni değiştirilmiştir.
- Üniversitelerarası Kurul üyelerinin sayıları artırılmış, Üniversitelerarası Kurul için "Yürütme Kurulu" oluşturulmuştur.
- Yetkiler, YÖK ile Üniversitelerarası Kurul arasında dağıtılmış; ayrıca, Milli Eğitim Bakanı da devreye sokulmuştur.

Anayasa'nın 131. Maddesi'ndeki,

Yükseköğretim kurumlarının öğretimini planlamak, düzenlemek, yönetmek, denetlemek, yükseköğretim kurumlarındaki eğitim-öğretim ve bilimsel araştırma faaliyetlerini yönlendirmek, bu kurumların kanunda belirtilen amaç ve ilkeler doğrultusunda kurulmasını, geliştirilmesini ve üniversitelere tahsis edilen kaynakların etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak ve öğretim elemanlarının yetiştirilmesi için planlama yapmak maksadı ile Yükseköğretim Kurulu kurulur.

ifadeye rağmen, yetkilerin Yükseköğretim Kurulu ile Üniversitelerarası Kurul arasında paylaştırılmasının mümkün olup olamayacağı tartışmasını hukukçulara bırakıyorum. Kurullardaki üye sayılarının ve kompozisyonunun değiştirilmesinin reformla ne ilgisi vardır? Burada asıl yapılmak istenen, YÖK'de hükümetin ağırlığını artırmak ve YÖK Başkanı ile Üniversitelerarası Kurul Başkanını, Milli Eğitim Bakanı'na karşı sorumlu iki eşit yönetici durumuna getirmektir.

7.3 Tüm Yöneticilerin Seçimle Göreve Gelmesi

Taslak'ta, rektörün yanı sıra dekan, enstitü müdürü, yüksekokul müdürü ve bölüm başkanlarının seçimle göreve gelmeleri öngörülmektedir:

Madde 19/a: Dekan adayları, o fakültenin kadrosunda öğretim üyesi olarak çalışan profesörler arasından, fakültenin kadrosunda çalışan öğretim üyeleri arasından seçimle belirlenir.

Madde 22: Enstitü müdürü, enstitüde programı bulunan anabilim dallarındaki üniversitenin kendi kadrosundaki varsa profesör, profesör bulunmadığı takdirde doçent, doçent de bulunmadığı takdirde yardımcı doçentler arasından aynı anabilim dallarındaki üniversitenin kendi kadrosundaki öğretim üyeleri tarafından seçilir ve rektör tarafından bir hafta içinde atanır.

Madde 23: Yüksekokul müdürleri, yüksekokulun kadrosundaki öğretim üyeleri tarafından seçilir.

Madde 25: Bölüm başkanı, bölümün kendi kadrosunda çalışan profesörleri, bulunmadığı takdirde doçentleri, doçent de bulunmadığı takdirde yardımcı doçentleri arasından kendi kadrosunda öğretim üyesi olarak çalışanlar tarafından seçilir.

Taslak'ta sadece meslek yüksekokulu müdürü, öğretim üyelerinin oyları yerine "Üniversite Yönetim Kurulu" tarafından seçilmektedir (Madde 24).

Tüm yöneticilerin seçimle göreve gelmesi "demokratikleşme" olarak sunulmak isteniyorsa, başta ABD ve İngiltere olmak üzere birçok ülkedeki üniversitelerin demokratik olmadığı ortaya çıkmaktadır!

7.4 Doçentlik Sınav Jürilerinin Oluşturulması

Taslakta Üniversitelerarası Kurul'un, doçentlik sınav jürilerinin oluşturulmasıyla ilgili olarak görevi şöyle tanımlanmıştır:

8 - b/14: Doçentlik sınav jürilerini ilgili bilim/sanat dallarındaki tüm profesörler arasında, eşit dağılımı gözeterek belirlemek ve profesörlük komisyonlarına girebilecek öğretim üyelerinin listesini her bilim/sanat dalı için hazırlamak.

Üniversitelerarası Kurul'un 2001 yılında kabul ettiği "Doçentlik Sınav Yönetmeliği" bir **reform** niteliğindedir ve uluslararası atıf indeksleri tarafından taranan dergilerdeki yayın sayısını önemli ölçüde artırmıştır. Şu andaki uygulamada, adayın yapmış olduğu yayınlardan daha az yayın sayısına sahip profesörler, doçentlik jürilerinde görev yapamamaktadır. Taslak'ta ise, doçentlik jürilerinin ilgili dallardaki **tüm profesörler arasından eşit dağılım gözetilerek** kurulacağı bildirilmektedir. Böyle bir yaklaşımın "liyakat", "kalite" ve "reform" gibi sözcüklerle ne gibi alakası vardır?

7.5 Vakıf Üniversitelerine Rektör Atanması

"Üniversitelerde Akademik Teşkilat Yönetmeliği"nin 4. Maddesine göre,

Vakıflarca kurulan üniversitelerde rektör, Yükseköğretim Kurulu'nun olumlu görüşü alınarak, mütevelli heyeti tarafından atılır.

Taslak'taki 69. Madde'ye göre vakıf üniversitelerine rektör ataması şöyle düzenlenmektedir:

Rektörün, mütevelli heyeti dışından bir profesör olması şarttır. Rektör dört yıl için mütevelli heyeti tarafından atanır. Rektör, mütevelli heyetinin kararıyla üst üste olabileceği gibi iki defadan fazla da atanabilir. Atanan rektör bir hafta içinde Yükseköğretim Kurulu'na bildirilir.

Rektörün, mütevelli heyet dışından olması doğrudur. Aksi durum, ister istemez çıkar çatışmasını gündeme getirmektedir. Ancak bu maddeyle getirilen en önemli değişiklik, vakıf üniversitelerinin rektör atamalarında tamamen bağımsız kılınmalarıdır. Yükseköğretim Kurulu'nun olumlu görüşü olmadan, sadece mütevelli heyetine bağlı olarak rektör atanmasının reformla hiçbir alakası bulunmadığı gibi birçok sakıncası da vardır. Halen yönetmelikle belirlenen bu konunun kanun maddesi haline getirilmesi anlamlıdır.

7.6 Öğretim Elemanlarının Sınavla Belirlenmesi

Taslak'ta, "Yardımcı Doçent" (Madde 27), "Öğretim Görevlisi" (Madde 34), "Okutman" (Madde 35) ve "Öğretim Yardımcıları" (Madde 36) kadrolarına atamalarının yükseköğretim kurumları tarafından yapılması önlenmektedir. Bu elemanların ÖSYM tarafından yapılacak sınavdaki başarılarına göre ve tercihleri doğrultusunda yerleştirilmeleri öngörülmektedir. Bölüm 2.2'de anlatıldığı gibi, üniversite özerkliğini oluşturan maddelerden biri, akademik personeli işe alma veya işine son verme yetkisinin üniversitenin elinde olmasıdır. Yapılan düzenlemeyle üniversite özerkliğinin derecesi azaltılmaktadır.

Yapılan bu düzenlemeyi, Taslağın Gerekçesinde belirtilen, "Akademik yükseltmelerin somut bilimsel kriterlerle sağlanması, keyfi ve kişilere özel uygulamaların olmaması" ifadesiyle savunmak olası değildir ve böyle bir yöntem hiçbir çağdaş ülkede uygulanmamaktadır. Burada yapılacak iş, Bölüm 4.2'de anlatıldığı gibi, **unvanların kullanımının sadece o üniversite sınırları içinde geçerli olması** ve öğretim elemanlarına ödenecek maaşların üniversite tarafından, kendilerine ayrılan bütçeden verilmesidir.

7.7 Yardımcı Doçentlik Kadrosu

Taslağın 27. Maddesi'ndeki,

Yardımcı doçentlik kadrosu devamlıdır. Ancak, 10. yılın sonunda, üniversite yönetim kurulunca aynı bilim dalından oluşturulan komisyon tarafından doçentlik başvurusu için Üniversitelerarası Kurulca belirlenen eserlerle ilgili asgari ölçütleri yerine getiremediği anlaşılan yardımcı doçentler, öğretim görevlisi kadrosuna atanırlar. **Eserlerle ilgili ölçütleri yerine getirdiği anlaşılan yardımcı doçentler, doçentlik için gerekli yabancı dil puanı aranmaksızın öğretim üyeliği görevine devam ederler.** Ancak öğretim görevlisi kadrosuna atandıktan sonra doçentlik için gerekli asgari eser ölçütlerini yerine getirenler yeniden yardımcı doçentlik kadrosuna geçirilirler. Yardımcı doçentler birinci derecenin son kademesine kadar yükselme hakkına sahiptir.

ifadesiyle yükseköğretim kurumlarının kalitesi nasıl artırılmaktadır? 2547 sayılı Kanun'a göre daha önce süreli olan "Yardımcı Doçentlik" kadrosu, YÖK'ün karşı görüşüne rağmen 22.6.2000 tarih ve 4584 no'lu Kanun'la değiştirilmiştir. Şimdi de devamlı hale getirilmektedir.

Yükseköğretim kurumlarımızdaki kalite, yabancı dil bilmeden "eserlerle ilgili ölçütleri" yerine getirebilen (!) yardımcı doçentlerle mi artırılabilecektir? Taslağın Geçici 4. Maddesi daha da çarpıcıdır:

Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte yardımcı doçent olarak görev yapanlar için Üniversitelerarası Kurulca belirlenen doçentlik başvurusunda aranan asgari yayın ölçütlerini yerine getirme süresi, yardımcı doçentliğe atandıkları tarihten itibaren 15 yıldır.

Herhalde buradaki amaç, akademik olarak başarısız yardımcı doçentlerin üniversiteden "yardımcı doçent" unvanı ile emekli olmalarını sağlamaktır!

Günümüzde, en az bir yabancı dili iyi bilmeyen öğretim üyelerinin görev yaptığı üniversitelerde "kalite"den bahsetmek söz konusu değildir. "Az İngilizce" veya "az Fransızca" bilerek uluslararası alanda başarılı olmak mümkün değildir. Ancak, bu konuda da samimi davranılmamakta ve yabancı dil bilmeyenler için "gri alan yaratma" gayretleri sürmektedir. Doktora ve doçentlik dereceleri için eskiden **KPDS** sonuçları göz önüne alınırken, 22.6.2000 tarih ve 4584 no'lu Kanun gereğince, alanlara göre yapılan **ÜDS** sonuçları dikkate alınmaya başlanmıştır. Taslağın, Üniversitelerarası Kurul'un görevlerini tanımlayan 8b/11 Maddesi şöyledir:

Akademik unvanlara aday olacak kişilerin merkezi sınavlarına ait kurallar ile uygulama esaslarını ve bu kişiler için yapılacak merkezi yabancı dil sınavının **adayın bilim dalı ile ilgili ve çeviri ağırlıklı olarak yapılmasına olanak sağlayacak** şekilde tespit etmek,

KPDS, devlet memurlarının yabancı dil bilgisini ölçmek için yapılan güzel ve **zor** bir sınavdır. Bu sınavdaki okuma pasajlarına verilecek cevaplar için sadece dil bilgisi değil, muhakeme yeteneği de gerekmektedir. Birtakım gerekçelerle bu sınav yerine başka sınavlar oluşturma gayreti, "liyakat", "kalite" ve "çağdaşlık" gibi kelimelerle uyuşmamaktadır.

7.8 Mali Mevzuat

Taslağın, mali mevzuat ile ilgili 7. Bölümü, genel olarak YÖK tarafından hazırlanıp 23.7.2001 tarihinde Bakanlar Kurulu kararıyla tasarı haline getirilen ve 29.11.2001 tarihinde zamanın Başbakan'ı Bülent Ecevit imzasıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne gönderilen "**Yükseköğretim Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmündeki Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı**"ndan alınmıştır. Söz konusu kanun tasarısı, ne yazık ki kadük olmuştur.

7.9 Kurumlara Dönüş

Taslağın, kurumlara dönüşü düzenleyen 77a Maddesi şöyledir:

Öğretim üyesi olarak bir süre çalıştıktan sonra Bakanlar Kuruluna, yasama organı üyeliğine, belediye başkanlığına, yükseköğretim üst kuruluşları üyeliğine seçilinen ve Başbakanlık ya da bakanlıklarda en az genel müdür seviyesinde üst düzey görevlere atananlar ile bu görevlerde iken emekli olanlar; bu görevlerdeki geçirdikleri süreler, meslek unvan ve sıfatlarını kazanmakla ilgili hükümler saklı kalmak ve kazanılmış hak aylık derecelerinin hesabında dikkate alınmak şartıyla, bu Kanun hükümlerine göre kadro koşulu aranmaksızın ayrıldıkları yükseköğretim kurumuna dönerler. Bu durumda ilgilinin görev süresinin sona ermesinden itibaren iki ay içerisinde başvurması ve başvuru tarihinden itibaren otuz gün içinde atama yapılması zorunludur. **Anılan görevler esnasında emekli olup yükseköğretim kurumuna dönen öğretim üyelerine ödenecek ücret, almakta oldukları emekli maaşı tutarının altında olamaz.**

Burada, yükseköğretim kurumlarında yapılmak istenen "reformla" şahsi menfaatin nasıl gözetildiğine şahit olmaktadır!

7.10 Özel Statülü Devlet Üniversitelerinde Atama

Taslağın, özel statülü devlet üniversiteleri (Ahmet Yesevi ve Manas Üniversiteleri) ile ilgili 85. Maddesi şöyledir:

Uluslararası anlaşmalarla kurulmuş olan özel statülü Devlet üniversitelerinin Türkiye Cumhuriyeti hükümetince atanacak mütevelli heyeti ve denetleme kurulu üyeleri, Milli Eğitim Bakanı'nın önerisi üzerine müşterek kararname ile atanır.

YÖK'ün devreden çıkartılarak, atamaların sadece Milli Eğitim Bakanı tarafından yapılmasının "reform" ile ne gibi bir alakası vardır? Aslında, özel statülü üniversitelerin şu ana kadar yaptıklarının "masaya yatırılarak", ülkemizin bu üniversitelere yaptığı yatırım karşılığında nasıl bir getiri sağladığının belirlenmesinde büyük yarar vardır.

7. 11 Disiplin Hükümleri

Taslak'ta, yükseköğretim kurumlarındaki akademik ve idari personel için disiplin suç ve cezalarının neler olduğu 66. Madde'de tanımlanarak **kanun maddeleri** haline getirilmektedir. Öğrencilerle ilgili disiplin hükümlerini düzenleyen 67. Madde'ye göre ise, öğrencilere verilecek "uyarma" ve "kınama" cezalarını gerektiren fiil ve hallerin Yükseköğretim Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmeliklerle belirleneceği öngörülmekte ancak, "yükseköğretim kurumundan bir haftadan bir aya kadar uzaklaştırma", "yükseköğretim kurumundan bir veya iki yarıyıl için uzaklaştırma" ve "yükseköğretim kurumundan çıkarma" suçlarının neler olduğu **kanun maddeleri** haline getirilmektedir.

Disiplin mevzuatını **yönetmelik** yerine **kanunla** düzenleme yoluna gidilmesindeki amaç nedir? Yükseköğretim kurumlarındaki akademik ve idari personel için verilecek disiplin cezalarının kanun maddeleri ile sınırlandırılması; "uyarma" ve "kınama" gibi öğrenci üzerinde hemen hemen hiçbir etkisi olmayan cezalar için takdir yetkisinin yükseköğretim kurumlarına bırakılması ancak, daha ağır cezalar için kanun düzenlenerek yükseköğretim kurumlarının hareket kabiliyetinin kısıtlanması acaba hangi "çağdaş" ülkelerde uygulanmaktadır?

Aslında, disiplin hükümlerindeki en can alıcı hüküm, 66. Madde'nin "Genel Esaslar" bölümündeki **"öğretim elemanları, etik ilkeler çerçevesinde yapmış oldukları bilimsel çalışmalardan ve akademik nitelikteki yazılı, sözlü veya başka her türlü vasıtalarla yaptıkları açıklamalarından dolayı disiplin soruşturmasına tabi tutulamazlar."** ifadesidir. Sayıları az da olsa, toplumun her kesiminde olduğu gibi yükseköğretim kurumlarımızda da bölücü ve kökten dinci akımlara sempati duyan kişiler bulunmaktadır. Bu ifadenin şemsiyesi altında bölücülük ve kökten dincilik propagandası

yapan öğretim elemanlarının Türk yükseköğretim kurumlarında görev yapmaları herhalde kimsenin içine sindirebileceği bir durum değildir.

Böylesi bir **reformla (?)** neler hedeflendiğinin anlaşılması için öncelikle disiplin hükümlerinde yapılan değişikliklerin neler olduğunun bilinmesi gerekmektedir. Taslaktaki hükümler, temel olarak halen yürürlükteki **Yükseköğretim Kurumları Yönetici, Öğretim Elemanı ve Memurları Disiplin Yönetmeliği** ile **Öğrenci Disiplin Yönetmeliği** hükümlerinden alınmış ancak, bazı hükümlerde kelime değişikliklerine gidilirken bazı hükümler titizlikle ayıklanmıştır. Rapor'un bütünlüğünü bozmamak amacıyla yapılan değişiklikler **EK-B'**de verilmiştir. Taslak'ta ilave edilen yeni kelimeler **koyu italikle** yazılmış, kaldırılan kelimelerin ise ~~üzeri çizilmiştir~~. İlave edilen ve kaldırılan kelimeler incelendiğinde, neler yapılmak istendiği anlaşılmaktadır.

Yapılan bazı çarpıcı değişiklikler şunlardır:

- Halen mevcut Yönetmelikteki "Kamu Görevinden Çıkarma" cezasıyla ilgili 11/b-1 Maddesi, Taslak'ta 66B-6/a Maddesi'ne dönüştürülmüştür:

66B-6/a: Cumhuriyetin niteliklerinden herhangi birini değiştirmeye veya ortadan kaldırmaya yönelik eylem yapmak; ~~ideolojik, siyasi, yıkıcı ve bölücü amaçlarla eylemlerde bulunmak veya bu eylemleri desteklemek suretiyle kurumların huzur, sükun ve çalışma düzenini bozmak~~ eğitim-öğretim ve araştırma faaliyetlerini engelleyen eylemlerde bulunmak; ~~boycot, işgal, engelleme, işi yavaşlatma ve grev gibi eylemlere katılmak ya da bu amaçlarla toplu olarak göreve gelmemek, bunları tahrik ve teşvik etmek, yardımda bulunmak.~~

Halen mevcut Yönetmelikteki "Kamu Görevinden Çıkarma" cezasıyla ilgili 11/b-2 Maddesi'nin cezası indirilerek "Üniversite Öğretim Mesleğinden Çıkarma" olarak belirlenmiş ve Taslak'ta 66B-5/b Maddesi'ne dönüştürülmüştür:

66B-5/b: ~~Yasaklanmış her türlü yayını veya siyasi veya ideolojik **Siddet ve terör** amaçlı bildiri, afiş, pankart, bant ve benzerlerini basmak, çoğaltmak, dağıtmak, dağıttırmak veya bunları iş yerine veya iş yerindeki eşya üzerine yazmak, resmetmek ve asmak, ~~teşhir etmek veya sözlü ideolojik propaganda yapmak.~~~~

Yapılan bu değişikliklerle,

- Üniversite dışında halkı laikliğe karşı kışkırtan öğretim elemanlarına,
- Üniversite hastanelerine **sıkmbaşa** kıyafetiyle gelmeye ısrar eden hemşirelere,
- Kılık-kıyafetle ilgili düzenlemeleri protesto amacıyla üniversite dışında yapılan gösterilerde aktif rol alan öğretim elemanlarına⁵⁶

yaptırım uygulanması imkansız hale gelmektedir.

- Halen mevcut Yönetmelikteki "Üniversite Öğretim Mesleğinden Çıkarma" cezasıyla ilgili 11a/1 Maddesi Taslak'ta yer almamaktadır:

Madde 11a/1: 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ve diğer kanunlarda yer alan hükümler uyarınca çalışmalarına yükseköğretim kurum ve üst kuruluşunun yetkili organlarınca izin verilenler hariç, yükseköğretim kurumlarından başka yerde ücretli veya ücretsiz resmi veya özel bir iş görmel, ek görev almak veya serbest meslek icra etmek.

Taslağın 38. Maddesi'ndeki,

Üniversitede daimi statüde görev yapan profesörler ve doçentler, bütün mesailerini üniversite ile ilgili çalışmalara hasrederler. Bunlar, özel kanunlarla belirlenen görevler ve telif hakları hariç olmak üzere, yükseköğretim kurumlarından başka yerlerde ücretli çalışamazlar.

şeklindeki ifadeye karşın, daimi statüde olup üniversite dışında çalışanlara ne ceza verileceği Taslak'ta belirtilmemiştir.

⁵⁶ Van'da 11 Ekim 1998 tarihinde yapılan gösterileri hatırlamakta yarar vardır.

- Halen mevcut Yönetmelikteki "Kamu Görevinden Çıkarma" cezasıyla ilgili 11b/6 Maddesi'nin cezası indirilerek "Kınama" olarak belirlenmiş ve Taslak'ta 66B-2/ğ Maddesi'ne dönüştürülmüştür:

66B-2/ğ: Kamu hizmeti veya öğretim elemanı sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici **fiil ve** hareketlerde bulunmak.

Yapılan bu değişiklikle,

- Adam öldüren,
- Rüşvet alan,
- Dolandırıcılık yapan,
- Zimmetine para geçiren,
- Öğrencisine cinsel tacizde bulunan,
- Uyuşturucu madde satan,
- Hastalara ait ilaç ve tıbbi malzemeleri dışarda satan,
- Hırsızlık yapan

akademik ve idari personel, "kınama" cezası ile cezalandırılacaktır. Hangi çağdaş ülkede bu işleri yapan kişiler üniversitede çalışabilir?

- Taslağın 66. Maddesi ile Milli Eğitim Bakanı'na, YÖK Başkanı ve üyeleri ile Üniversitelerarası Kurul Başkanı ve üyeleri hakkında disiplin soruşturması açma yetkisi verilmektedir.

Bölüm 8

Sonuç

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Yükseköğretim Kanun Tasarısı Taslağı, kesinlikle reformist bir yapıda değildir. Yükseköğretimdeki tıkanmaları bir nebze hafifletmek için 2001 yılında TBMM'ne sunulan, ancak kadük olan kanun tasarısından alınan mali mevzuatla ilgili düzenlemeler dışındaki maddelerin çoğunluğu, yükseköğretim kurumlarının özerklik derecelerini azaltmaktadır. Aslında, yönetmelikle düzenlenmesi gereken birçok mevzuatın kanun maddeleri haline getirilmesi, taslağın niyetinin ne olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Genç nüfusu çok fazla olan ülkemizin en önemli sorunu eğitimidir. Türkiye, bilgi çağı olarak adlandırılan 21. yüzyılda "kendine biçilen rolü oynamak yerine" "senaryo yazar ülkeler" arasında yer almak istiyorsa, bilgi tabanlı Türk toplumu oluşturmak için akılcı politikalar geliştirmek zorundadır. Eğitim sistemimiz içinde ağırlıklı olarak yer alan yükseköğretimde de değişim kaçınılmazdır ve gerekli düzenlemelere elbette gidilmelidir. Bu değişim sadece dünyadaki gelişmelere ayak uydurabilmek için değil, aynı zamanda halen iyi işletilemeyen hususları iyileştirmek için de gereklidir.

Yükseköğretimde yapılmak istenen değişikliklerin iyi tanımlanmış amacı olmalı ve aşağıdaki sorulara cevap aramalıdır:

- Değişiklikler sonucunda hangi işler daha iyi yürüyecektir?
- İşlerin daha iyi yürüdüğü nasıl ölçülecek ve ilk sonuçlar ne zaman alınacaktır?
- Buna benzer değişiklikler hangi ülkelerde yapılmıştır?

Yükseköğretimde dünyanın hangi yönde ilerlediği **OECD Eğitim Politikaları Analizi 2003** raporunda anlatılmıştır. "Çağdaş ülkelerde ne varsa onu uygulamak isteyenlerin", bu rapordaki görüşleri dikkatle okumalarında yarar vardır. Yükseköğretimdeki sorunların, dünyadaki yaklaşımlar ve deneyimler bilinmeden çözülmesi imkansızdır.

Dikkat edilmesi gereken diğer bir nokta ise, sadece yükseköğretim kanununun maddelerini değiştirmekle "reform" yapılamayacağıdır. Bu bir sistem sorunudur ve birçok mevzuatta değişiklik yapılmasını gerektirir. Ayrıca, ülkenin bilim ve teknoloji politikasının ne olması gerektiği konusunda vizyon sahibi olunmalıdır.

AKP Hükümetinin girişimi "Pandora'nın kutusunu açmış" ve yükseköğretim konusu ülke gündeminde ilk sıraları almıştır. Demokratik toplumlarda elbette herkes görüşünü açıkça bildirecektir. Ancak, halkın doğrular üzerinde bilinçlenmesi için medyamıza büyük sorumluluk düşmektedir. Medyamız, yükseköğretimin sorunları konusunda bugüne kadar başarılı bir grafik çizmemiştir. Sansasyonel başlık atmak veya "reytingi" yüksek bir açık oturum düzenlemek medya açısından başarı sayılabilir. Bu tip yaklaşımlar, ne yazık ki ülkemizin karşı karşıya kaldığı eğitim sorunlarına hiçbir çözüm getirmemektedir. Uluslararası alanda akademik çalışma yapmamış, dünyadaki gelişmelerden haberdar olmayan öğretim üyelerinin, TV ekranlarında "piyasanın ihtiyacı olan öğrencilerin nasıl yetiştirilmesi gerektiği" veya "genç nüfusumuzu nasıl eğitmemiz gerektiği" konuları yerine, tanımlarını bilmedikleri "akademik özgürlük", "özerklik" ve benzeri kavramları birbirine karıştırarak saatlerce tartışmaları; "apartman sakinleri kapıcısını seçebiliyor ancak, öğretim üyeleri rektörlerini seçemiyor" mantığıyla demogoji yapmaları, çağdaş ülkelerde karşılaşılan bir durum değildir. Medyanın, hiç olmazsa bundan sonra,

uluslararası düzeyde akademik rüştünü ispatlamış bilim insanlarının sesine kulak vermesi, halkımızın doğruları öğrenmesine yardımcı olacaktır.

Mevcut düzen içinde devlet üniversitelerinden çok büyük atılımlar beklemek hayaldir. Yapılması gerekenlerin neler olduğu Bölüm 4'te anlatılmıştır. Ancak bu görüşlerin, gerek AKP Hükümeti gerekse akademik çevrelerden fazla rağbet göreceğini sanmıyorum. "Bunlar statükocu, işlerine gelmediği için değişime karşı çıkıyorlar" iddiasında bulunanları, hiç olmazsa Bölüm 4.1, 4.2, 4.3 ve 4.6'da değinilen konularda değişiklik yapmaya davet ediyorum. "Uzlaşma" arayışları sonucunda, tüm yöneticilerin seçimle iş başına geldikleri ancak kendi başlarına karar veremedikleri, kararların "katılımcı" bir anlayışla kurullar tarafından alındığı "demokratik" bir yükseköğretim düzeni peşinde koşanların, bu raporda değinilen sorunları ne zaman tartışmaya başlayacakları ise merak konusudur.

Aslında, yükseköğretimdeki tüm sorunları çözmek için mevzuat düzenlemesine gerek yoktur. Önemli olan, sorunların üzerine cesaretle gidebilmek ve gerekeni kararlılıkla uygulamaktır. Ancak, "demokratik" yöntemle işbaşına gelen yöneticilerden bu konuda kararlı adımlar atmalarını beklemek, bazı istisnalar dışında, oldukça zordur. Örneğin, kaynak sıkıntısından şikayet etmemize karşın, kıt kaynaklarımızın verimli kullanılmamasını neden sorgulamıyoruz? Belirli profesörlerin kullanımına (veya, kullanılmamasına) terkedilmiş cihazların varlığından herhalde hepimiz haberdarız. Ayrıca, ortak kullanıma açık olması gereken cihazlardan gereksiz yere birden fazla alıp, uzman teknisyenlerin kullanması gereken bu cihazları uzman olmayan lisansüstü öğrencilere kullandırarak kısa sürede tümünün bozulmasına neden olanlar bizler değil miyiz? Kampüs üniversitelerinde, tüm bölümlerdeki mevcut sınıfların doluluk oranlarını göz önüne almadan, "yeterli sınıf yok, onun için bölümüne ek bina gerekli" kararlarını alanlar kimlerdir?

Bu raporda bilimsel yayın sayıları ile ilgili yazdığım "savunma" doğru, ancak eksiktir. Yükseköğretim sistemimizdeki bir kısım öğretim üyesi, "hakemli dergi" kavramıyla son 5-10 yılda tanışmıştır. Bu nedenle, "uluslararası indeksler tarafından taranan dergilerde yayın yapmak" sürecinden geçmek zorundaydık. Bu süreç büyük ölçüde tamamlanmıştır. Yayın yapmanın tek başına hiçbir şey olmadığını anlayan Avrupa Birliği (AB), 2000 yılında Lizbon Zirve'sinde almış olduğu "**Avrupa Araştırma Alanı**" oluşturma felsefesini uygulamaya dönüştürmek için 6. Çerçeve Programı'nı araç olarak kullanmaktadır. AB, ABD ve Japonya ile ekonomik açıdan yarışabilmek için kendi AR-GE sistemini sorgulamış ve aşağıdaki eksiklikleri belirlemiştir:

- Araştırmalar bütünlük içinde yürütülememektedir (Değişik grupların kendi başlarına yaptıkları araştırmalar kaynak israfına neden olmaktadır).
- Yapılan araştırma sonuçları, toplumsal ve/veya ekonomik katma değer getirmemektedir (Yapılan araştırmalar sonucunda ticari ürün geliştirilemiyor ve/veya toplumsal sorunlara çare bulunamıyor).

Bu sorunlar, ülkemizin karşı karşıya olduğu sorunlarla aynıdır. Siyasi iktidar, sanayi ve üniversite kesimlerini, bu amaçla uygulanması gereken bilim ve teknoloji politikalarının neler olması gerektiği konusunda taslak bir rapor hazırlamak için, Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun sekreteryaya görevini üstlenen TÜBİTAK'ın koordinatörlüğünde vakit kaybetmeden biraraya getirmelidir. Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu ise, bu görüşleri tartışarak izlenmesi gereken yol haritasını belirlemelidir.

Kısır tartışmalar yapmak veya kadroları değiştirmeye çalışmak yerine, ülkemizi ileriye götürecek politik kararların alınmasına dayanak sağlayacak **bilimsel görüş ve verilerin** oluşturulması, herhalde daha akılcı bir davranış olacaktır.

EKLER

EK-A

BİLİMSEL PERFORMANS GÖSTERGELERİ

(Kaynak: Third European Report on Science & Technology Indicators – 2003)

Sıra No	Ülke	Toplam Araştırma-Geliştirme Personeli Başına Yapılan Yayın Sayısı (1996-1999)
1	Yeni Zelanda	1,31
2	Avusturya	0,97
3	İsviçre	0,96
4	İspanya	0,93
5	Singapur	0,92
6	Birleşik Krallık	0,90
7	Danimarka	0,89
8	Belçika	0,87
9	İsveç	0,85
10	Yunanistan	0,84
11	Hollanda	0,84
12	İrlanda	0,83
13	TÜRKİYE	0,80
14	Kanada	0,78
15	İtalya	0,78
16	Finlandiya	0,71
17	Macaristan	0,68
18	Norveç	0,67
19	Çek Cumhuriyeti	0,62
20	İzlanda	0,57
21	Portekiz	0,56
22	Fransa	0,54
23	Almanya	0,50
24	Slovakya	0,41
25	Meksika	0,41
26	Slovenya	0,39
27	Polonya	0,37
28	Japonya	0,31
29	Güney Kore	0,24
30	Romanya	0,10
31	Çin	0,09
32	Rusya	0,08

Not: ABD, AR-GE personeli ile ilgili veri yayınlamadığı için listeye dahil edilmemiştir.

Sıra No	Ülke	Toplam Araştırmacı Başına Yapılan Yayın Sayısı (1996-1999)
1	Yeni Zelanda	2,27
2	İsviçre	2,24
3	Hollanda	1,95
4	Avusturya	1,86
5	Danimarka	1,69
6	Birleşik Krallık	1,65
7	İsveç	1,57
8	İspanya	1,57
9	Yunanistan	1,53
10	Belçika	1,47
11	İtalya	1,46
12	Finlandiya	1,42
13	İrlanda	1,39
14	Kanada	1,29
15	Macaristan	1,27
16	Çek Cumhuriyeti	1,17
17	Fransa	1,14
18	Singapur	1,13
19	Norveç	1,01
20	Almanya	0,99
21	TÜRKİYE	0,93
22	İzlanda	0,90
23	ABD	0,86
24	Slovenya	0,78
25	Portekiz	0,75
26	Meksika	0,70
27	Slovakya	0,68
28	Polonya	0,62
29	Japonya	0,46
30	Güney Kore	0,36
31	Romanya	0,19
32	Rusya	0,16
33	Çin	0,13

EK – B

DİSİPLİN CEZALARINDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER

B.1 AKADEMİK VE İDARİ PERSONEL İLE İLGİLİ DİSİPLİN HÜKÜMLERİ

Mevcut Yönetmelikte bulunan "yönetim görevinden ayırma⁵⁷" ile "görevden çekilmiş sayma⁵⁸" cezaları, Taslakta yer almamaktadır. Ayrıca, "aylıktan kesme" cezasının tanımında değişiklik yapılarak "Brüt aylıkları **1/30** ~~1/10~~ – 1/8 arasında kesinti yapılmasıdır" şeklinde tanımlanmıştır.

UYARMA CEZASI

İfadesi Değiştirilen Maddeler

- 66B-1/b Özürsüz veya izinsiz olarak göreve geç gelmek, erken ayrılmak, ~~görev mahallini terketmek~~
- 66B-1/d Görevine ve iş sahiplerine karşı kayıtsızlık göstermek veya ilgisiz kalmak, **görevin yapılmasında gereken dikkat ve özeni göstermemek**
- 66B-1/e ~~Belirlenen~~ Kılık ve kıyafet hükümlerine aykırı davranmak

Cezası ve İfadesi Değiştirilen Maddeler

- 66B-1/f Çağrıldığı veya görevlendirildiği toplantılara kabul edilir bir özrü olmaksızın katılmamak (Şu anda "Aylıktan Kesme" – 8/r)
- 66B-1/g **Kendisi veya ailesinin ekonomik ve sosyal durumuyla ilgili olarak**, üniversite veya bağlı birimlerine bildirilmesi gereken hal ve durumları eksik veya yanlış bildirmek veya hiç bildirmemek **süresinde bildirmemek** (Şu anda "Kinama" – 6/m)

Kaldırılan Maddeler

- 5/h ~~Görevin işbirliği içinde yapılması ilkesine aykırı davranışlarda bulunmak~~
- 5/i ~~Öğrencilerle olan ilişkilerinde, Devlet memurluğu ve öğretim elemanı saygınlığına aykırı davranışlarda bulunmak~~
- 5/j ~~Üniversite organlarında yapılan konuşmaları, alınan kararları, özel bir maksada dayalı olmaksızın, yetkili olmadığı halde organ dışına sızdırmak veya yaymak~~
- 5/l ~~Çalışma saatleri içinde görevi dışında başka işlerle meşgul olmak~~
- 5/m ~~Maiyetindeki elemanların yetiştirilmelerine özen göstermemek~~

⁵⁷ Rektörlük, dekanlık, enstitü müdürlüğü, yüksekokul müdürlüğü, bölüm başkanlığı, anabilim dalı başkanlığı, anasanat dalı başkanlığı, bilim dalı başkanlığı veya sanat dalı başkanlığı görevinden ayırmak olarak tanımlanmıştır.

⁵⁸ Görevle ilişkinin istekle olmuşcasına kesilmesi olarak tanımlanmıştır.

KINAMA CEZASI

İfadesi Değiştirilen Maddeler

66B-2/g **Mücbir sebepler ve beklenmeyen haller dışında** borçlarını kasden ödemeyerek hakkında yasal yollara başvurulmasına neden olmak

Cezası ve İfadesi Değiştirilen Madde

66B-2/ę Kamu hizmeti veya öğretim elemanı sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici **fiil ve** hareketlerde bulunmak (şu anda "Kamu Görevinden Çıkarma" - 11b/6)

İlave Edilen Yeni Madde

66B-2/ç **Yetki ve görevi dahilinde olmayan her türlü bilişim teknolojisi (yazılım donanım) aracını kullanmak veya başkalarına kullandırmak**

Kaldırılan Maddeler

- 6/a Verilen emir ve görevlerin tam ve zamanında yapılmasında, görev mahallinde kurumlarca belirlenen usul ve esasların yerine getirilmesinde, görevle ilgili resmi belge, araç ve gereçlerin korunması, kullanılması ve bakımında kusurlu davranmak
- 6/b Eşlerinin, reşit olmayan veya mahcur olan çocuklarının kazanç getiren sürekli faaliyetlerini belirlenen sürede kurumuna bildirmemek
- 6/d Hizmet dışında, resmi sıfatın gerektirdiği itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak
- 6/h İş arkadaşlarına ve iş sahiplerine söz veya hakaretle sataşmak
- 6/l Kurumların huzur, sükun veya çalışma düzenini bozmak
- 6/n Bağlı veya görevli olduğu fakülte, enstitü veya yüksekokul öğrencilerine ücret karşılığı özel ders vermek
- 6/o Yetkili bulunmadığı halde, üniversite organlarında yapılan konuşmaları, alınan kararları, özel bir maksada dayalı olmaksızın, resmi merciler hariç, organ dışına yayarak veya sızdırarak organ veya üyelerin leh veya aleyhinde davranışlara yol açmak

AYLIKTAN KESME CEZASI

İfadesi Değiştirilen Maddeler

66B-3/a Kasıtlı olarak; verilen emir ve görevleri tam ve zamanında yapmamak **bir üst yönetici veya kurul tarafından yazılı olarak bildirilen kanun, tüzük veya yönetmeliklere uygun karar veya emirleri yerine getirmemek veya bunlara uymamak**, görev mahallinde kurumlarca belirlenen usul ve esasları yerine getirmemek, görevle ilgili resmi belge, araç ve gereçleri korumamak, bakımını yapmamak veya hor kullanmak

66B-3/d ***İzinsiz veya kurumlarca kabul edilen özrü olmaksızın 1-3 gün göreve gelmeyerek, üniversitesinde görevli olduğu eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmak*** ~~Özürsüz olarak en çok iki gün göreve gelmemek, kısmi statüde bulunan öğretim üyesi için kesintisiz en çok sekiz saat devamsızlık göstermek~~

Cezası ve İfadesi Değiştirilen Maddeler

66B-3/b ***Kendisi veya ailesinin ekonomik ve sosyal durumuyla ilgili olarak, üniversite veya bağlı birimlerine bildirilmesi gereken hal ve durumları eksik veya **kasten** yanlış bildirmek veya hiç bildirmemek*** (Şu anda "Kınama" - 6/m)

66B-3/c ~~Yazılı~~ ***Toplamakla yükümlü olduğu kurulları, usule uygun bildirim ve uyarıya rağmen toplamamak*** (Şu anda "Yönetim Görevinden Ayırma" - 7/f)

66B-3/g ***Göreve sarhoş gelmek, görev yerinde alkollü içki içmek*** (Şu anda "Kademe İlerlemesinin Durdurulması" - 9/a)

66B-3/ğ ***Görevle ilgili resmi belge, araç ve gereçleri, laboratuvar malzemesini görevin sona ermesine ve kurumca yazı ile istenmesine rağmen geri vermemek veya devir teslim işlemini zamanında yapmamak*** (Şu anda "Kademe İlerlemesinin Durdurulması" - 9/o)

66B-3/ı Yükseköğretim törenlerinin programlarını ihlal edecek ***engelleyecek veya sekteye uğratacak*** hareketlerde bulunmak ~~veya bu hareketlere başkalarını teşvik veya tahrik etmek~~ (Şu anda "Aylıktan Kesme" - 9/r)

66B-3/i Kanun, tüzük ve yönetmeliklere göre yetkili olan organlarca ***yazılı olarak*** sorulacak hususları haklı bir neden olmaksızın zamanında cevaplamamak (Şu anda "Uyarma" - 5/k)

66B-3/j Doğrudan doğruya veya aracı eliyle hediye istemek ve görev sırasında olmasa dahi menfaat sağlamak amacıyla hediye kabul etmek ~~veya iş sahiplerinden veya öğrenciden borç istemek veya almak~~ (Şu anda "Kademe İlerlemesinin Durdurulması" - 9/p)

İlave Edilen Yeni Madde

66B-3/ç ***Her ne suretle olursa olsun internet, intranet ya da benzeri bilgi iletişim ortamında bulunan her türlü bilgi veya belgeye bilerek zarar vermek veya kullanılamaz hale getirmek***

Kaldırılan Maddeler

8/c ~~Devlete veya döner sermayeye ait resmi belge, araç, gereç ve benzerlerini özel menfaat sağlamak için kullanmak~~

8/d ~~Görevle ilgili konularda yükümlü olduğu kişilere yalan ve yanlış beyanda bulunmak~~

8/e ~~Görev sırasında amirine sözle saygısızlık etmek~~

8/g ~~İkamet ettiği ilin hudutlarını izinsiz terketmek~~

8/h ~~Toplu müracaat veya şikayet etmek~~

- 8/i ~~Hizmet içinde taşıdığı resmi sıfatın gerektirdiği itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak~~
- 8/j ~~Bilimsel ihtisası ile ilgili olmayan yasaklanmış her türlü yayını görev mahallinde bulundurmak~~
- 8/k ~~Yetkili bulunmadığı halde, üniversite organlarında yapılan konuşmaları, alınan kararları, organ veya üyeler lehinde veya aleyhinde davranışlara yol açmak maksadıyla, resmi makamlar hariç organ dışına sızdırmak veya yaymak~~
- 8/o ~~Üniversite ve bağlı birimlerin sınırları içinde herhangi bir yeri yetkili merciin izni olmadan hizmetin amaçları dışında kullanmak veya kullanılmasına yardımcı olmak~~
- 8/p ~~Devlete veya döner sermayeye ait motorlu taşıt araçlarını özel işlerinde kullanmak~~

KADEME İLERLEMESİNİN DURDURULMASI

İfadesi Değiştirilen Maddeler

- 66B-4/a ~~İzinsiz veya kurumlarca kabul edilen özrü olmaksızın kesintisiz 3-9 gün veya kısmi statüde bulunan öğretim üyeleri için 12-36 saat devamsızlık göstermek~~ ***görev yerine gelmeyerek üniversitesinde görevli olduğu eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmak***
- 66B-4/d ~~Ticaret yapmak veya kısmi statüde bulunanlara 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun tanıdığı imkanlar dışında Devlet Memurlarına yasaklanan diğer kazanç getirici faaliyetlerde bulunmak~~ ***Kurumla bağlantılı olacak şekilde ticari faaliyette bulunmak***
- 66B-4/g ~~Amirini, maiyetindekileri, iş arkadaşlarını, öğrencileri veya iş sahiplerini tehdit etmek veya hakarete bulunmak~~
- 66B-4/ğ ***Kurum içinde*** herhangi bir siyasi parti yararına veya zararına fiilen faaliyette bulunmak
- 66B-4/h ~~Üniversite içinde yetkililerden izin almadan görevle ilgili olmayan~~ ***veya yasa dışı*** ilan yapıştırmak veya teşvikte bulunmak
- 66B-4/ı ***Boycot, işgal, engelleme gibi eylemlerle ya da*** cebir ve şiddet kullanarak görevlileri veya öğrencileri kurum dışına çıkartmak, görev yapılmasına engel olmak veya öğrencileri bu tür davranışlara teşvik etmek veya zorlamak
- 66B-4/i ~~Amirine, maiyetindekilere,~~ ***iş arkadaşlarına veya öğrencilere*** karşı küçük düşürücü veya aşağılayıcı fiil ve hareketler yapmak ***fiili tecavüzde bulunmak***
- 66B-4/j ~~Açıklanması yasaklanan bilgileri~~ ***Yetki almadan gizli belgeleri*** açıklamak

Cezası ve İfadesi Değiştirilen Maddeler

- 66B-4/b ~~Görevi sebebiyle, bağlı bulunduğu herhangi bir teşebbüsten veya görev sebebiyle denetimi altında bulunan herhangi bir kuruluştan doğrudan doğruya veya dolaylı olarak mevzuat dışı herhangi bir menfaat sağlamaya teşebbüs etmek~~ ***sağlamak, kurum imkan ve araçlarını menfaat temini için kullanmak*** (Şu anda "Aylıktan Kesme" - 8/1)

- 66B-4/c Görevi gereği verilen belgelerde tahrifat yapmak **belgeleri tahrip veya tahrif etmek**, tahrif edilmiş belgeleri kullanmak veya başkalarına kullandırmak, gerçeğe aykırı rapor veya belge düzenlemek (Şu anda "Aylıktan Kesme" - 8/n ve "Kademe İlerlemesinin Durdurulması" - 9/f)
- 66B-4/k Uyuşturucu madde kullanmak (Şu anda "Kamu Görevinden Çıkarma" - 11b/13)
- 66B-4/l Ders, seminer, konferans, laboratuvar, grafik çalışma, sınav gibi öğretim çalışmalarının yapılmasına **zor kullanarak** engel olmak veya bu maksatla yapılacak hareketlere her ne suretle olursa olsun iştirak etmek (Şu anda "Öğretim Mesleğinden Çıkarma" - 11a/2)

İlave Edilen Yeni Madde

- 66B-4/ç **Başkasına ait her türlü bilgi ve belgeyi sahibinin izni olmaksızın almak veya kişisel menfaat temini amacıyla kullanmak**

Kaldırılan Maddeler

- 9/c Görevi ile ilgili olarak her ne şekilde olursa olsun çıkar sağlamak
- 9/e Görev yeri sınırları içinde herhangi bir yeri toplantı, tören ve benzeri amaçlarla izinsiz kullanmak veya kullandırmak
- 9/g Bilimsel tartışma ve açıklamalar dışında, yetkili olmadığı halde basına, haber ajanslarına veya radyo ve televizyon kurumlarına resmi konularda bilgi veya demeç vermek
- 9/m Verilen görev ve emirleri kasten yapmamak
- 9/r Yükseköğretim törenlerinin programlarını ihlal edecek hareketlerde bulunmak veya bu hareketlere başkalarını teşvik veya tahrik etmek
- 9/t Siyasal ve ideolojik amaçlar dışında olan boykot, işgal, işi yavaşlatma gibi eylemlere teşebbüs etmek veya kamu hizmetlerini aksatacak davranışlarda bulunmak
- 9/u Üniversite yöneticilerinden izin almadan iş yerinde toplantı yapmak, nutuk söylemek veya konferans, konser, temsil, tören, açık oyurum ve benzeri faaliyetler düzenlemek

ÜNİVERSİTE ÖĞRETİM MESLEĞİNDEN ÇIKARMA CEZASI

İfadesi Değiştirilen Madde

- 66B-5/a Bir başkasının bilimsel eserinin veya çalışmasının tümünü veya bir kısmını **ya da temel-karakteristik özelliğini belirten kısmını** kaynak belirtmeden kendi eseri gibi göstermek

Cezası ve İfadesi Değiştirilen Madde

66B-5/b Yasaklanmış her türlü yayını veya siyasi veya ideolojik **Siddet ve terör** amaçlı bildiri, afiş, pankart, bant ve benzerlerini basmak, çoğaltmak, dağıtmak, dağıttirmek veya bunları iş yerine veya iş yerindeki eşya üzerine yazmak, resmetmek ve asmak, teşhir etmek veya sözlü ideolojik propaganda yapmak (Şu anda "Kamu Görevinden Çıkarma" - 11b/2,)

Kaldırılan Madde

11a/1 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ve diğer kanunlarda yer alan hükümler uyarınca çalışmalarına yükseköğretim kurum ve üst kuruluşunun yetkili organlarınca izin verilenler hariç, yükseköğretim kurumlarından başka yerde ücretli veya ücretsiz resmi veya özel bir iş görmel, ek görev almak veya serbest meslek icra etmek

KAMU GÖREVİNDEN ÇIKARMA CEZASI

İfadesi Değiştirilen Maddeler

- 66B-6/a Cumhuriyetin niteliklerinden herhangi birini değiştirmeye veya ortadan kaldırmaya yönelik eylem yapmak; ideolojik, siyasi, yıkıcı ve bölücü amaçlarla eylemlerde bulunmak veya bu eylemleri desteklemek suretiyle kurumların huzur, sükun ve çalışma düzenini bozmak eğitim-öğretim ve araştırma faaliyetlerini engelleyen eylemlerde bulunmak; boykot, işgal, engelleme, işi yavaşlatma ve grev gibi eylemlere katılmak ya da bu amaçlarla toplu olarak göreve gelmemek, bunları tahrik ve teşvik etmek, yardımda bulunmak
- 66B-6/b İzinsiz veya kurumlarınca kabul edilebilir özrü olmaksızın bir yıl içinde **aralıklı olarak, toplam 20 gün göreve gelmemek** devamlı statüde olanlar için 20 gün göreve gelmemek, kısmi statüde olanlar için 80 saat devamsızlık göstermek
- 66B-6/c Savaş, olağanüstü hal veya genel afetlere ilişkin konularda amirlerin verdiği görev veya emirleri **kasıtlı olarak** yerine getirmemek
- 66B-6/d Siyasi ve ideolojik **Siddet ve terör** eylemlerinden arananları görev mahallinde gizlemek
- 66B-6/f 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkındaki Kanuna aykırı fiilleri işlemek **nedeniyle Devlet memuru olma vasıflarını kaybedecek şekilde mahkum olmak**
- 66B-6/g Kanun dışı kuruluşlara **Yasa dışı örgütlere** üye olmak, bu kuruluşlarda **örgütlerde** faaliyet yapmak veya yardımda bulunmak
- 66B-6/ğ Tehditle bir kimseyi veya grubu suç sayılan bir eylemi düzenlemeye, veya böyle bir eyleme katılmaya yahut yalan beyanda bulunmaya veya yalan delil göstermeye veya suçu yüklenmeye zorlamak veya zorlamaya kışkırtmak

İlave Edilen Yeni Madde

66B-6/e **Yurtiçinde veya yurtdışında Devletin birlik ve bütünlüğü aleyhine düzenlenen şiddet ve terör eylemlerini tertiplemek, tertiplemek veya fiilen katılmak**

Kaldırılan Maddeler

- 11b/5 ~~Amirine, maiyetindekilere, iş arkadaşlarına veya öğrencilere fiili tecavüzde bulunmak~~
- 11b/7 ~~Yetki almadan gizli belgeleri açıklamak~~
- 11b/9 ~~Yurtdışında Devletin itibarını düşürecek veya görev haysiyetini zedeleyecek tutum ve davranışlarda bulunmak~~
- 11b/12 ~~Yükseköğretim kurumlarının çalışmalarını sekteye uğratabilecek nitelikte bir disiplin suçuuna üniversite öğrencilerini veya mensuplarını teşvik veya tahrik etmek~~
- 11b/14 ~~İş yerinde veya bağlı yerlerde, arama, herhangi bir kimsenin eşyasına el koyma, bilerek postalarını açma ve benzeri eylemleri düzenlemek, başkalarını bu yolda kışkırtmak veya bu gibi eylemlerde görev almak~~

B.2 ÖĞRENCİ DİSİPLİN HÜKÜMLERİ

BİR HAFTADAN BİR AYA KADAR UZAKLAŞTIRMA CEZASI

İfadesi Değiştirilen Maddeler

- 67B/1 ~~Öğrenme ve öğretme hürriyetini, doğrudan doğruya veya dolaylı olarak kısıtlamak; yükseköğretim kurumlarının sükun, huzur ve çalışma düzenini bozucu davranışlarda bulunmak~~
- 67B/5 Yükseköğretim kurumu içinde **terör ve şiddet içerikli** bildiri dağıtmak, afiş ve pankart asmak
- 67B/8 Yükseköğretim kurumunca veya kurumun izniyle asılmış duyuruları, program ve benzerlerini **kasten** koparmak, yırtmak, değiştirmek, karalamak veya **tahrip etmek** kirletmek

Cezası Değiştirilen Madde

- 67B/4 Yükseköğretim kurumunda alkollü içki içmek (Şu anda "Bir veya İki Yarıyıl İçin Uzaklaştırma - 9/h)

İlave Edilen Yeni Maddeler

- 67B/9 **Kurumun bina, demirbaş, çevre düzeni ve diğer araç gereçlerine zarar vermek**
- 67B/10 **Her ne suretle olursa olsun internet, intranet ya da benzeri bilgi iletişim ortamında bulunan her türlü bilgi veya belgeye bilerek zarar vermek veya kullanılmaz hale getirmek**
- 76B/11 **Kuruma ait her türlü bilgi iletişim aracını veya programını veya üretilmiş bilgi veya belgeyi amacı dışında kullanmak veya kullandırmak**

Kaldırılan Madde

- 8/d Toplantı ve törenlerde öğretim elemanlarına karşı veya davetlilere ayrılan yerlere uyarıya rağmen işgale devam etmek

BİR VEYA İKİ YARIYIL İÇİN UZAKLAŞTIRMA CEZASI

İfadesi Değiştirilen Maddeler

- 67C/1 Yükseköğretim kurumu idarecileri ile öğretim elemanlarını ve diğer görevlileri tehdit etmek, onların şeref ve haysiyetlerine veya şahıslarına karşı sözlü veya yazılı olarak herhangi bir saldırıda bulunmak veya hakaret etmek **iftira etmek, sövmek veya ağır hakarete bulunmak**
- 67C/3 Dil, ırk, din ve mezhep açısından kutuplaşmalara yol açıcı **çatışmalara sebebiyet verecek** faaliyetlerde bulunmak
- 67C/5 Yükseköğretim kurumundaki demirbaş eşyaya, kapı, duvar ve benzeri yerlere ideolojik veya siyasi amaç taşıyan **terör ve şiddet içeren** yazılar yazmak, **yasadışı örgütlere ait** resim, amblem ve benzeri simgeleri asmak, çizmek veya yapıştırmak
- 67C/7 Yükseköğretim kurumu binalarına girmeleri yasak olduğu halde, bu karara itaatsizlik etmek veya yetkili organlarca kapatılmış olan binalara **binalarında, girilmesi yasak olan kısımlarına** girerek zarar vermek veya tahrip etmek
- 67C/8 Yükseköğretim kurumuna ait kapalı ve açık mahallerde; yetkililerden izin almadan **bilimsel amaçlar dışında** toplantılar düzenlemek veya bu tür toplantılara katılmak, **bilerek bu tür toplantılara katılmak**, öğrenci temsilcisi olmadığı halde bu sıfatla beyanatta bulunmak, toplantı veya törenlere katılmak
- 67C/9 Yükseköğretim kurumlarında yasaklanmış her türlü yayını bulundurmamak, bunları **yayınları** çoğaltmak, dağıtmak
- 67C/10 Sınavlarda kopya çekmek veya çektirmek veya bunlara teşebbüs etmek
- 67C/11 Yükseköğretim kurumu binaları veya eklentilerinde izin almadan dernek ve benzeri kuruluşlar teşkil etmek – Mevcut Yönetmelik hükümlerine göre bu suçun cezası "yükseköğretim kurumundan çıkarma"dır.

İlave Edilen Yeni Madde

- 76C/12 **Her ne suretle olursa olsun internet, intranet ya da benzeri bilgi iletişim ortamında bulunan her türlü bilgi veya belgeye bilerek zarar vererek kullanılamaz hale getirmek**

Kaldırılan Maddeler

- 9/c Siyasal ve ideolojik amaçlar dışında boykot, işgal, engelleme gibi eylemlere teşebbüs etmek veya yükseköğretim kurumunun hizmetlerini aksatacak davranışta bulunmak
- 9/i Yükseköğretim kurumundaki çalışmalarını sekteye uğratabilecek nitelikteki bir eyleme öğrencileri veya diğer kimseleri tahrik etmek

ÇIKARMA CEZASI

İfadesi Değiştirilen Maddeler

- 67D/3 **Yükseköğretim öğrenci ve mensuplarının şahıslarına fiilen tecavüz etmek veya** Görevlileri ve öğrencileri cebir ve şiddet kullanarak kurum dışına çıkartmak, görevin yapılmasına engel olmak veya öğrencileri bu tür davranışlara zorlamak
- 67D/4 Bir kimseyi veya grubu tehditle suç sayılan bir eylemi düzenlemeye veya böyle bir eyleme katılmaya yahut yalan beyanda bulunmaya veya sahte delil göstermeye veya suçu yüklenmeye zorlamak
- 67D/5 Kanun dışı kuruluşlara üye olmak, bu kuruluşlar adına faaliyet yapmak veya yardımda bulunmak
- 67D/6 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkındaki Kanuna muhalefet **etmek** ederek, ateşli silahlarla, mermilerini ve bıçaklarla saldırı ve savunmada kullanılmak üzere özel olarak yapılmış bulunan diğer aletleri, patlayıcı maddeleri taşımak, yükseköğretim kurumları içinde bulundurmak veya bu suçlardan mahkum olmak
- 67D/7 Güvenlik kuvvetleri tarafından aranan kişileri **yükseköğretim kurumlarında ve eklentilerinde** saklamak ve barındırmak
- 67D/10 Sınavlarda tehditle kopya çekmek, kopya yapan öğrencilerin dershaneden çıkarılmasına engel olmak, kendi yerine başkasını sınava sokmak veya başkasının yerine sınava girmek

İlave Edilen Yeni Maddeler

- 67D/1 **Öğrenme ve öğretme hürriyetini boykot, işgal ve şiddet yoluyla engellemek, öğrencilerin veya diğer personelin öğretim kurumuna, dershanelere, sınavlara girmesine engel olmak, dersteki öğrencileri zorla dışarı çıkartmak**
- 67D/2 **Terör eylemlerine katılmak**

Kaldırılan Maddeler

- 10/b Yükseköğretim kurumlarının ideolojik ve siyasi amaçlarla huzur, sükun ve çalışma düzenini bozmak veya boykot, işgal, engelleme, personelin işini yavaşlatma gibi eylemlere katılmak, bu amaçlara yönelik eylemleri tahrik etmek
- 10/c Yükseköğretim kurumlarında siyasi veya ideolojik amaçlı bildiri, afiş, pankart, bant ve benzerlerini bulundurmak, çoğaltmak, dağıtmak veya bunları kurum binalarına veya binalardaki eşyalar üzerine yazmak, resimlemek, teşhir etmek, sözlü veya yazılı ideolojik propaganda yapmak
- 10/g Devletin şahsiyetine karşı işlenen cürümler sebebiyle cezalandırılmış olmak
- 10/k Disiplin kovuşturmasıyla ilgili işleri veya disiplin kurulunun çalışmasını zor kullanarak veya tehditle engellemek

- 10/n ~~Derslere veya sınavlara girilmesine, ders veya sınavların yapılmasına herhangi bir şekilde engel olmak, dersteki öğrencileri dışarıya çıkarmak, çıkmaya kısıktıcı veya zorlayıcı davranışlarda bulunmak~~
- 10/ö ~~Bayrak törenlerini engelleyici tutum ve davranışta bulunmak veya tören esnasında gereken saygıyı kasıtlı olarak göstermemek~~